

MARATHON

1/2020

číslo 161

**Teoretický časopis věnovaný otázkám postavení
člověka ve světě, ve společnosti, v současném dění**

Obsah

1. Úvodní poznámka.....	3
2. Hlavní materiály.....	3
O interdisciplinárním přístupu ve vědě a ve vysokoškolské výuce.....	3
Dodatek: Esej o interdisciplinárním přístupu ve vědě.....	12
Manipulátoři a revizionisti.....	15
3. Ohlasy na novou literaturu.....	24
3 x Z aneb knižní okénko 3.....	24
4. Pracovní materiály.....	40
Marketing u zrodu ekonomiky produktivních služeb.....	40
Ke kritice "doby polistopadové". - Co nestačí?.....	41

MARATHON

Internet: <http://www.valencik.cz/marathon>

Vydává:

Radim Valenčík

jménem Otevřené společnosti příznivců
časopisu MARATHON

Vychází od listopadu 1996

Registrační značka: MK ČR 7785

ISSN 1211-8591

Redigují:

Vladimír Prorok

e-mail: prorok@vse.cz

Jiří Řezník

e-mail: reznik.jiri@seznam.cz

Pavel Sirůček

e-mail: sirucek@vse.cz

Radim Valenčík

e-mail: valencik@seznam.cz

Redakce a administrace:

Radim Valenčík, Ostrovní 16

110 00 Praha 1

MARATHON is a bi-monthly Internet magazine founded in Prague at the end of 1996. Its aim is to help to clarify, from central and east European perspective, the reasons of present entanglement of the world developments, and participate in the search for prospective solutions.

About 30 authors contribute to the magazine on a regular basis and more write for it occasionally. So far MARATHON has been published in Czech with occasional documentation annexes in English or German. English summaries of articles are envisaged based on specific interests of readers.

Themes most often treated in the magazine include human capital, investments in education and other forms of human capital, nature and consequences of globalization, new approaches in economic theory (an attempt for synthesis of seemingly disparate concepts of K. Marx, J. Schumpeter, M. Friedman, G. Becker and R. Reich with regard to role played by innovations and the search for new space for economic growth), etc. Several specific projects of human capital investments have been developed on the basis of concepts analyzed in MARATHON.

The magazine can be accessed at www.valencik.cz

E-mail contact: valencik@seznam.cz

Do rukou se vám dostává 1. číslo časopisu Marathonu za rok 2020. Jako obvykle, nejdřív některá základní sdělení:

- Časopis je dostupný prostřednictvím sítě INTERNET na www.valencik.cz

- Časopis vychází jednou za dva měsíce, vždy 15. dne prvního z dvojice měsíců, které jsou po sobě. Nejbližší řádné číslo (02/2020) bude vydáno a objeví se na Internetu 15. března 2020.

- Rozsah časopisu je zpravidla 40 stran tohoto formátu, což odpovídá přibližně 120 stranám standardního formátu. Toto číslo vzhledem k tomu, že připomíná významné výročí, je monotematické a mírně přesahuje obvyklých 40 stran.

- Příspěvky, případně připomínky a náměty, vzkazy redakci apod. lze rovněž zasílat na e-mailovou adresu: valencik@seznam.cz.

- V srpnu 1997 byl Marathon registrován ministerstvem kultury ČR

1. Úvodní poznámka

22. ročník konference Lidský kapitál a investice do vzdělání 22. listopadu 2019 proběhl úspěšně, uveřejňujeme z něj některé materiály, mj. hned úvodní od doyena konference i týmu působího na VŠFS **Vladislava Pavláta**. Další materiál je z pera **Radima Valenčíka**, může být chápán jako určitá reflexe současného vysokého školství v některých oborech. Čtenář si nepochybně počte v obsáhlém odkazu na vybranou vycházející literaturu, do které **Pavel Sirůček** promítl kontexty současné doby. Za přečtení stojí i materiál **Pavla Sedláška**, studenta VŠFS, který přednesl na konferenci.

2. Hlavní materiály

O interdisciplinárním přístupu ve vědě a ve vysokoškolské výuce

Vladislav Pavlát

Úvodní poznámka editora:

Ve svých 90+ podává doc. Vladislav Pavlát neobyčejně svěží intelektuální výkony. Předvedl to i svým příspěvkem na 22. ročník konference Lidský kapitál a investice do vzdělání, který byl zaměřen na problematiku Bohatství a chudoba jako problém a jeho řešení (Ekonomie produktivní spotřeby jako přesah hlavního proudu ekonomické teorie a klíč k perspektivnímu řešení problémů bohatství a chudoby). Příspěvek obsahuje nejen využitelná doporučení, ale i shrnutí dlouhodobých zkušeností z týmového výzkumu.

Anotace

Pojem „interdisciplinarita“ v řadě jazyků je v humanitních vědách užíván ve smyslu „interdisciplinární výzkum“. Naproti tomu v oblasti universitního vzdělávání je většinou používáno pojmu „interdisciplinární vzdělávání.“ Mezi „bariéry“ (překážky) omezující možnosti aplikace interdisciplinárního přístupu v oblasti vědy a výzkumu (a v dalších oblastech) mj. patří: (a) úskalí volby orientace vědeckého výzkumu; (b) odlišná míra interdisciplinarit v různých oborech; (c) obtížnost kvantitativního měření stupně interdisciplinarit včetně pochybnosti o vypovídací schopnosti existujících indexů interdisciplinarit. V druhé části statí jsou obsaženy

návrhy na modernizaci vysokoškolské výuky zavedením výuky podložené aplikací interdisciplinárního přístupu a zaváděním moderní informační techniky a technologie.

Abstract

The purpose of the article is to analyze the current understanding of the interdisciplinary approach and the possibilities of its application in the humanities, and to assess the obstacles that stand in the way of its application. The term "interdisciplinarity" in a number of languages is used in the humanities as "interdisciplinary research". The term "interdisciplinary education" is used mostly in the field of university education. Among the "barriers" limiting the possibilities of applying the interdisciplinary approach in the field of science and research (and in other areas), among others, are: (a) the pitfalls of choosing the orientation of scientific research; (b) different degrees of interdisciplinarity in different fields; (c) the difficulty of quantifying the level of interdisciplinarity, including doubts about the ability to interpret existing interdisciplinarity indices. The second part of the paper contains suggestions for the modernization of university education by introducing teaching based on application of interdisciplinary approach and introduction of modern information technology and technology.

Klíčová slova

Interdisciplinární přístup, interdisciplinarita, interdisciplinární výuka, terminologie vědních oborů, překážky aplikace interdisciplinárního přístupu

Key words

Interdisciplinary approach, interdisciplinarity, interdisciplinary education, question of terminology, barriers to disciplinarity

JEL

A23, B40, B41

Úvod

Odvolávat se na nezbytnost interdisciplinárního přístupu – ať již ve vědeckém výzkumu nebo ve vzdělávacím procesu – se v posledních letech stává jakousi floskulí, kterou mnozí autoři pokládají za nutné zdůrazňovat. V literatuře je pojetí a měření interdisciplinarity stále velmi frekventovaným tématem. Překvapuje, že interdisciplinární metoda dlouho nebyla řazena mezi metody vědecké práce (Pstružina, 1999).

Vzdávat hold interdisciplinárnímu přístupu a skutečně tento poměrně složitý přístup při vědeckém bádání prakticky uplatňovat rozhodně není jedno a totéž.

V tomto článku autor omezuje své úvahy na oblast humanitních věd, zejména oblasti ekonomických věd a dalších oborů s nimi spjatých. Přímou nezabývá se interpretací vztahů mezi řadou dalších pojmů, které souvisí s pojmem interdisciplinarity (tzv. transdisciplinarita, multidisciplinarita, aj.).

Vzhledem k tomu, že se různé vědní obory navzájem ovlivňují – některé více (např. vliv fyziky na některé humanitní vědy) a jiné méně, není na škodu ve vhodných případech hledat případy vzájemného ovlivňování tam, kde to může přispět k hlubšímu chápání interdisciplinárního přístupu a možností jeho aplikace jak ve vědeckém bádání, tak ve vzdělávacím procesu.

Z praktických důvodů je tento článek rozdělen na dvě části: v první části výkladu je pojednáno o interdisciplinárním přístupu ve vědecké práci (s odkazy na použitou vybranou literaturu); v druhé části výkladu je pojednáno o možnostech využití této metody v oblasti vysokoškolského vzdělávání.

1. K dnešnímu pojetí interdisciplinárního přístupu ve vědě

V současné době je interdisciplinární přístup pokládán za jednu z velmi užitečných metod vědecké práce. V následujícím textu je pojednáno o tom, jak je tato metoda definována, v čem spočívá její užitečnost a na jaké překážky naráží její aplikace v humanitních vědách.

1.1 Výchozí poznámky

Princip vymezení předmětu zkoumání náleží mezi významné zásady nejen ve vědecké práci, ale i při její popularizaci. Při četbě některých volnějších úvah v popularizačních člancích, týkajících se různých oblastí vědy z pera různých autorů v denním tisku a mnoha odborných časopisech, se někdy zdá, že ten či onen autor vlastně ani dobře neví, o čem píše, nevymezí-li správně předmět svého zkoumání.

Začíná-li vymezení předmětu zkoumání hledáním vhodné definice daného jevu nebo procesu, je to určitě zcela legitimní. Avšak i zde lze snadno narazit na různé překážky, neboť dané skutečnosti, které mají být zkoumány, často mívají velmi složitou povahu, komplikovanou vnitřní strukturu, a je nutné je zkoumat z různých *hledisek*. Kromě toho bývají zkoumány *za různým účelem*, takže každou definici je užitečné prozkoumat také z hlediska jejího účelu a tím se uchránit před přejímáním definic omezeného významu (např. definic, zformulovaných i jen pro určitou stať, aby autor zdůraznil svůj názor, lišící se od názorů jiných autorů).

Situaci komplikuje dále i to, že např. jeden a týž jev nebo proces lze *definovat na různém stupni obecnosti*, k čemuž obvykle směřují tzv. slovníkové definice. Určitým paradoxem se zdá být i to, že čím je určitá definice obecnější, tím méně je vhodná pro pochopení zvláštních případů; obdobně z abstraktní definice někdy bývá obtížné pochopit, na jaké konkrétní jevy a procesy se vztahuje. Výše uvedené skutečnosti se mohou na první pohled zdát i banální, avšak nerespektováním uznávaných zásad vědeckého bádání se daný badatel může zbytečně vystavit kritice (zejména v případech, dotkne-li se vědomě nebo nevědomky nějakého „opevněného zájmu“). Dějiny moderní vědy – od Galilea, Koperníka až po Einsteina a další vědce – jsou toho názorným dokladem.

Příklady soudobých „slovníkových“ (encyklopedických) definic slova „interdisciplinarita“, které jsou v této stati uvedeny zejména z ilustračních důvodů, nasvědčují tomu, že ani vědecky fundované moderní slovníky encyklopedického charakteru (zejména tehdy, nejsou-li periodicky aktualizovány a revidovány), mohou nechtěně přispět k dnes tak častému (ale bohužel mnohdy i záměrnému) matení pojmů.

Etymologicky pojem „interdisciplinarita“ nepatří mezi nesrozumitelné pojmy, avšak dále uvedené příklady svědčí o tom, že jeho obsah může být vymezován různým způsobem. Od toho pak se odvíjí jeho dnešní odlišná pojetí i jeho výklad (nezřídka i nad běžný rámec). Pokud nesledujeme historický vývoj pojetí interdisciplinárního přístupu jako nástroje bádání, je osídlné porovnávat definice pojmu interdisciplinarita pocházející z různých dob. Zde je na místě připomenout, že se jednotlivé obory humanitních věd obvykle nerozvíjejí toutéž rychlostí. Tato skutečnost se může promítat do oblasti vědecké terminologie různých oborů. Existují případy, kdy se některé obory zmocňují terminologie jiných, příbuzných oborů, a vykládají si běžné termíny „po svém“. Takto může vznikat neuvěřitelné matení pojmů.

1.2. Definice a vztah mezi pojmy „interdisciplinární přístup“ a „interdisciplinarita“

Z téměř nekonečného dnešního portfolia slovníkových definic ocitujeme nejprve definici pojmu „interdisciplinární přístup“ v podání Atlasu filosofie vědy:

„Interdisciplinární přístup je v metodologické literatuře tradován jako něco, co je mezi dvěma disciplínami a co nepokrývá žádná z nich. Ono nepokrytí je pocítováno jako potřeba, neboť v tomto prostoru se vyskytují anomálie, nebo problémy, které je nutné objasnit má-li být dosaženo postupu v poznání. Na této ploše vzniká nová disciplína, nebo věda. Klasickým příkladem může být biofyzika, biochemie, ale také např. ekonomická statistika, nebo ekonometrie.“ (nb.vse.cz/kfil/win/atlas1/interdis.htm) Podobné definice lze nalézt i v mnoha zahraničních encyklopediích.

Samotné slovo „interdisciplinarita“ (jako substantivum) v některých jazycích bývá ztotožňováno s interdisciplinárním výzkumem. (Wikidata, 2018).

V mnoha jazycích slovo „interdisciplinarita“ neexistuje nebo běžně se tohoto výrazu nepoužívá. V citované příručce Wikidata např. ani není uveden jeho český nebo slovenský ekvivalent.

Mnohem běžněji je zmiňováno adjektivum „interdisciplinární“ v mnoha slovnících a příručkách v různých významových spojeních (např. ve známém americkém slovníku Merriam Webster, 2018).

V angličtině je pojem „interdisciplinarita“ chápán jako „kombinace dvou nebo více akademických disciplin v jedné činnosti“ („combination of two or more academic disciplines into one activity“, tj. do jedné činnosti, např. do jednoho výzkumného projektu), tedy tento výraz znamená mezioborový (interdisciplinární) výzkum (interdisciplinary research). V oblasti universitního vzdělávání jsou v Anglii (i mnoha jiných zemích včetně ČR) pro řešení výzkumných projektů běžně sestavovány tzv. mezioborové týmy.

V německém jazyce se pojmu „interdisciplinarita“ (jako substantiva) běžně používá („Kompositwissenschaft aus zwei oder mehreren wissenschaftlichen Teilgebieten“, resp. jako „interdisziplinäre Forschung“, Wikidata, 2018)

Ve většině evropských jazyků je výraz „interdisciplinarita“ (podstatné jméno) i výraz „interdisciplinární“ (přídavné jméno) znám a je používán. Platí to pro románské jazyky (francouzština, italština, španělština, portugálština, rumunština), pro germánské jazyky (němčina, vlámsština, dánština, švédština, norština) i pro řadu slovanských jazyků (čeština, ruština, polština, bulharština).

Tabulka 1.

Jazyk	Přídavné jméno interdisciplinární	Podstatné jméno interdisciplinarita
Francouzsky	interdisciplinaire	interdisciplinarité
Španělsky	interdisciplinario	Interdisciplinarietà
Italsky	interdisciplinare	interdisciplinarieta
Anglicky	interdisciplinary	interdisciplinarity
Německy	interdisziplinär	Interdisziplinarietät
Holandsky	interdiscipline	interdisciplinariteit
Česky	interdisciplinární	interdisciplinarita
Polsky	interdyscyplinary	interdyscyplinarność

Rusky	междисциплинарны й	междисциплинарность
-------	-----------------------	---------------------

Pramen: jazykové příručky

V některých jazycích (avšak nikoliv ve všech výše uvedených) je podstatné jméno „interdisciplinarita“ chápáno jako ekvivalent výrazu „interdisciplinární výzkum“ (tj. jako vlastnost badatelské činnosti). Naproti tomu „interdisciplinárním“, nemusí být jen výzkum, ale i jiné činnosti, např. vzdělávání, diskuse apod. Toto rozlišení je důležité při volbě předmětu zkoumání.

Závěrem lze konstatovat, že pojem „interdisciplinarita“ v řadě jazyků je v humanitních vědách obvykle používán ve smyslu „interdisciplinární výzkum“. Naproti tomu v oblasti univerzitního vzdělávání je většinou používáno pojmu „interdisciplinární vzdělávání“.

O vymezení obsahu pojmu „interdisciplinarita“ jsou v literatuře vedeny dlouholeté diskuse (viz dále).

1. 3. V čem může být interdisciplinární přístup užitečný

Užitečnost a účelnost interdisciplinárního přístupu ve vědě i školství dnes obvykle není zpochybňována. Interdisciplinární přístup se v některých oborech stal uznávaným paradigmatem.

Domnívám se však, že interdisciplinární přístup může být neúčelnějším a nejužitečnějším hlavně při výzkumu v *příbuzných oborech* dané oblasti vědy. Nemusí však být příliš užitečný ani účelný v *heterogenních* oborech.

Uznání významnosti holistické teorie, vzniklé v 30. letech minulého století, trvalo po několik desetiletí, přestože problém „celku a částí“ byl ve filosofii znám již po mnoho staletí, dříve než se k němu moderní věda v jiném kontextu vrátila. V diskusích o této otázce s několika badateli různých oborů se autor tohoto článku přesvědčil, že i dnes může být otázka vztahu celku a jeho částí chápána a interpretována různě, podle toho, jak je zformulována. Spor o to, zda „celek“ je více než každá z jeho částí, promítnutý např. do oblasti sociologie, politologie apod., v určitých kontextech může nabýt i nebezpečné podoby (což je ostatně známé již z historie, která popisuje neplodné středověké scholastické disputace).

K hlubšímu pochopení významu a užitečnosti interdisciplinárního výzkumu v humanitních vědách nesporně přispěla dynamika celkového rozvoje společnosti, podložená zejména významnými objevy v oblasti přírodních věd, techniky a technologie. Praktická aplikace těchto vědeckých objevů se v ekonomicky vyspělých zemích promítla počínaje v posledních 25-30 letech v urychlení ekonomického rozvoje a růstu, což však záhy vyvolalo nové problémy, tentokrát již v globální, celosvětové dimenzi.

Význam šíření informací pomocí internetu lze přirovnat např. k významu vynálezu knihtisku ve středověku a s jeho praktickými dopady na společnost. Avšak dimenze globálních problémů je nesrovnatelně vyšší a obtížněji řešitelná v 21. století než kdykoliv předtím. Moderní teorie systémů, teorie informačních sítí a další vědecké objevy jsou již založeny na hlubším pochopení vzájemné spjatosti veškerého pozemského dění, což poměrně dlouho (zřejmě vlivem náboženských představ) nebylo obecně přijímáno. Pro zkoumání historie, teorie i praxe interdisciplinárního přístupu jsou dodnes relevantní poznatky z počátku 90. let (Klein, J. T., 1990) i o deset let pozdější výsledky výzkumů J. Morana (Moran, J., 2002). Úplnější představu o interdisciplinárním a transdisciplinárním přístupu si lze vytvořit ze studií zařazených do příručky *interdisciplinarita* vydané univerzitou v britském Oxfordu, která obsahuje řadu zasvěcených statí o složité podobě obou výše zmíněných přístupů (Handbook of Interdisciplinarity, 2017.). Přesně a správně vymezení pojmů jako interdisciplinarita, multimultidisciplinarita, transdisciplinarita a jejich vzájemné vztahy je pro výzkum velmi důležité. (Dlouhá, J., Moldán, B., 2007). Někteří autoři – zastánci monodisciplinarity - vyslovují pochybnosti o tom, zda je interdisciplinární výzkum ve společenských vědách vůbec možný (Loužek, 2004, 2005)

V české literatuře o interdisciplinaritě je v oboru ekonomie a mezinárodních vztahů známa polemika mezi autorem publikace o teorii veřejné volby v kontextu s rozšiřováním EU (s širším přesahem do obecnějších úvah o vztahu pozitivismu a realismu) a řadou dalších autorů v časopise *Mezinárodní vztahy*. (Loužek, 2004; Loužek 2005; Zimmerman, 2006; Schneider, 2005; aj.)

Nerespektování uznávaných metodologických principů může vést k různým prohřeškům (např. metafory vynalezené v jednom vědním oboru jsou použity na popis skutečností v oboru jiném; při použití metafor jsou zaměňovány jejich kontexty – metafory z fyziky jsou použity, jako by měly pouze význam, který jim přisuzuje běžný jazyk; vědecké teorie z jednoho vědeckého oboru jsou neoprávněně aplikovány na jiný obor; výsledky výzkumů speciálních věd jsou nezdůvodněně zevšeobecňovány na obecnou gnozeologii; autority jsou citovány a tyto citáty jsou uváděny do zcela odlišných kontextů, než ve kterých byly vyřčeny).

V současné době se nedaří dospět k vyváženému řešení globálních problémů ohrožujících další vývoj lidstva: navrhovaná řešení dílčích akutních problémů (klimatické změny, volný obchod, migrace atd.) jsou vesměs navzájem natolik konfliktní a důvěra mezi hlavními aktéry je natolik narušena, že realizace společně dohodnutých řešení se v podstatě jen posunuje v čase, tj. Je odkládán se na pozdější dobu. Odklad do nekonečna (*Ad infinitum*) však by jistě nebyl únosný.

V současné době universální, obecné přijímání a chápání interdisciplinarity, resp. interdisciplinárního přístupu, sice neexistuje; existují však rozmanité schůdné dílčí, individuální přístupy, které mohou umožnit překonávat různé překážky (bariéry), které podlamují řešení globálních problémů.

Mezi tyto „bariéry“ omezující možnosti aplikace interdisciplinárního přístupu v oblasti vědy a výzkumu (a v dalších oblastech) mj. patří: (a) úskalí volby orientace vědeckého výzkumu; (b) odlišná míra interdisciplinarity v různých oborech; (c) obtížnost kvantitativního měření stupně interdisciplinarity včetně pochybnosti o vypovídací schopnosti existujících indexů interdisciplinarity.

V tomto výčtu nejsou zahrnuty jiné obecné překážky, ohrožující vědecký výzkum, jako např. notorické nedostatečné investování do vědy a výzkumu, ideologické/náboženské překážky omezující výměnu informací, narušování možností vědeckého výzkumu pomocí ekonomických sankcí (zákazy dovozu/vývozu, zavádění cel) nebo pomocí personálních sankcí (např. odmítání vstupu nebo znesnadňování zaměstnávání vědců ze zahraničí, omezování diplomatických styků, vypovídání tzv. nežádoucích osob apod.), všeobecná nejistota ve vývoji mezinárodních vztahů spolu s omezením vzájemné důvěry v dodržování již přijatých závazků atd. Tyto problémy přesahují rámec tohoto článku a vyžadují hlubší rozbor. Všimněme si nyní podrobněji překážek výzkumu, výše uvedených sub a), b) a c)..

Ad (a) úskalí volby orientace vědeckého výzkumu

V oborech humanitních věd je každý problem, zvolený jako předmět výzkumu, zkoumán v určitém období; výsledky zkoumání se stávají součástí historie daného oboru.

V každém vědním oboru je orientace výzkumu v různých etapách jeho vývoje spoluurčována mnoha faktory, mj. společenskou potřebou, politickou a ekonomickou situací dané země, institucionální strukturou výzkumu (existencí nebo neexistencí výzkumných organizací v daném oboru), personální strukturou vědecké základny, objemem disponibilních finančních prostředků, materiálně technickým vybavením vědecké základny aj. Tyto faktory mají rozhodující vliv i na výsledky výzkumu.

Existence soukromých badatelů známá z historie, která dříve často mohla mít i značný význam pro rozvoj různých oborů, dnes již je věcí minulosti. Výsledky nezávislého, neinstitucionalizovaného, „svobodného bádání“ tehdejších nadšenců, dnes obvykle mívají marginální význam. Významné vědecké práce v různých humanitních oborech prakticky až do konce 19. století obvykle vznikaly na universitách, v úzkém propojení s výukou studentů. V nedávné minulosti (ve srovnání s dnešními poměry) byl počet státních výzkumných institucí, financovaných ze státního rozpočtu, nízký. Ve srovnání s dnešními poměry se značně lišila i povaha výzkumu: dříve na bedrech badatelů, většinou universitních profesorů daného oboru, spočívala hlavní tíha zodpovědnosti za rozvoj daného oboru na dané universitě a na kvalitě individuálních výsledků vědeckých autorit. Týmová práce v dnešním slova smyslu vlastně neexistovala. I když vysokoškolský profesor kolem sebe často shromáždil řadu žáků, jejich podíl na výsledcích obvykle ani nebyval formálně evidován. Profesorovi žáci považovali za svou čest, že se na výzkumu směli podílet. Tyto idylické poměry však již jsou dávnou minulostí.

V dnešním světě panují odlišné přístupy k výzkumu i odlišné etické zásady. University si sice zachovávají svou důležitou úlohu při vzdělávání a výchově mladých adeptů vědy formou doktorského studia, v dnešním světě však významnější úloha připadá státním a soukromým výzkumným institucím. Existence Akademií věd, sdružujících obvykle značný počet různých vědních oborů, se stala prestižní otázkou většiny vyspělých zemí. Významné postavení si vybudovaly i mnohé soukromé instituce, většinou založené významnými podnikateli a z velké části financované jejich nadacemi. Na rozdíl od minulosti byla týmová práce postupně zakotvena v těchto institucích; tím byl zčásti omezen podíl individuálního bádání a jeho přínos, ač nebyvá vyloučen.

Jedním ze základních dnešních problémů vědeckého bádání je disponibilita spolehlivých informací/dat a technické možnosti jejich získávání (data mining – doslova „dobývání dat“). Postupné nahrazování analogové soustavy informací soustavou digitální (tzv. digitizace informací), která dnes kráčí kupředu mílovými kroky, nakonec vyvolává takový přebytek údajů, že není v silách jednotlivého badatele – a často ani v silách jednotlivých institucí – tyto informace dostatečně rychle zpracovávat, což - mimochodem - je jedním z motivů pro posílení významu týmové práce). Akumulace obrovského kvanta různých údajů má značný dopad i na organizaci vědecké práce, odlišný ve vědecko-výzkumných ústavech a na vysokých školách. Tato otázka je značně komplikovaná a není dořešena ani v našich poměrech; je však nutno na problém alespoň poukázat, neboť s ním úzce souvisí o rozhodování o orientaci výzkumu každé jednotlivé výzkumné organizace.

Chybné rozhodnutí kterékoliv vysoké školy o volbě určité specializace ve výzkumu nebo o zachování obvyklé dosavadní roztržitosti bádání lze přirovnat k volbě mezi bájnou Scyllou a Charybdou. Nesnadné bývá také rozhodnout o zahájení interdisciplinárního výzkumu, není-li předem známo, zda daná instituce disponuje potřebným počtem odborníků zastupujících obory potřebné k řešení interdisciplinárně pojatého výzkumného problému.

Vědecký výzkum ve světě dnes - vzhledem ke svému značnému významu - musí být regulován. Jako příklad vymezení, co je v USA považováno za interdisciplinární výzkum, lze uvést tuto jeho definici: „*Interdisciplinární výzkum je způsob výzkumu uskutečňovaného týmy nebo jednotlivci, který integruje informace, data, techniky, nástroje, perspektivy, koncepce, a/nebo teorie dvou nebo více oborů nebo specializovaných institucí za účelem rozvoje základních poznatků nebo za účelem řešení problémů přesahujících*

rozsaah jednoho oboru nebo oblasti výzkumné praxe.“ (Committee on Facilitating Interdisciplinary Research, 2004).

Ad (b) odlišná míra interdisciplinarity v různých oborech

Křivka vývoje moderní vědy (*science*), technologie a techniky v uplynulých dvou-třech desetiletích připomíná exponenciálu. Diskuse o tom, zda, kdy, a proč se tento neuvěřitelný rozmach zastaví nebo zda bude i nadále pokračovat, zatím nepřináší žádné jednoznačné závěry. Humanitní vědy jsou na tom pravděpodobně lépe, neboť jejich výsledky prozatím nezavdávají důvod k podobným obavám – ale kdož ví?

Míra interdisciplinarity v různých oborech humanitních věd, jak známo, není stejná, neboť jednotlivé vědní obory nebo disciplíny vykazují odlišná tempa růstu: tradiční obory (např. historie, snad jen s výjimkou hodnocení posledního půlstoletí) nemají důvod k totálnímu „převratu“ ani k urychlení výzkumu, neboť tím by pravděpodobně mohlo dojít k ještě většímu zmatku než v případě „přehodnocování“ některých dějinných období. Naše historiografie ostatně podobné případy dobře zná; v hodnocení doby husitské, doby pobělohorského temna nebo útlaku českého národa v posledních 50 letech rakousko-uherské monarchie se dodnes mnozí historikové – více či méně - liší. Obrovský, skokový vývoj naopak prožívá psychologie (opírající se o nové objevy v neurologii), což má velký vliv na vývoj ekonomie (růst významu tzv. behaviorální ekonomie). Podobně by bylo možno podrobněji analyzovat i vývoj jiných vědních oborů v rodině humanitních věd.

Ad (c) obtížnost kvantitativního měření stupně interdisciplinarity

Měření stupně interdisciplinarity vychází z potřeby vytvořit nástroj (např. v podobě statistického indexu, případně soustavy indexů), výsledkem jehož aplikace bude informace o tom, do jaké míry si jednotlivé země zachovávají kontakt se světem v oblasti interdisciplinárního bádání. O tomto problému existuje rozsáhlá literatura přesahující možnosti rozboru v této stati. Nicméně pro účely této stati nutno konstatovat, že práce zkoumající míru interdisciplinarity výzkumu v různých zemích jsou založeny na různých přístupech, neboť tuto míru lze zkoumat na různých úrovních (levels). Nejběžnějším přístupem je měření interdisciplinarity např. na úrovni produkce vědeckých časopisů na základě indexu citací (Science Citation Index); Přehled literatury o měření interdisciplinarity od r. 1963 do r. 2006) lze nalézt např. ve stati Leydesdorff, L. (Leydesdorff, L. (2008).

Míru interdisciplinarity lze zkoumat také na úrovni institucí – univerzit a výzkumných ústavů pomocí indexu Rao-Stirling. Tento statistický index slouží k porovnávání míry interdisciplinarity výsledků daných institucí a ukazuje odchylky od průměru.(Cassi, 2017) Obdobně lze srovnávat interdisciplinarity na úrovni vědních oborů nebo na úrovni zemí.(Adams et al.,2016) Na složitost a diskutabilnost různých způsobů měření interdisciplinarity poukázala v různých obdobích řada autorů. V posledních letech lze upozornit na stati uveřejněné např. Ve Velké Británii, které se skepticky vyslovují k dosavadním metodám měření interdisciplinarity. Přinášejí řadu nových pohledů a podnětů a vybízejí k větší obezřelosti. (Adams,et al.,2016). K příspěvků tohoto druhu patří mj. také dosud nepublikovaný článek o konsistenci měření interdisciplinarity. Autoři odkazují na starší literaturu, která poukázala na nejasná vymezení interdisciplinarity. Připojují názor, že vymezení tohoto pojmu ve vědecké literatuře je matoucí a nedostatečné (“confusing and unsatisfying”). I oni navrhují, aby se měření interdisciplinarity při vyhodnocování budoucích výzkumů používalo obezřele (“with caution”). (Wang-Schneider, 2018.)

1. 4. Mylné představy (kritika tzv. „sumačního“ přístupu).

Jednou z dosti rozšířených mylných představ o interdisciplinárním výzkumu je přístup, který si zde dovoluji označit za „sumační“: má-li být určitý nastolený problém vyřešen „interdisciplinárně“, stačí svolat několik odborníků zvučných nebo i nezvučných jmen jako zástupce různých vědních oborů na nějakou konferenci, zajistit pro ně dostatečný počet vděčných posluchačů (nejlépe gymnaziálních, kteří slouží jako „*tabula rasa*“) a realizovat úspěšnou, dostatečně bombastickou diskusi, zaznamenanou kamerami.

Odborníci posoudí předem připravené otázky (= předmět výzkumu) s větším či menším úspěchem a výsledek je zveřejněn na webových stránkách jako souhrn názorů účastníků diskuse. Tento postup je sice možný, a snad v některých případech i relativně prospěšný, avšak v podstatě nejde tolik o „výzkum“, nýbrž pouze o diskusní názory pozvaných osob. Nic proti tomu, nejde-li o programové vymývání mozků přítomných mladých posluchačů, kterým se prezentují určité jednostranné a často i pochybné názory.

Bohužel však představy stoupců deklarovaného interdisciplinárního výzkumu nejdou příliš za rámec výše popsané akce. Jedním z podobných případů je praxe některých vydavatelství spočívající v uveřejnění společné publikace o problému X, v níž své názory ventilují zástupci různých vědních oborů z pohledu jednotlivých zúčastněných oborů. Publikace může být zajímavá a možná i přínosná a užitečná pro čtenáře, avšak rozhodně ji nelze považovat za výsledek interdisciplinárního výzkumu. Jeden z kritiků podobného přístupu píše: „...*dnešní výzkum v nano-měřítku nevykazuje žádné znaky a stupně interdisciplinarity a je zjevné, že zdánlivá multidisciplinarity sestává z různých většinou monodisciplinárních oblastí, které spíše navzájem mezi sebou nejsou spojeny a které stěží mají něco společného kromě předpony nano.*“ (Schummer, 2004.)

Pokud by skutečně šlo o interdisciplinární výzkum, je zřejmé, že by zkoumaný problém nemohli řešit izolovaní odborníci různých oborů (kteří by jen „poskládali“ dohromady své názory); konečný „produkt“

výzkumu by musel uspořádat zkušený odborník z oboru daného předmětu výzkumu, který by musel být schopen vyzdvihnout podstatné vztahy vyplývající z řešení daného problému. Z řečeného jednoznačně vyplývá, že poznatky objevené z pozice různých oborů, nelze jen „sčítat“, ale je nutno je vzájemně propojit, což je často velice obtížné.

Do cesty realizace podobného přístupu však se mohou stavět i překážky vyplývající mj. z existujících uzancí o autorství (příp. plagiátorství) a z pojetí etiky interdisciplinárního výzkumu. V zahraničí je autorství společného díla více autorů vyřešeno tak, že spoluautorství členů autorského týmu je plně respektováno. V našich poměrech však – z různých důvodů – tomu tak nebývá.

Kritickou záležitostí při vzniku nových oborů v „hluchých“ prostorech mezi různými vědními obory nebo disciplinami, které se dané dvě nebo více disciplin snaží vyplnit novými poznatky, získanými vzájemnou „spoluprací“ daných oborů/disciplin, bývá vytvoření vlastního jazyka, tj. vlastní terminologie, která nutně bude obsahovat prvky zúčastněných oborů/disciplin, avšak bude je naplňovat novým obsahem závisícím na nových poznatcích. Důsledkem tohoto nevyhnutelného procesu bývá to, že - na první pohled též jev nebo proces - různé obory popisují a pojmenovávají vlastními termíny. Teprve uskutečněním tohoto procesu získává „nový obor“ – viděno očima reprezentantů zúčastněných „starých“ oborů – postupně plné právo na existenci. Zde je ještě nutné poznamenat, že jednou z otázek, na něž nebývá snadně odpovědět, je stanovisko ke snahám vytvářet trvalejší definice různých pojmů, které lze označit za definice statické povahy. Tam, kde se dochází k novým poznatkům, ovšem nelze striktně trvat na podobných definicích – naopak nutno podporovat modifikaci příslušné terminologie.

Interdisciplinární výzkum vždy nemusí nutně vést ke vzniku „nového“ oboru v důsledku nepokrytí některých „prázdných“ oblastí. V mnoha případech může existovat i dlouhodobé „mírové soužití“ různých oborů, aniž by nutně musel vzniknout úplně nový obor. Tato situace může existovat např. v tom případě, kdy určitý obor využívá poznatků jiného oboru spíše jako instrumentu podporujícího vlastní výzkum; v tomto případě ani nemusí vznikat nová terminologie – prostě je používáno názvosloví „podpůrného“ oboru (úmyslně jej nechci nazývat „pomocným“ oborem, abych jeho úlohu předem nechtěně nedegradoval).

Z dějin vědy jsou známy případy soupeření mezi vědeckými osobnostmi jak v témž oboru, tak mezi styčnými obory, často spojeného s novými poznatky, které ještě obecně nejsou přijaty do mohutné katedrály vědy (a někdy tam ani nemusí nakonec být vpuštěny různými strážci čistoty oboru). Ke vzniku nových oborů nebo disciplin v dějinách vědy často docházelo v důsledku inovací, nebo i objevů, které se jevíly jako převratné.

1.5 Interdisciplinární přístup jako inspirace.

Do jaké míry se určitý obor může „inspirovat“ myšlenkami jiného, příbuzného oboru? Lze toho dosáhnout, aniž by se přeměnil a fakticky se stal tím „jiným oborem“? Podmínkou je, že si daný obor musí zachovat svou vědeckou terminologii. Tedy nesmí převzít „jazyk“ jiného oboru; může si sice „vypůjčovat“, avšak nesmí nahradit svou vlastní terminologii pojmy „vypůjčenými“ z jiných oborů.

Proč se interdisciplinární přístup v daném oboru může stát nástrojem, resp. inspirací pro jeho další rozvoj? Každý samostatný obor (vědní disciplína) potřebuje jako svou „základnu“ i jiné, specifické obory, které mu slouží jako nástroje při vlastním bádání. Současně potřebuje také příbuzné obory, které mu nejsou nadřazené, ale z jejichž poznatků může některé převzít (absorbovat). Ale některé obory bývají chápány jako „nadřazené“ (např. filosofie, metodologie vědy); nemůže však jít o absolutní nadřazenost, nýbrž o to, že pro určitý obor/vědní disciplínu některý obor představuje zdroj poznatků, na nichž je závislý rozvoj daného oboru (obvykle spíše metodologicky než obsahově).

Vzájemné vztahy mezi různými obory/vědními disciplinami bývají oboustranné (určující směry působení jedněch, avšak nejčastěji také se zpětnými vazbami). V současnosti lze nalézt podobné příklady vzájemného ovlivňování různých oborů (např. v oblasti managementu, marketingu, ekonomických a historických věd apod.)

Jako nadřazenou vědou nad ekonomii lze považovat filosofii/metodologii vědy; z obecné ekonomie podobně čerpají aplikované ekonomiky, ale i historie, psychologie, sociologie. Za „instrumentální“ obory mnoha humanitních věd lze pokládat matematiku, statistiku, informatiku, příp. mimo rámec humanitních věd také techniku a technologii. Specifickou úlohu mají právní vědy.

Diskuse o tom, zda je výhodnější a účelnější provádět paralelně jednooborový výzkum a interdisciplinární výzkum lze v literatuře nalézt v různých dobách, různých oborech a různých zemích. Univerzální odpověď na tuto otázku v dynamicky se rozvíjející moderní společnosti pochopitelně neexistuje a nebylo moudré se upnout na její hledání. Pozornost českých ekonomů mj. upoutal překlad článku známého maďarského ekonoma J. Kornai, nazvaný „Obory společenských věd: odluka nebo spolupráce?“ Kornai v uvedené stati mj. uvedl, že příležitosti pro interdisciplinární přístup jím zkoumaných oborů existují např. v oblasti teorie racionální volby, teorie her, vícerozměrné analýzy dlouhých časových řad národní statistiky, využití „měkkých dat“ a při zkoumání systémových paradigmat. (Kornai, J., 2008). Tento článek vyvolal i odezvu v české literatuře (Černý, V., 2008). V. Černý tehdy – v souvislosti s interdisciplinaritou v účetnictví - napsal, že „...úzká návaznost existuje nejen mezi finančním účetnictvím, manažerským (nákladovým) účetnictvím, finančním řízením podniku a veřejnými financemi, nebo bankovníctvím ale přesahuje i do disciplin jako je mikroekonomie,

makroekonomie, právo, či politika.“ (Černý,V., 2008, s.110). Myšlenky o užitečnosti propojování výsledků výzkumu z různých oborů a v jejich promítání do vysokoškolské výuky, jsou stále aktuální.

2. Poznámky k možnostem aplikace interdisciplinárního přístupu ve vysokoškolské výuce

Základní představu o šíři a záběru literatury o aplikaci interdisciplinárního přístupu v pedagogice český čtenář může získat z měsíčních přehledů zahraniční i české literatury z posledních let, který vydává knihovna J.A.Komenského. (Národní pedagogická knihovna, 2018.) Užitečné je rovněž seznámit s plánem střednědobé strategie mezinárodní organizace UNESCO o rozvoji vzdělávání (UNESCO MediumTermStrat 2014-2021).

Za předobraz interdisciplinárního přístupu k řešení určitých problémů by bylo možno považovat např. vytvoření moderního univerzitního výukového kurzu (včetně videoprogramu), určeného pro studenty vyššího ročníku určitého studijního oboru (např. bankovníctví), který by mohl jejich znalosti z jednotlivých předmětů umocnit na kvalitativně vyšší úroveň tím, že by *vzájemně propojil podstatné souvislosti* z různých oborů.

Lze si představit např. přednáškový kurs o globalizaci bankovníctví, podložený promyšleným výběrem informací z historického vývoje bankovníctví a jeho regulace, z oblasti managementu, marketingu, apod., kterým by se pokusil veškeré informace z výše uvedených oblastí vzájemně propojit, a to z různých aspektů (např. z pohledu vývoje různých druhů rizik, apod.).

Potenciální přednášející by musel předložit návrh podobného kurzu k diskusi učitelům zvolených předmětů, popřípadě i přízvaných odborníků z praxe. Předpokládalo by to ovšem to, že by přednášející sám dobře znal alespoň jeden ze zmíněných oborů a že by rovněž měl určité vlastní praktické zkušenosti z oblasti mezinárodního bankovníctví. Tento postup již je praktikován v té či oné podobě na některých renomovaných zahraničních univerzitách (hlavně v USA nebo v Anglii).

Po jednotlivých přednáškách daného kurzu by následoval seminář, kde by studenti diskutovali o hlavních tezích přednášky, případně také předkládali vlastní seminární práce, posuzované přednášejícím. Podobný postup ovšem je velmi náročný a v dnešních českých podmínkách téměř neuskutečnitelný z mnoha důvodů, které si vysokoškolská pedagogové dokáží jasně představit i z vlastní zkušenosti.

Speciální výukové kurzy, konstruované výše popsaným způsobem, by mohly napomoci překlenout dosavadní překážky spojené s výší úvazků a odměňováním několikerým způsobem. Za prvé, pokud by šlo o kurzy probíhající na universitním informačním systému jako výběrové nebo doplňkové kurzy, nemuselo by platit omezení, kdy je zavedení tzv. nepovinných přednáškových kurzů (obvykle bez seminářů) podmiňováno určitým minimálním počtem osob. Pedagog, který přednáší určitý základní kurs, který garantuje, by měl za úkol pečovat o chod speciálních „internetových“ kurzů.

Předmětem této stati není konkretizace souboru konkrétních obsahových i organizačních opatření, nutných k přechodu na nový systém. Kontrolu znalostí účastníků podobných kurzů dnes lze zabezpečit lépe než v minulosti (např. při tzv. korespondenčních kurzech, nebo u kurzů tzv. dálkového studia) sofistikovanějšími metodami s využitím robotů, umělé inteligence apod. V konečném výsledku by mohla podobná investice být levnější než platy učitelů zajišťujících dosavadní tradiční systém přednášek, nehledě k demonstračnímu efektu zavedených inovací. Na tomto místě je nezbytné poznamenat, že zavedení inovačních přednáškových kurzů se bude týkat pouze některých výukových předmětů, počet „nových“ kurzů nebude velký, neboť příprava podobných kurzů je obsahově i velmi náročná. Menší university zde narazí na kapacitní omezení v oblasti vědecké práce svých pedagogů.

V oblasti doktorského studia by jistě bylo možno již při volbě témat disertačních prací témata vyžadující při jejich řešení uplatnění interdisciplinárního přístupu. Na potřebu takových disertačních prací poukázala již v r. 2011 např. Murawska, která zároveň upozornila na to, že dosavadní oborová vázanost disertací je překážkou, která prakticky znemožňuje tento inovační přístup. (Murawska, Interdisciplinarity, 2011, p.232).

Zároveň je nutno zdůraznit, že tyto inovace rozhodně nemají vést k „odcizení“ studentů od pedagogů, ale naopak k vyšší efektivnosti výuky. Průběh příštích let velmi pravděpodobně bude probíhat ve znamení experimentů a významných inovací, které obohatí život universit.

Závěry

Interdisciplinární přístup se řadí mezi široce uznávané metody vědecké práce. Patří mezi nadějně inspirativní metody, které podněcují k identifikaci a hlubšímu rozboru vzájemných vztahů mezi zkoumanými jevy a procesy. V oblasti vysokoškolského vzdělávání v České republice dosud není dostatečně doceňován význam výukových forem, vycházejících z principů interdisciplinárního přístupu. Bylo by žádoucí ověřit možnosti postupného překonávání dosavadních překážek, které dosud brání zavádění nových přístupů ve výuce a iniciovat i nezbytné změny v příslušných předpisech. University, kterým se podaří zavést nové výukové metody v dostatečném rozsahu, nesporně mohou získat v soutěžení o kvalitu výuky nemalé konkurenční výhody. Investice do moderních metod – jak ukazují zkušenosti z některých zahraničních universit (zejména v USA) – totiž mohou být i vysoce návratné.

Použitá literatura

- ADAMS, J., LOACH, T., SZOMSZOR. Do we know what we are measuring? Digital Research Reports Interdisciplinary research: methodologies for identification and assessment, November 2016. ISBN 978-0-9929477-8-1. Staženo z: <https://mrc.ukri.org/documents/pdf/interdisciplinarity-research-commentary/>
- Cassi L, et al. (2017) Analysing Institutions Interdisciplinarity by Extensive Use of Rao-Stirling Diversity Index. PLoS ONE 12(1): e0170296. Staženo z: <https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0170296>
- Committee on Facilitating Interdisciplinary Research, Committee on Science, Engineering, and Public Policy (2004). *Facilitating interdisciplinary research*. National Academies. Washington: National Academy Press, p. 2. Staženo z: <https://www.nap.edu/catalog/11153/facilitating-interdisciplinary-research>
- ČERNÝ, V. Interdisciplinárni charakter společenských věd# (Diskuse k článku Kornai, János: Obory společenských věd: odluha nebo spolupráce? Politická ekonomie, 2008, roč. 56, č. 1, s. 5-11.) Staženo z: <https://www.vse.cz/polek/cislo.php?cislo=1&rocnik=2008>
- DLOUHÁ, J., MOLDAN, B. (2007) Inter-, multi-, trans-disciplinarita – vymezení pojmů. Staženo z: <https://envigogika.cuni.cz/index.php/Envigogika/article/view/113/121>
- INTERDIS. Interdisciplinarita. (2018) Staženo z: nb.vse.cz/kfil/win/atlas1/interes.htm
- KLEIN, Julie Thompson (1990). *Interdisciplinarity: History, Theory, and Practice*. Detroit: Wayne State University Press (1990). Staženo z: <https://philpapers.org/rec/KLEIHT>
- KORNAI, J. (2008): Obory společenských věd: odluha nebo spolupráce? Politická ekonomie, 2008, roč. 56, č. 1, s. 5-11. Staženo z: <https://www.vse.cz/polek/cislo.php?cislo=1&rocnik=2008>
- LEYDESDORFF, L. "Betweenness Centrality" as an Indicator of the "Interdisciplinarity" of Scientific Journals. *Journal of the American Society for Information Science & Technology*. (s.d.) Staženo z: <https://arxiv.org/ftp/arxiv/papers/0911/0911.2719.pdf>
- LEYDESDORFF, L. Caveats for the Use of Citation Indicators in Research and Journal Evaluations. *JOURNAL OF THE AMERICAN SOCIETY FOR INFORMATION SCIENCE AND TECHNOLOGY*, 59(2):278–287, 2008. Staženo z: <https://arxiv.org/abs/0911.1440>
- LEYDESDORFF, L., WAGNER, C.S. Interdisciplinarity as Diversity in Citation Patterns among Journals: Rao-Stirling Diversity, Relative Variety and the Gini coefficient. *Journal of Infometrics*, forthcoming 2019. Staženo z: <https://www.leydesdorff.net/list.htm>
- LOUŽEK, M. Rozšiřování EU z pohledu teorie veřejné volby. 1. vydání. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2004, 105 stran, ISBN 80-86729-12-5
- LOUŽEK, M. *Dokáže teorie veřejné volby vysvětlit rozšiřování Evropské unie?* Mezinárodní vztahy., roč. 40, č. 2 Staženo z: [Vol 40 No 2 \(2005\)](http://www.vse.cz/polek/cislo.php?cislo=2&rocnik=2005)
- MERRIAM WEBSTER DICTIONARY (2018). Interdisciplinarity. Staženo z: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/interdisciplinarity>
- MORAN, Joe. *Introduction to interdisciplinarity*. Routledge N.Y. and London. ISBN 0-203-46053-7.
- MURAWSKA, K. *Interdisciplinarity: Dilemmas within the Theory, Methodology and Practice*. Riga, University of Latvia Press, 2011, p. 232.
- Národní pedagogická knihovna J.A. Komenského. Měsíční přehledy literatury. Staženo z: <http://www.npmk.cz/knihovna>
- PSTRUŽINA, K. *Atlas filosofie vědy. E-LOGOS*, 1999. ISSN 1211-0442.
- SCHNEIDER, J. Je možná interdisciplinarita voblasti společenských věd? *Mezinárodní vztahy*, roč. 2006, č. 1. ISSN 2570-9429 (Online). Staženo z: <https://mv.iir.cz/article/view/207>
- SCHUMMER, J. Multidisciplinarity, interdisciplinarity, and patterns of research collaboration in nanoscience and nanotechnology (2004). *Scientometrics*, and Kluwer Academic Publishers, Dordrecht Vol. 59, No. 3 (2004) 425465. Staženo z: [https://www.google.com/search?q=SCHUMMER%2C+J.+Multidisciplinarity%2C+interdisciplinarity%2C+and+patterns+of+research+collaboration+in+nanoscience+and+nanotechnology+\(2004\).&rlz=1C1AWUC_enCZ793CZ796&oq=SCHUMMER%2C+J.+Multidisciplinarity%2C+interdisciplinarity%2C+and+patterns+of+research+collaboration+in+nanoscience+and+nanotechnology+\(2004\).&aqs=chrome..69i57j133l2j0j8&sourceid=chrome&ie=UTF-8](https://www.google.com/search?q=SCHUMMER%2C+J.+Multidisciplinarity%2C+interdisciplinarity%2C+and+patterns+of+research+collaboration+in+nanoscience+and+nanotechnology+(2004).&rlz=1C1AWUC_enCZ793CZ796&oq=SCHUMMER%2C+J.+Multidisciplinarity%2C+interdisciplinarity%2C+and+patterns+of+research+collaboration+in+nanoscience+and+nanotechnology+(2004).&aqs=chrome..69i57j133l2j0j8&sourceid=chrome&ie=UTF-8)
- THE OXFORD HANDBOOK OF INTERDISCIPLINARITY. 2nd edition. Ed. Frodeman, R., Klein, J., Pacheco, R.C. Oxford, 2017. 656 p. ISBN 9780198733522.
- UNESCO MediumTermStrat 2014-2021. Staženo z: <https://www.databaze-strategie.cz/cz/unesco/strategie/unesco-strednedoba-strategie-2014-2021>
- UNIVERSITY COLLEGE LONDON. (2018) More about interdisciplinarity. Staženo z: <https://www.ucl.ac.uk/basc/prospective/faq/interdisciplinarity>
- WANG, Q., SCHNEIDER J.W. Consistency of interdisciplinarity measures. Staženo z: [arXiv:1810.00577](https://arxiv.org/abs/1810.00577) [cs.DL] (or [arXiv:1810.00577v1](https://arxiv.org/abs/1810.00577v1) [cs.DL])

WIKIDATA (2018). Staženo z: <https://wikidata.org/wiki/Wikidata:Introduction>
WIKIPEDIA.DE.(2018). Interdisziplinaritaet. Staženo z:
<https://de.wikipedia.org/w/index.php?search=Interdisziplinarit%C3%A4t&title=Spezial%3ASuche&profile=advanced&fulltext=1&advancedSearch-current=%7B%22namespaces%22%3A%5B0%5D%7D&ns0=1>
Zimmerman, K. Marek Loužek: Rozšiřování EU z pohledu teorie veřejné volby. Recenze knihy. Mezinárodní vztahy, Ročník 41, č. 1 (2006). Staženo z:
[Vol 41 No 1 \(2006\)](#)

Dodatek: Esej o interdisciplinárním přístupu ve vědě

Vladislav Pavlát

Využívám formy eseje, poskytující větší volnost v presentaci různých myšlenek. Myšlenky uváděné v eseji se vztahují jednak k obecným problémům interdisciplinarity, jednak se týkají zkoumání lidského kapitálu a/nebo otázky bohatství a chudoby. Vycházím z dosud publikovaných prací v rámci teamu R. Valenčíka a z vybrané metodologické literatury, pojednávající o interdisciplinaritě. Předem děkuji za připomínky, kterých využiji při zpracování konečné verze příspěvku.

1. Potenciální přístupy k bádání o lidském kapitálu

Téměř kterýkoliv jev, proces, událost či otázku lze v demokratickém prostředí zkoumat svobodně (nebrání-li tomu zákon). To implikuje možnost zkoumat danou skutečnost z jakéhokoli hlediska (pohledu, zorného úhlu, optiky apod.), pokud toto hledisko odpovídá principům a metodám obvyklým v daném vědním oboru. Vzhledem k tomu, že již z antiky je známa poučka, že „vše souvisí se vším“ (i když uznávaná s rozdíly v její interpretaci), je „menu“ volitelných hledisek takřka neomezené. Šíře výběru pochopitelně je omezena v závislosti na obsahu bádání, jeho cíli, na disponibilních metodách, možnostech financování atd.), a nutně se mění v čase. Platí to obvykle i o tzv. nadčasových otázkách, tj. např. otázkách etických zásad, společenských hodnot.

Otázku lidského kapitálu lze zkoumat např. s hlediska stavu poznání v daném okamžiku (stacionární pohled), s hlediska vývoje daného poznání v různých časových obdobích (jako dynamický pohled s rozlišením krátkodobých, střednědobých nebo dlouhodobých období a/nebo s hlediska porovnávání dynamiky změn). Lze ji zkoumat s hlediska obsahu (objektu, předmětu zkoumání), s hlediska formy/forem projevu, s hlediska vázanosti předmětu zkoumání na určité místo, s hlediska celkové hospodářské struktury dané země a/nebo jednotlivých odvětví. Je možné zkoumat význam/roli daného jevu v určité části reprodukčního procesu. Lze jej zkoumat s hlediska jedné země, skupin zemí nebo v celosvětovém měřítku.

Složitost zkoumání daného ekonomického jevu závisí mj. s tím, že primárně je nutné objevit jeho důležité vazby na jiné ekonomické jevy a procesy. Tyto vztahy/vazby mají odlišný charakter (např. příčinné vazby mají v souhrnu daných vazeb jiný význam než nahodilé, méně podstatné nebo nepodstatné vazby apod.). Protože daný ekonomický jev/proces neexistuje izolovaně, je nezbytné zkoumat i jeho interakce s okolím. Předmětem zkoumání musí být – ve vhodném rozsahu - také jeho mimoekonomické vazby.

Jsou-li prozkoumány základní vlastnosti daného jevu/procesu, způsob jeho fungování, jeho vztahy s okolím atd., lze celý systém schematicky (graficky) znázornit jako informační síť s vyznačením zjištěné významnosti daných vztahů.

Při hlubším rozboru daného jevu lze uplatnit také více - kritériální (multikritériální) hledisko. Složitější přístupy zkoumání již bývají mimo možnost jednoho badatele a mohou být úspěšně aplikovány pouze výzkumnými teamy.

Z výše řečeného plyne mj. závěr, že (vzhledem k souvislosti „všeho se vším“) vědecké bádání o lidském kapitálu v rámci určitého vědního oboru (zde v ekonomii) je omezeno paletou známých a uznávaných ekonomických principů (paradigmat) a disponibilitou určité množiny metod bádání.

Protože při ekonomickém bádání je nutné zkoumat i významné mimo-ekonomické jevy (jako relevantní okolí), v současné době je např. při zkoumání lidského kapitálu účelné využívat nejen poznatků ekonomie, ale také poznatků jiných vědních disciplín. Tím se dostáváme k otázce možností a mezi aplikace interdisciplinárního výzkumu, jakožto výzkumu přesahujícího hranice ekonomie.

2. K aplikaci interdisciplinárního přístupu

Český překlad cizího slova „inter-disciplinární“ (původně z latiny) zní: mezioborový. Co do obsahu to znamená (v souvislosti s naším příspěvkem), že lidský kapitál je zkoumán z ekonomického hlediska, ale zároveň s přihlédnutím k poznatkům jiného blízkého vědního oboru (vědní disciplíny) a jejich využívání k obohacení ekonomických poznatků významných pro zkoumání lidského kapitálu.

Aplikaci interdisciplinárního přístupu lze chápat jako využití poznatků jedné disciplíny nebo i poznatku několika vhodných disciplín. Nejde však o mechanické obohacení ekonomického obsahu daného výzkumu o určitý počet zjištění, převzatých z jiné disciplíny v podobě jakéhosi „součtu“ poznatků obou oborů, při kterém se „sčítají“ poznatky formulované v rozdílném „jazyce“ (tj. terminologii) obou oborů, ani o pouhou analogii, resp. jejich příměr. Získané ekonomické poznatky by měly být obohaceny o poznatky z jiného oboru (nebo z jiných oborů) a vstřebány (absorbovány) do souboru ekonomických poznatků, ať již je zachována původní terminologie daných oborů nebo vzniká „nová“ terminologie, lépe odpovídající vstřebaným (absorbovaným) a přetvořeným poznatkům.

Při vzniku nového podoboru mohou dané odborné termíny existovat vedle sebe i po relativně delší dobu. Měl by však být vždy vysvětlován rozdíl mezi např. ekonomickým obsahem a obsahem vyjádřeným v jazyce jiné disciplíny. Jinak vzniká situace, kdy se vyskytují terminologičtí „kříženci“ typu „kočko-psů“, což nesmírně ztěžuje pochopení toho, co daný autor vlastně měl na mysli. Při postupném uznávání zrodu nového podoboru (nebo specializace).

Vznikající nové myšlenky, rodící se teorie, pokusy o vytvoření nového podoboru v existujícím oboru apod. (v ekonomii např. známé jako proces dekoncentrace a koncentrace jako jeho věrný souběžec ve vzestupné spirále poznávání, dnes aktuální úvahy o globalizaci a de-globalizaci aj.) bývají provázeny vzrušujícími událostmi; jejich negativní důsledky mohou postihnout každého, kdo včas – ironicky řečeno – nepřestane plout proti proudu. Jako drastickým příkladem lze uvést dnešní vyostřený spor o průběh a příčiny významných klimatických změn, který se stal spouštěčem migrace obyvatelstva.

Pokus o nové pojetí lidského kapitálu, pomocí něhož lze hlouběji vysvětlit i jiné významné ekonomické jevy a procesy, např. vztah mezi bohatstvím a chudobou, je aktuální a naprosto legitimní, a snaha povýšit jeho vznikající teoretickou podobu na jeden z přesahů neoklasické teorie je – podle mého názoru – velmi užitečným krokem kupředu. Hlavní konstrukce tohoto nového pohledu (téže o pozičním investování i další nové postřehy inspirované Nashovým článkem), bude-li absorbovat vybrané relevantní výsledky bádání vhodně zvolených oborů a/nebo teorií) může umožnit, aby toto nové pojetí vzali na vědomí i zastánci jiných snah o překročení rámce neoklasické teorie.

Jednou z podmínek je to, aby se dikce nového pojetí nestala natolik složitou, že by přestala být srozumitelnou pro okruh badatelů, jimž je nové pojetí sympatické. „Neznámé vždy děsí“, a vzbudí-li u čtenářů svou složitostí nebo přílišným pojednáváním o detailech nechuť, nahraje to konkurenčním badatelům takzvaně na smeč. Velkým nebezpečím pro každé nové tvrzení, vyhlášené předčasně, složitě a málo srozumitelně, je to, že může být zpolitizováno a pak následují zbytečné spory. Četné příklady jsou známy z naší historické vědy, z literárních věd: žabomyší války končily bez jasných vítězství a ke škodě věci trvalým zneprátením svých aktérů (husité vs. katolíci, „Smetanovci“ vs. „Dvořákovci“, atd. atd.)

Pozn. pod čarou: při získávání sympatií pro nové poznatky nutno počítat s tím, že značný okruh zájemců a sympatizantů nemá znalosti potřebné k úplnému pochopení „nového“. Na bleskový telefonicky dotaz (u nejméně 15 známých) na český překlad slova „disciplína“ všichni bez váhání vyslovili slovo „kázeň“. (Respondenti měli základní vzdělání s nástavbou nebo ukončené středoškolské vzdělání a stáří 50-75 let.) No comment.

3. Užitečnost interdisciplinárního přístupu

Užitečnost interdisciplinárního přístupu k výzkumu je podmíněna identifikací jeho významnosti pro výchozí obor na základě obsahu obou oborů. Relevance tohoto výběru nezávisí jen na tom, zda vztah k uvažovanému blízkému oboru závisí na jeho vzdálenosti v síti (tzv. přímý vztah), ale zvolen může být i vzdálenější obor (tzv. zprostředkovaný vztah), je-li ke zkoumanému oboru bližší i tím, že disponuje metodami a nástroji, které jsou s hlediska stanovených výzkumných otázek nezbytně nutné (např. v ekonomii výzkum teoretických otázek může vyžadovat aplikaci statistických metod, pokud nejde pouze o kvalitativní výzkum omezený na logické postupy a na odhady).

Je-i např. při zkoumání lidského kapitálu jednou z výzkumných otázek vztah bohatství a chudoby, je účelné postupně prozkoumat toto téma s hlediska aplikované ekonomie, s hlediska psychologie, sociologie, případně i dalších oborů, např. práva nebo politologie apod., a rovněž získat informace o využívání statistických a matematických, vhodně upravených, metod.

Jako příklad lze uvést zkoumání fungování finančních trhů, kdy do tohoto zkoumání je zahrnuta jejich infrastruktura.

(Do konečné verze bude doplněna: 1. pasáž o potenciálním využití metody SWOT pro bádání o otázce bohatství a chudoby; 2. pasáž o možnostech vyplňování mezery (gap) mezi kvalitativním a kvantitativním výzkumem).

Místo závěru: okno pootevřené do reálného světa

V reálném světě by jednotliví badatelé i jejich kolektivy měly počítat s tím, že - pokud usilují o obecné uznání svých poznatků v reálném čase (tj. za svého života) a/nebo o jejich praktické uplatnění, bude rozhodujícím faktorem názor na nové poznatky záviset i na systémech jejich hodnocení a samotných hodnotitelích. Zbytečné, zkostnatělé nebo demotivující hodnotící systémy a/nebo hodnotitelé obvykle u části

badatelské obce nakonec vyvolávají pocit frustrace, který může dlouhodobě vést ke snížení celkového zájmu o badatelskou činnost.

Uznání dílčích výsledků různými autoritami nemusí nutně vést k zařazení těchto výsledků do tzv. mainstreamu: mohou tomu bránit všemožné okolnosti a překážky (bariéry): ekonomické i politické vlivy, personální vztahy, závist, nenávisť a zloba, lidská malichernost a hloupost, i náhoda.

Avšak i zdánlivě neprůstřelný většinový názor může být nahrazen jiným, pokrokovějším názorem, vzniklým právě s inspirativním využitím interdisciplinárního přístupu k bádání na základě využití a vstřebání nových poznatků, což může být spojeno i s růstem nových větví na stromu lidského vědění.

Manipulátoři a revizionisti

Radim Valenčík

Místo úvodu

Řízením osudu, které oprávněně bývá považováno za nevyzpytatelné, jsem se dostal k diplomové práci **Jakuba Merce** „*Motivace české alternativní a dezinformační mediální scény k revizionistické aktivitě*“ zpracované na Univerzitě Karlově (Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií, Katedra bezpečnostních studií). Její významnou část (12 stran) tvoří rozhovor se mnou a Mercův komentář. Shodou okolností to bylo právě v době, kdy jsem pro jednu pracovní skupinu připravoval podklad o úrovni vzdělání na vysokých školách v ČR a současné době a kdy jsem jako příklad uváděl stav v oblasti závěrečných prací.

Rozhovor, který J. Merc v práci uveřejnil, považuji za přínosný a Mercův komentář za poučný. Zveřejním jej v plném rozsahu a doplním svými poznámkami. Ještě před tím však uvedu, jak jsem na práci narazil.

V rámci přehledu tisku, který dostávám, mě upoutala následující pasáž uveřejněná na „Manipulátoři.cz“:

Na první pohled by se mohlo zdát, že citát bude pravý. Uvádějí jej například weby **Citáty.net**, **Databáze knih**, **Jan Šinágl**, přednáška **Politický systém státu** zaštitěná mimo jiné Ministerstvem práce a sociálních věcí, **Evžen Tošenovský**, Cevro Institut na stránkách **Armádních novin**, bakalářská práce Vladimíra Pešty **Empatická reflexe v pedagogice** (PedF UK 2013), bloger a člen katedry ekonomie a mezinárodních vztahů na Vysoké škole finanční a správní **Michal Blahout** na konferenci na téže škole (když ovšem uvážíme, že na konferenci vystupovali i prokazatelní konfabulátoři **Miloslav Grebeníček** a **Radim Valenčík**, lze již mít pochyby).

„Manipulátoři“ se vydávají za bojovníky proti manipulacím, zejména šíření falešných zpráv a nepravd, do erbu si dali zásadu „NA FAKTECH ZÁLEŽÍ“, viz:

Manipulátoři
NA FAKTECH ZÁLEŽÍ

Budiž jim to ke cti. Ale měli tuto zásadu uplatnit sami na sebe. Článek, ze kterého jsem citoval příslušnou pasáž, napsal **Miloš Kadlec** a uveřejnil jej 23. listopadu, viz:

<https://manipulatori.cz/falesny-sokratuv-citat/>

Na faktech skutečně záleží. Takže, jak si může M. Kadlec i další ověřit, na naší konferenci nevystupoval ani „Miloslav Grebeníček“ ani „Miroslav Grebeníček“. Tady se pan Kadlec dopustil jen překlepu, z rozkliknutí je zřejmé, že má na mysli toho druhého, aniž by odvolávkou doložil, proč by měl být M. Grebeníček „konfabulátor“, viz:

https://www.facebook.com/permalink.php?id=751578688203935&story_fbid=2429140450447742

Na konferenci vystupoval student (dnes již úspěšný absolvent) Petr Grebeníček (který mj. není v žádném příbuzenském vztahu s dříve uvedeným), a to na liberální téma „*Možnost využití HCC při financování vysokého školství v ČR*“, což je patrné již u úvodu jeho vystoupení: „*Smlouvu o investování do lidského kapitálu (Human Capital Contract nebo také „HCC“) jako první zmínil Adam Smith ve své knize Bohatství národů, kde zmínil způsob jak chápat člověka jako obchodovatelná aktiva. V jeho stopách tuto myšlenku dále rozvíjeli významní ekonomové jako je Milton Friedman, Rober Merton, Gary Becker a další.*“, viz online:

https://www.vsfs.cz/prilohy/konference/lk_2015_materialy.pdf

Takže tedy se pan Kadlec trojnásobně dopustil prohřešku vůči faktům. Ale chvála mu. Sice lajdácká práce doprovázená slepotou tendenčnosti, ale díky tomu jsem se začal zajímat o to, proč bych měl být konfabulátorem i já, takže jsem si rozkliknul odkaz pod svým jménem:

[https://www.google.com/url?](https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=35&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwiojpOMk_nlAhXNKVAKHQEnCMk4FBAWMA56BAgCEAI&url=https%3A%2F%2Fis.cuni.cz%2Fwebapps%2Fzpp%2Fdownload%2F120329335&usq=AOvVaw1JqrlaoQrGFFvby6z2zRjf)

[sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=35&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwiojpOMk_nlAhXNKVAKHQEnCMk4FBAWMA56BAgCEAI&url=https%3A%2F%2Fis.cuni.cz%2Fwebapps%2Fzpp%2Fdownload%2F120329335&usq=AOvVaw1JqrlaoQrGFFvby6z2zRjf](https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=35&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwiojpOMk_nlAhXNKVAKHQEnCMk4FBAWMA56BAgCEAI&url=https%3A%2F%2Fis.cuni.cz%2Fwebapps%2Fzpp%2Fdownload%2F120329335&usq=AOvVaw1JqrlaoQrGFFvby6z2zRjf)

A tak se mně do rukou dostala diplomová práce J. Merce, kterou pan Kadlec považuje za dostatečný důkaz toho, že jsem „konfabulátor“. Pana Kadlece přitom vůbec nezarazilo poměrně negativní hodnocení práce jak jejím vedoucím, tak i jejím oponentem. Včetně předešlého, lajdácká práce. Člověk by si řekl, zda tím pravým konfabulátorem není sám pan Kadlec, ale budiž. Třeba si to vezme k srdci a polepší se. Je na čase se podívat na to, co píše J. Merc ve své diplomové práci. Jedná se o část 3.2. nazvanou „*Radim Valenčík – Blog Radima Valenčíka*“.

Cituji z ní (pro lepší orientaci: **tučně proložené – otázky J. Merce, proložené – já, ani tučně ani proložené – Mercův komentář**). K tomu v rámečku můj komentář):

JAKUB MERC: *Jenom chci na začátek říct, že rozhovor je nahráván, bude zveřejněný ve své původní podobě v rámci mé diplomové práce a nebude použit nikde jinde. Já jsem si samozřejmě procházel Váš blog, četl jsem Vaše články, ať už přímo na Vašem blogu nebo ty, které byly sdíleny na Nové republice nebo některých jiných webech a chci se zeptat. Chápete sám sebe jako alternativního žurnalistu? Nebo jak vlastně chápete sám sebe?*

RADIM VALENČÍK: *Já se spíš vnímám jako odborný pracovník. Já jsem se vždycky věnoval spíše teorii a ve všem, co tam píšu, se snažím vycházet z teoretických poznatků.*

Zde je zajímavé si všimnout, že ani Radim Valenčík očividně nechce být přímo spojen s dezinformační mediální scénou, přičemž se snaží působit jako odborník. Jak jsem se ale již výše pokusil demonstrovat, tak publikuje i řadu manipulativních komentářů, které jsou ryze subjektivní a nesou znaky proruské propagandy.

JAKUB MERC: *Ta média, do kterých přispíváte, třeba Nová republika, se sama na svých stránkách označuje za nějaké alternativní médium, které stojí v opozici vůči mainstreamu, vůči současnému politickému establishmentu. Vy sám se chápete jako součást tady toho nebo ne?*

RADIM VALENČÍK: *Některá média, včetně Nové republiky, včetně Parlamentních listů, včetně třeba Literárních novin, myslím ještě Vaše věc, tak mě různě požádala, jestli by mohly něco převzít, jakože to je pro každého, takže to přebírají a já tato média nesleduji pravidelně. A jiná vazba tam není. Kromě toho třeba, že s Ivanem Davidem se známe osobně, nebo se Standou Klimentem. A to je všechno.*

Zde vidím dvě zajímavé skutečnosti. Zaprvé tedy důkaz toho, že Radim Valenčík publikuje i v Literárních novinách, ačkoliv nikoliv pravidelně ani cíleně, a zadruhé je zde patrné, že je v určitém kontaktu s Ivanem Davidem z Nové republiky, o kterém jsem psal výše, a kterého lze považovat za učebnicový příklad revizionisty a dezinformátora, přičemž web Nová republika Valenčíkovy texty publikuje často a zároveň na jeho Blog přímo odkazuje. Potom je tedy celkem jedno, na kolik jsou které texty odborné a na kolik toto propojení sám Valenčík sleduje, ale samotný fakt, že nemá problém s tím, že je pravidelně uváděn v silně propagandistickém a doložitelně dezinformačním médiu vypovídá dle mého názoru o tom, že s tím ideový problém asi nemá.

K tomu moje poznámky:

Docela mě pobavilo, jak J. Merc sprádá „nitky spiknutí“. On asi nikdy nečetl vzpomínky přímých obětí procesů v 50. letech, například „Svědectví o procesu“ Eugena Löbla či „Doznání“ Artura Londona. Protože jinak by nekonstruoval své závěry způsobem, který je věrnou obdobou tvorby obžalob v té době. K pojmu „revizionista“, který používá, se ještě dostanu.

JAKUB MERC: *Takže víc v kontaktu nejste a jak jsem pochopil, tak nepíšete přímo pro ně, ale oni to přebírají od Vás z Vašeho webu.*

RADIM VALENČÍK: *Ano. Ani nemám zpětnou reakci. Tu mám jen, když mě někdo upozorňuje, že tam jsem napsal tady tohle.*

JAKUB MERC: *A ztotožňujete se vlastně s tou myšlenkou, že jsou tu nějaká špatná mainstreamová média a establishment, proti kterým je třeba bojovat?*

RADIM VALENČÍK: *No, někdy mám takový pocit, není to rozhodně z nějakých důvodů zapšklosti nebo tak, ale ta selektivnost mediálního mainstreamu, a co ještě hůř, ta jednobarevnost. Heleďte, nám tady do školy chodí, v rámci toho, aby měly auditovaný odběr, všechna ta nejdůležitější, kromě Práva. Hospodářky, iDnes [myslena asi MF DNES], Lidovky, takže občas si je přečtu a člověk zjistí, že i komentované zpravodajství je opsáno přes kopírák. To tak nebylo ani za totality. Když se někdo chtěl něco dozvědět, tak třebaže pravidelně kupoval tehdy Mladou frontu nebo Rudé Právo, tak si koupil tu Lidovku demokracii nebo Svobodné slovo a díval se, jestli jsou tam ty rozdílky. Dnes jsou ty rozdílky menší. Takže já si myslím, že ten mainstreamový mediální svět je v krizi a uvedu jeden konkrétní případ. Já, když si ráno přečtu těch 40 fousů, je to tak na jedna a půl stránky co napíše Tereza Spencer, tak já vím o dění ve světě víc, než když sleduju tři hodiny Devadesátku na ČT24, a to je ještě to nejlepší. Tam jsou ještě horší. A to doložitelně. Což je problém.*

Na této odpovědi lze rovněž vidět dvě zajímavosti. Zaprvé je to skutečnost, že tato odpověď je na první pohled poměrně decentní, což odpovídá tomu, co jsem psal, když jsem Radima Valenčíka představoval, tedy že jsem měl dojem, že se snaží tvářit umírněnější, než ve skutečnosti je. Ačkoliv i v této odpovědi se staví do opozice vůči mainstreamovým médiím, nečiní tak stejně radikálně jako v textu „Anatomie provokací“, který jsem výše citoval. Tedy alespoň do okamžiku než uvede, že dnešní mediální svět je mnohem méně svobodný než před rokem 1989, což lze považovat za poměrně ostrý výpad vůči médiím. A to je ta druhá skutečnost, kterou jsem chtěl zmínit, tedy fakt, že i přímo v tomto rozhovoru dokazuje, že se snaží stát v přímé opozici vůči jiným médiím, přičemž jako svůj zdroj informací uvádí Terezu Spencerovou, o jejímž šíření dezinformací jsem již výše pojednával.

JAKUB MERC: *Takže si myslíte teda...*

RADIM VALENČÍK: *Že ta alternativní média doplňují ty informace. Samozřejmě je potřeba dávat velký pozor, je potřeba si uvědomovat, že nemají dost patrně ani možností si všechno prověřovat, ale některá už se etablovala a já je považuju za poměrně spolehlivý zdroj zpravodajství, který se nemýlí a který, ani bych*

nemyslel, že tendenčnost, ale snaží se to podávat pro určitou svoji klientelu, což je to poslední, co by mi vadilo. Já, když něco čtu, tak to, jak je to stylizováno nebo, když to sám stylizuji pro určitou klientelu, tak to považuji za to nejméně významné.

Zde je patrná tendence obhajovat alternativní média jakožto doplňkový zdroj informací, kdy se Radim Valenčík ani nehlásí k tomu, že by se tato média měla snažit o nějakou revizi systému, ale zároveň plošně obhajuje všechna alternativní média, včetně těch revizionistických, když říká, že jde o spolehlivý zdroj informací. Toto se dá myslím interpretovat tak, že Valenčík nemusí být přímo revizionista, ale jeho odpor k mainstreamovým médiím je tak silný, že nekriticky hájí i ta alternativní média, která revizionistická jsou, přičemž ještě jednou opakuje, že podle všeho nemá problém do nich přispívat.

JAKUB MERC: *A můžete prosím říct, jaké médium teď máte konkrétně na mysli? To, jak jste říkal, etablované alternativní médium?*

RADIM VALENČÍK: *Tak asi nejvýznamnějším, já teda nevím, jestli se tam dá zařadit, já nesestavuju nějaké seznamy jako Jakub Janda, ale když vezmeme, že mediální mainstream jsou hlavní tištěná média plus ČT plus Český rozhlas, tak pro mě už Respekt nebo Fórum také jsou alternativní média. A snaží se vymezovat oproti těmto. Je to nějaká druhá krajnost. I Parlamentní listy jsou alternativní média ve smyslu tom, že nejsou podporována silným kapitálem a nemají tradiční posluchače. Ale nevím, jestli to odpovídá té teorii. A jsou doplňující. To je potřeba. Já někdy sáhnu i po tom Respektu, abych měl pohled z druhé strany. To Fórum považuji, to se nedá srovnat v serióznosti ani s Novou republikou. Ale můžu být tendenční.*

Na tomto místě pak vidím celkem zajímavou snahu ze strany Radima Valenčíka rozostřit vidění toho, co lze považovat za alternativu, neboť zde prezentuje určitý dosud nevyřčený způsob chápání alternativních médií, podle kterého staví vedle sebe Respekt a Novou republiku. Lze se jen domnívat, proč Valenčík k tomuto přistoupil, ale odhaduji, že tím chtěl zaprvé zlepšit obraz Nové republiky, do které píše, zadruhé chtěl možná ukázat, že není ideologicky svázaný a čte i média se kterými nesouhlasí, a zatřetí možná zkoušel odhadnout, které média čtu já a touto lehkou manipulací se mě pokusil přesvědčit, že alternativní média nejsou problém.

JAKUB MERC: *Tak Vy jste to tedy vymezil, jestli jsem to správně pochopil, podle toho, kdo má jaký kapitál, kdo má jaký přístup ke zdrojům. Ale kdybychom se na to podívali z trochu jiné strany, jak se zaprvé vymezují nějak sama ta alternativní média, zadruhé, jak probíhá ta veřejná debata, tak můj dojem je takový, že alternativní média označují ten mainstream za proamerický, probruselský, zatímco ten mainstream považuje ta alternativní média za proruská. Vidíte tam tady to štěpení?*

RADIM VALENČÍK: *No a Erik Best, vyznamenaný teďka, by považoval, že je to pro tuhle kapitálovou skupinu, pro tuhle, pro tuhle, ten by toto prokádřoval zase z jiného hlediska. Já to nevnímám, protože já tady ty vlivy jsem schopen skutečně odfiltrovat a to natolik, že to označení proruská, probruselská považuji za absurdní. Já si nedovedu představit, že by někdo v Bruselu nebo Kremlu zvedl sluchátko a ani nepřímo si to nedovedu představit. Kdokoliv, kdo by byl zaháčkovaný, tak v těch médiích podle mě se nenechá zmanipulovat. Aspoň pořád mám ještě v to důvěru.*

Tento postřeh je poměrně zajímavý v tom, že Valenčík tímto vyjádřením popírá do jisté míry Štolbův názor, když říká, že média dle jeho názoru nejsou napojená na vnější subjekty a tudíž tedy musí platit, že jejich motivace je vnitřní.

JAKUB MERC: *Takže podle Vašeho názoru, na obou dvou těch stranách, ti lidé, kteří tam píší, tak píší z nějakého vlastního přesvědčení a ne na nějakou vnější objednávku?*

RADIM VALENČÍK: *To myslím, že většinou. Tam je známá věc, že když chce někdo někoho ovlivnit, tak mu podhodí nějaký zajímavý materiál a dotyčný si zvykne s těmi materiály pracovat. Já tomu říkám řízení pomocí insight informací. Zdůrazňuji, že nemám žádný kurz zpravodajství, ale mám už dost let a vnímám okolí. A co jsem si všiml, tak když se někdo vyvinul do nějakých názorů oproti těm, co měl, tak se vždycky napojil na nějaký zdroj insight informací, kterým se nechal ovlivňovat. To ještě není tak strašný. Horší bylo, když se stal vůči tomu zdroji informací nekritický a uzavřel se právě před alternativními informacemi, ať měly jakoukoliv podobu. To se domnívám, že je zlé.*

Zde pak přímo hodnotí činnost alternativních médií jako důsledek vlastního ideového přesvědčení, což jen potvrzuje jeho předcházející odpověď a tedy mé přesvědčení, že Radim Valenčík se kloní k tomu, že alternativní mediální obsah je utvářen z vlastních ideologických pohnutek.

JAKUB MERC: *A máte tedy pocit, že mezi těmito skupinami, tím mainstreamem a těmi alternativními médii, probíhá něco, co by se dalo nazvat jako informační válka?*

RADIM VALENČÍK: *No, nějaký střet tam určitě je.*

K tomu moje poznámky:

Předně – rád se přiznám, že jsem **revizionista**. Za revizionistu jsem byl označen a jako revizionista jsem byl šetřen za minulého režimu, tak proč třeba i ne teď?! Těm, kteří za minulého režimu žili a dokázali se s ním porvat, zní označení „revizionista“ spíše komicky. Co je opakem revizionismu? No přece **ortodoxie**. Popírání toho, že systém má určité problémy, které je nutné řešit. Krajní ortodoxie se v jakémkoli režimu mění v idiocii, mj. i tím, že – jak by řekl M. Uhde v „*Králi Vávrovi*“ – za problémy můžou ti drzí, naši nepřátelé,

kteří řídí „druhou zemskou poloosu“. K obhajobě stupidní ortodoxie je pak nutné nepřítele vyrobit. Z takovéto ortodoxie a z takového boje proti revizionismu si v 60. letech už všichni dělali srandu. J. Merc a spol. nás vedou po cestě zpět, do způsobu uvažování 50. let.

Všimněte si, kam až idiocie způsobena ortodoxií vede. Třeba k popírání triviálního a empiricky snadno doložitelného faktu, že komentovaná zpravodajství k hlavním událostem ve všech hlavních denících (Lidovky, MF Dnes, Právo, Hospodářské noviny) jsou jako přes kopírák, že když si je člověk přečte v jedněch novinách, nepotřebuje číst další. Poznamenal jsem k tomu, že za minulého režimu bylo možné určité odlišnosti najít, proto, když se něco dělo, člověk sháněl v Brně Rovnost, v Praze Večerní Prahu, podíval se do Lidové demokracie či Svobodného slova a četl mezi řádky. Tím vůbec neříkám to, z čeho jsem byl nyní Mercem obviněn, tj. že „dnešní mediální svět je mnohem méně svobodný než před rokem 1989“. To jsem nejen neřekl, ale ani si to nemyslím. A ani to není pravda. Ale to je to myšlení svazáků 50. let – vidět v někom hned nepřítele a připisovat mu zlá tvrzení. To, co si myslím a říkám, je, že současný mediální mainstream má velmi špatnou profesionální úroveň a patrně je to dáno i tím, že tam přetrvávají jen ti, co se bojí „vybočit z řady“, projevit svůj vlastní názor. A tak raději opisují.

A pokud se týká Terezy Spencerové? Pro mě je to (jak jsem si ji pro sebe nazval) **žena, která porazila mediální mainstream**. Ten na ni sice útočí (tak jako i Merc), ale nikde nedoloží, že by se zpronevěřila pravdě. Naopak. Kdo ji sleduje, zjistí, že na její předpovědi zpravidla dojde.

JAKUB MERC: *A Vy ten svůj blog, který svým způsobem je nějaké médium, jste založil z jakého důvodu? Abyste zprostředkoval nějaký další pohled na svět?*

RADIM VALENČÍK: *Mně bylo 60 a říkal jsem si, že za chvíli půjdu do důchodu, nebudu mít práci, tak co budu dělat. Tak jsem si řekl, že si založím blog a občas něco napíšu, aby člověk měl nějaký kontakt. A protože jsem začal mít dost velkou čtenost a protože tam normálně promítám i to, co dělám v odborné sféře, protože mě nejvíc zajímá v současné době to, aby se udělala nějaká rozumná reforma penzijního systému. Já se snažím držet tradiční poctivé vědecké dríny, ona je to drína propočítat a sehnat si tu legislativu kolem, a když člověk potom vidí, jak ten mainstream podporoval ten druhý pilíř, což byla lumpárna od počátku, za tím si stojím, tak si člověk říká, že to není zase úplně normální. A ten náš návrh, který by byl naprosto dobrovolný a nenákladný se do těch mainstreamových médií nedostane. Takže nehledejte tam jinou příčinu než to, že si člověk dělá svoji odbornost a to je taková nástavba.*

Tato odpověď je pak z hlediska motivací opět velice zajímavá, neboť naznačuje, že u Radima Valenčíka nemusí hrát roli jen ideové přesvědčení, ale rovněž ego, přičemž jak jsem zmínil v teoretickém úvodu, tak tyto dvě kategorie se dle mého názoru mohou celkem dobře doplňovat. Zajímavé je, že ačkoliv sám přisuzuje ostatním osobní ideové pohnutky, tak se snaží podporovat svůj obraz vědce, jehož závěry jsou objektivní, což jak jsem ukázal, není pravda. Na druhou stranu i jeho zmínka o důchodu může nasvědčovat tomu, že pro něj není motivací jen snaha šířit svůj světonázor, ale že si chce udržet svou relevanci i do budoucna, a proto se snaží etablovat v tomto světě alternativních médií. To zároveň může být vysvětlením faktu, že ačkoliv se snaží působit umírněně, tak nemá problém se svou sebezprezentací na radikálních revizionistických webech. Může to být dáno tím, že se snaží prosadit kdekoliv jen to je možné.

JAKUB MERC: *Ale tak toto byl třeba zajímavý problém, kterému jste se Vy věnoval poměrně hodně, podle toho, co jsem četl, ale s dovolením zabrousím k něčemu kontroverznějším. Četl jsem Vaše texty ke kauze Skripal a co Vás motivovalo se vyjádřit k tomuto?*

RADIM VALENČÍK: *Tak to jsou ty kauzy tohoto typu, jako je použití bojového plynu v Sýrii, Skripal, zavraždění Kuciaka, a tak bychom mohli pokračovat. Třeba sestřelení MH-17. Tak první si musí člověk položit otázku, komu to prospívá. Vždycky, když se v Sýrii schylovalo ke klidu, k jednání, tak se objevil plyn, který použil Assad. Já si můžu myslet, že je darebák, ale že by byl padlý na hlavu? Když dojde k něčemu takovému, tak proč by to Putin dělal? Já jedinkrát, co jsem se snažil, a taky jsem to poctivě napsal, ten problém v Rusku je, že tam samozřejmě jsou jestřábi z Jelcinových dob, kteří se cítí být vytlačeni a oni by na takovou provokaci teoreticky mohli být. Respektive, když bych to analyzoval, tak nejpodezřelejší je z tohohle kauza Borise Němcova. Ale jinak to nedává smysl a chování britské strany bylo velmi podivné teda, z hlediska posloupnosti, s jakou oznamovala, co se odehrálo. A chování druhých stran, včetně naší, které říkalo, že jsou to naši spojenci, tak jim musíme věřit, tak to už pro soudného člověka nemůže být dostatečná argumentace.*

Zde můžeme jasně vidět obhajování ruské pozice a značně subjektivní argumentaci namířenou vůči našim západním spojencům, přičemž v tomto případě netvrdím, že jde o dezinformace, ale rozhodně jde o určitou subjektivní kritiku, nepodepřenou jasnými důkazy, která poněkud nabourává obraz Valenčíka jakožto objektivního badatele, ale zase na druhou stranu to ukazuje, že jeho ideové směřování je skutečně proruské.

JAKUB MERC: *Jestli k tomu můžu doplňující dotaz, tak tady ty texty, at' už Váš nebo paní Spencerové, se objevily v době, kdy to vyšetřování nějak probíhalo, kdy se k tomu i česká strana nějak oficiálně postavila. Samozřejmě, Vy máte právo mít jiný názor, ale co si myslíte o tom, že tady ten Váš názor, který jste publikoval, mohl být použit, když to řeknu bez obalu, stranou, která se snaží propagovat nějaký proruský pohled? Psal jste to s vědomím, že to může být takto použito?*

RADIM VALENČÍK: *No ale mě to nezajímá. Kdyby to chtěla použít Británie na svou obhajobu, tak může. Tady jde o pravdu. Pro mě byli Rusové v osmašedesátém opravdu okupanti, já jsem tam pět let studoval, teda na Ukrajině, v Oděse a Oděsa byla úplně zvláštní město. Studoval jsem tam matematiku a prožil jsem tam nejsvobodnější léta svého života. Dokonce ani po listopadu už to tak svobodné nikdy nebylo. Oděsa byla nejsvobodnější město. Ted' už není tak svobodné.*

Zde se Valenčík trochu odklonil od zadané otázky, ale obecně lze z jeho odpovědi usuzovat, že nemá problém s tím, jak jsou jeho vyjádření vnímána, přičemž se ale dá usuzovat, že by si měl být vědom toho, že jeho publikované texty mohou reálně zapadat do nějaké ruské propagandistické snahy. Jak jsem i uvedl ve své otázce, Radim Valenčík má na svůj názor nepochybně právo, ačkoliv zmíněné dopady zde mohou být, ale rozporoval bych tu část, v níž říká, že mu jde o pravdu. I z mé otázky, což Valenčík nerozporoval, lze usuzovat, že tyto texty publikoval v době, kdy si nemohl být jistý tím jaká je pravda. Jednalo se tedy o subjektivní komentáře, které těžko mohly být opřeny o tvrdé důkazy, ale velice dobře mohly posloužit záměrům ruské propagandy.

K tomu moje poznámky:

Docela by mě zajímalo, kde Jakub Merc prokázal, že moje závěry nejsou objektivní? Přečetl jsem si jeho komentáře, ale nic, kde by to prokazoval, tam není. Jak snadné je vyslovit obvinění a toto obvinění považovat za prokázání skutečnosti. To je opravdu syndrom myšlení 50. let.

Taky miluji, když člověk velmi plochého myšlení rozebírá mé „skutečné pohnutky“.

Toto z Merce ocituji ještě jednou a celé: „Zde můžeme jasně vidět obhajování ruské pozice a značně subjektivní argumentaci namířenou vůči našim západním spojencům, přičemž v tomto případě netvrdím, že jde o dezinformace, ale rozhodně jde o určitou subjektivní kritiku, nepodepřenou jasnými důkazy, která poněkud nabourává obraz Valenčíka jakožto objektivního badatele, ale zase na druhou stranu to ukazuje, že jeho ideové směřování je skutečně proruské.“ – Schválně si ještě jednou přečtěte, k jaké pasáži tuto konstrukci Jakub Merc vztahuje! Já se prostě snažím posuzovat problém bez předsudků, využívat dostupné informace a rozum. A to už stačí, abych byl obviněn z „proruské pozice“. To každé rozumné uvažování vede k „proruské pozici“?! – No to jsme to teda dobačovali v tom mercovském světě! Mj. ta úvahu s ruskými jestřáby (která vůbec není proruská) je moje původní. Ale relikty myšlení 50. let toto sdělení patrně vůbec nedokázal pochopit.

A ještě jednu pasáž z komentáře Jakuba Merce vybírám: „nemá (tedy já) problém s tím, jak jsou jeho vyjádření vnímána, přičemž se ale dá usuzovat, že by si měl být vědom toho, že jeho publikované texty mohou reálně zapadat do nějaké ruské propagandistické snahy“. – Nechápu, opravdu nechápu, jak může člověk hledající pravdu brát ohled na to, že pravdu může někdo nějak použít. Vždyť tady se Jakub Merc přiznává k tomu, že on sám má velký „problém“ s tím, jak jeho vyjádření mohou být vnímána“, tj. předem své názory podřizuje „vnímatelům“. On si snad vůbec neuvědomuje, k jaké osobní intelektuální perverzi se tím doznává!

JAKUB MERC: *Když jsme narazili tady na toto, tak by mě zajímalo, jak chápete současný politický systém v Česku. Myslíte si, že je dobrý nebo si zasluhuje nějakou revizi, nějakou změnu?*

RADIM VALENČÍK: *Kdybych byl legislativec a měl něco vymyslet, tak na rozdíl od řady mých kamarádů, kteří napsali celou Ústavu, tak bych nějakou výraznější změnu neviděl. Dokonce jsem se nad tím ani nezamýšlel. Možná přímá volba starostů. Ale já si myslím, že ten bruselský systém rozhodování je v současné době v krizi z řady důvodů. To je svět uzavřený do sebe, který žije svými problémy a vůbec nevnímá své okolí. Tak jsem pro větší emancipaci středoevropského prostoru, ale nikde nenajdete, že bych usiloval o zánik Evropské unie. Jsem fanda toho středoevropského prostoru a víc se emancipovat, ale nemyslím to tak, že bychom se měli utrhnout nebo tak. Spolupráce není v rámci EU vyloučena, tak bychom měli koordinovat tu politiku a ozývat se proti těm největším blbostem.*

Tento moment je celkem zajímavý v tom smyslu, že Valenčík zde obhájí existenci Evropské unie, čímž se opět profiluje jako někdo, kdo není z podstaty revizionista, jenž by chtěl překopávat status quo. Na druhou stranu se vůči EU vymezuje, na což má pochopitelně plné právo, ale je otázka, zda mu jde skutečně jen o zlepšení fungování EU, kterou zřejmě podporuje, nebo zda se jen snaží nepůsobit radikálně. Faktem ale je, že se mi nepodařilo dohledat, že by Valenčík někdy volal po opuštění EU, takže lze operovat s tím, že skutečně není v tomto směru revizionistou.

JAKUB MERC: *Já se ptám z toho důvodu, že příkladně Nová republika, která často přebírá Vaše texty, tak ta se nějak vymezuje jako politická platforma mimo jiné a dává si za cíl určitou revizi toho systému. Vy sám teda po nějaké revizi nevoláte, jak jsem ted' pochopil.*

RADIM VALENČÍK: *Já jsem řekl, že nemám návrhy, které by to zásadním způsobem měnily. Já nejsem odborník na tohle. Já můžu dělat penzijní reformu nebo financování vzdělávání nebo startovní byty pro mladé. Já třeba vim, jak je to na některých ministerstvech, kde berou na některé citlivé úseky mladé lidi jen s hypotékou, protože člověk s hypotékou je poslušnější. Tomu já rozumím. Jiné věci ať dělají ti druzí.*

JAKUB MERC: *Já se ještě zeptám na nějaký Váš pohled na mezinárodní situaci. Zprv by mě zajímalo, co si myslíte o českém vztahu k západním zemím, že máme strategické partnerství s NATO. Je to v pořádku nebo byste to nějak revidoval?*

RADIM VALENČÍK: *Já to řeknu z opačného konce, z toho nejproblémovějšího. Mně se opravdu nelíbí rozšiřování NATO, které porušuje status quo, protože myš zahananá do kouta se bude bránit a u toho nemusíme být. To jsem řekl velmi zjednodušeně. Jinak si myslím, že není problém tam být v NATO. Koneckonců je tam Turecko, tak proč bychom tam nemohli být, když je tam Turecko a Řecko. Globální politiku asi je potřeba nějakým způsobem koordinovat. Mně se zdá spíš, že i v tom NATu probíhají některé procesy, které nepřispívají ke stabilitě světa ve smyslu vyvažování, protože podle mého nejhlubšího přesvědčení, jak se někdo domnívá, že může věci řešit silou, tak vytlouká klín klínem a je stále více těch, kteří mu to budou chtít spočítat a on bude muset používat stále brutálnější a brutálnější sílu. Já silové řešení považuji za velmi nebezpečné a nerozumné.*

Vztah k NATO pak lze u Valenčíka vidět sporněji než vztah k EU. Ani zde sice nevolá k opuštění těchto struktur, ale na druhou stranu je zde již větší míra kritiky, a to jak v této odpovědi, tak v jeho textech, včetně těch, které jsem citoval výše, když jsem Valenčíka představoval. Zdá se mi přitom, že Radim Valenčík v této odpovědi, i v některých svých textech, přistupuje k NATO manipulativně, když jej obviňuje z vytváření nestability a konfliktů ve světě. To, že zde nevolá po vystoupení z NATO je tedy jedna věc, ale reálně a dlouhodobě přispívá k manipulativní kritice vůči této instituci, čímž napomáhá k podkopávání postavení této instituce.

JAKUB MERC: *A máte nějaký konkrétní příklad, kdy se Vám zdá, že NATO tlačí na pilu?*

RADIM VALENČÍK: [dlouhé přemýšlení]. *Když se diskutovalo o Afghánistánu, tak si pamatuji, nebyla to má první diskuse o Afghánistánu, už když Sovětský svaz sám tam šel bez konzultace s ostatními zeměmi a šel tam hloupě, tak jsem se cítil tehdy dokonce trapně, protože Afghánistán byla první země, která uznala Sovětský svaz. Já jsem čekal, že z toho bude průšvih a taky byl. A když jsme tam šli my, tak já jsem tu záminku, a to ať mi nikdo neříká že to bylo kvůli Bin Ládínovi, to je prostě nedůstojné až takovým způsobem zdůvodňovat okupaci země, tak jsem to považoval za chybu a jenom jsem si říkal, ať se ta chyba neopakuje. Jenže pak dochází k Iráku a úplný průšvih už pak byla Libye. Teď já nedokážu posoudit, ale ta hra v Sýrii je takovým až hodně velkým vyvrcholením. Já to nepovažuji za správnou politiku. Jednak je to dokonce bez mandátu OSN, je to problematické, nic se nevyřešilo nikde, takže tady se vede něco, co se mi nelíbí.*

Na tomto místě je dobré si všimnout, že ve chvíli, kdy jsem Valenčíka vyzval, aby zdůvodnil svou kritiku NATO, tak očividně znejistěl. Kritiku mise v Afghánistánu rozostřil tím, že zmínil rovněž svou kritiku invaze SSSR do Afghánistánu, což možná mělo dokázat, že je objektivní, přičemž jakkoliv nereflektoval, že mise NATO v Afghánistánu se opírá o mandát Rady bezpečnosti OSN, zatímco v Sýrii se nejedná o operaci NATO, ale pouze několika jeho členských států [nato.int, 2018]. To lze interpretovat tak, že Valenčík buď tyto informace nemá, a potom publikuje své subjektivní komentáře pouze na základě dojmů, což rozporuje jeho obraz vědeckého zkoumání, nebo je možné, že o tom ví a potom tedy šíří manipulativní komentáře, jež mají blízko k dezinformacím.

JAKUB MERC: *Tedy problém máte s konkrétními akcemi, ale ne s NATO jako takovým a naším členstvím v něm.*

RADIM VALENČÍK: *No já nevím, jestli s původním pojetím NATO jsou ty zásahy dokonce v souladu. A to, že máme být součástí nějakého silnějšího celku, tak já si nedovedu představit nějakou i vojensky samostatnou politiku.*

JAKUB MERC: *Tak někteří odpůrci NATO říkají, že bychom měli být neutrální. To je podle Vás cesta?*

RADIM VALENČÍK: *No a vědí co je to neutralita z hlediska mezinárodně právního? Ta musí být uznaná. A vyžaduje se, abychom na to měli třeba armádu.*

Zde pak na druhou stranu rozporuje jeden z argumentů příznivců vystoupení z NATO, tedy možnost neutrality, ovšem je dobré si povšimnout, že když mluví o silnějším celku, tak z toho nemusí automaticky vyplývat NATO. Jak tady totiž již zaznělo, Valenčík zde sice nevolá přímo po vystoupení ze Severoatlantické aliance, ale na druhou stranu ji kritizuje velmi silně a velmi zvláštním způsobem, takže je otázka, na kolik lze věřit tomu, že v této oblasti netouží po revizi.

K tomu moje poznámky:

Zase cituji Mercovu pasáž: „reálně a dlouhodobě přispívá k manipulativní kritice vůči této instituci, čímž napomáhá k podkopávání postavení této instituce“. – To je ta největší tragédie reliktního myšlení 50. let, které ze záhadných důvodů znovu ožívá. Upozornění na problém fungování instituce, na to, že se odklonila od původních zásad, na potíže a rizika, které dysfunkce instituce vyvolávají je označeno za „manipulativní kritiku“ a „napomáhání podkopávání instituce“. Ano. Takto to může vidět jen tupá idiocie vyrůstající z krajní ortodoxie. To je největší nebezpečí stability každého systému, protože to vede k zablokování nezbytných kroků nápravy a nakonec krizi a rozkladu systému.

K tomu dodám: Chvála revizionismu! – potřebuje obnovu vize, potřebujeme étos spojený s obnovou životaschopné vize.

Jen malá poznámka k odlišnostem mandátu, pokud jde o účast NATO v intervencích proti různým zemím: Je to pod moji rozlišovací úroveň. Nic víc a nic míň. Ti, kteří si tyto intervence prosadily, jsou titíž. Jen se jim podařilo sehnat víc či míň kompliců.

JAKUB MERC: *Mé poslední otázky budou směřovat na Rusko. Myslíte si, že Rusko má v naší oblasti nějaký geopolitický zájem?*

RADIM VALENČÍK: *Podle mě Rusko je, a ještě dlouho bude, v defenzivě, ono cítí to ohrožení, historicky se tomu vždycky dokázalo bránit, a já nevidím důvod, proč by se dneska nebránilo. Co je nejnebezpečnější, a to já říkám otevřeně, že aby místo Putina tam přišli jestřábové. Protože ti můžou být částečně dohodnutí s jestřáby na druhé straně. I v době Karibské krize se ukázalo, že tam byl problém ten, že Kennedy nevěděl, jestli to má pod kontrolou Chruščov a naopak. Mezi sebou to měli vyjasněné, jakmile se setkali, ale dneska se záměrně narušuje to, aby mohl Trump komunikovat s Putinem. Já píšu, trochu s nadsázkou, že tam probíhá hybridní občanská válka ve Spojených státech. Já si myslím, že bych nechal to Rusko vydýchat, ono má dost svých problémů, rozhodně rušení smlouvy o raketách středního doletu, která už stejně částečně neplatila, není rozumné. Ohrožuje nás to. Pod nějakým tlakem se u nás rozmístí, to nemusí být přímo v Česku, rozmístí se třeba v Polsku, a to se bude dát spustit taková malá jaderná válka, aniž by se do toho namočily Spojené státy.*

Pokud vyjádření k NATO byla sporná, tak v tomto případě lze zcela očividně vidět, že je Valenčík proruský, přičemž opakuje oblíbený narativ (pro-) ruské propagandy, tedy, že Rusko je ublížená země zahnaná do kouta, která nedělá nic jiného, než že se brání vnějšímu útlaku. Jak jsem se již pokusil ukázat v rámci vyjasnění bezpečnostního kontextu, tak tento narativ je manipulativní a hlavně nesprávný, neboť Rusko se nebrání v pravém slova smyslu. Rusko je revizionistická mocnost, která se ve snaze zvýšit svou prestiž snaží prosadit svou dominanci v oblasti, kterou považuje za svou sféru vlivu.

Valenčík nicméně obhajuje ruské počínání tím, že má Rusko na svou obranu právo, což je přesně to jak Rusko chce, aby momentálně bylo vnímáno.

JAKUB MERC: *Říkáte, že Rusko může být zahnané do kouta. Myslíte si, že momentálně vykazuje samo nějakou činnost? Ptám se na to ve spojitosti s weby jako je Sputnik nebo Aeronet. Někteří říkají, že tady tyto weby zastávají na našem území ruský zájem a šíří ruskou propagandu. Co si o tom myslíte?*

RADIM VALENČÍK: *Tak já si myslím, že povinností každé země je šířit svoji propagandu. Na tom není nic špatného. Já si myslím, že když stát se snaží nějak vysvětlovat a prezentovat svoje kroky, šířit třeba i zkrácené nebo nepravdivé informace, tak je to legitimní právo státu a dělají to všichni. Co dělají naše média ve vztahu k vlastnímu obyvatelstvu? Myslím si ale, že jejich vliv je skutečně minimální. Já samozřejmě vnímám některé excesy ve Sputniku nebo kde jinde, že tam jsou ty velkoruské nálady. My si ale děláme iluze o sobě, ale na nás kdyby se někdo díval, tak si taky řekne, že jsme se zbláznili. Tak samozřejmě, že v té ruské mediální sféře ta sebelibost, až sebestrosazování se tam najde. Ale to snad dokáže normální člověk odfiltrovat ne?*

Zde pak Valenčík zachází ještě dál, když říká, že rozšiřování ruské propagandy je v pořádku a že je to logický krok, přičemž tato činnost je zde marginalizována tvrzením, že my jako země děláme to samé. Rozšiřování ruské propagandy je krok logický z hlediska Ruska, ale je v přímém rozporu s českými bezpečnostními zájmy. Na druhou stranu je zde poměrně dobré si všimnout i toho, že hovoří přímo o Sputniku jako nástroji ruské propagandy, což zmíním při hodnocení Sputniku.

JAKUB MERC: *Já se tedy ještě zeptám, částečně jsme na to již narazili, ale pro ujištění. Vy říkáte, že na propagandě není nic špatného. A řekl byste, že některá z těch tzv. alternativních médií mohou být cíleně propagandistická?*

RADIM VALENČÍK: *No to určitě mohou být. Vždyť do toho někdo peníze určitě dává, do některých patrně i stát. Já nevím, jak se ten kanál jmenuje, Russian-něco, ale otázka je, jak jsou účinná. Podle mě, u nás je silná rezistence i u těch, kteří mají pozitivní vztah [nejspíše k Rusku], tak rezistence k tomu, aby se nechali zblbnout.*

Zde pak přímo uznává, že u nás může fungovat ruská propaganda, přímo placená a řízená Ruskem, přičemž jako příklad chtěl nejspíše uvést kanál RT, ale to je pouze můj odhad. Myslím ale, že se sem poměrně dobře dá zařadit i zmíněný Sputnik, který Valenčík jmenoval v předcházející odpovědi. Za povšimnutí pak opět stojí, že ačkoliv tuto skutečnost uznává, tak její význam zlehčuje.

JAKUB MERC: *Jen abychom si rozuměli, já teď nemyslel přímo ruská média, ale právě ta alternativní média na českém území. Myslíte si, že jsou nezávislá a dělají to z vlastního přesvědčení?*

RADIM VALENČÍK: *Určitě tam není vazba na Rusko. Jestli vezmu Parlamentní listy, Novou republiku, Vaše věc, tak u nich si myslím, že to je spíše ten vzdor vůči blbostem a jednostrannostem, které jsou servírovány. Tedy ten pocit, který jsem se na svém vlastním příkladu pokusil popsat. Ale neviděl bych za tím víc.*

U zde zmíněných médií pak ale popírá vazbu na Rusko, čímž je konzistentní se svým názorem v úvodu tohoto rozhovoru, a tedy se dá říci, že obecně se kloní spíše k tomu, že alternativní mediální činnost v ČR je vedena ideovým přesvědčením.

JAKUB MERC: *Takže je to individuální projekt těch daných lidí, kteří to dělají? A jak se díváte na to, že tento individuální projekt může být využit v rámci té ruské propagandy? Zapadá do ní?*

RADIM VALENČÍK: *Myslím, že ano, ale myslím, že to taky není účinné. Svalovat to, že si tu sami děláme blbosti na Rusko je podle mě alibismus.*

Zde pak uznává, že činnost alternativních médií může být zneužita ruskou propagandou, čímž potvrzuje, že si toho musí být vědom i u své vlastní činnosti. Tím také potvrzuje, že mu to nevadí, což je logické, pokud je sám prorusky orientovaný.

JAKUB MERC: *Já vám děkuji za rozhovor.*

RADIM VALENČÍK: *Tak jo, zdar Vaší práci.*

Co se týče shrnutí tohoto rozhovoru, tak Radim Valenčík začal tím, že se snažil tvářit jako objektivní vědec, který nechce být přímo spojován s revizionistickými a dezinformačními médii, a který se snaží ukázat, že představuje alternativu k mainstreamovým médiím, ale ne k systému. Na druhou stranu mu však očividně nevadí, že publikuje i právě v dezinformačních a revizionistických médiích, kterých se zastává, což už samo o sobě indikuje, že s nimi v podstatě žádný problém nemá, ale nejspíše se snaží chránit svůj vlastní obraz.

Během rozhovoru se pak snažil působit umírněně, nejspíše aby nevyvolal pocit, že je revizionistou, přičemž si nedovoluje přímo tvrdit, že jím je. Nehlásí se ke snaze změnit poměry v ČR, ani ke snaze zajistit vystoupení naší země z EU a NATO, ale na druhou stranu vede dlouhodobou, poměrně ostrou a zároveň i manipulativní kritiku jak vůči NATO, tak vůči mainstreamovým médiím, které můžeme považovat za součást systému ČR. Netvrdím, že jen na základě tohoto jej lze označit za revizionistu, ale na druhou stranu je dobré brát v potaz, že se nemusí sám hlásit k revizionismu a zároveň může publikovat názory, které v konečném důsledku mohou k revizionismu vést. Jak již bylo řečeno, snaží se působit jako alternativa ve smyslu opozice vůči mainstreamovým médiím, ovšem nelze zapomenout na fakt, že jeho kritika systému často postrádá relevantní argumenty, a naopak pracuje s nepravdivými či zkreslenými údaji.

Zcela jasný je pak Valenčíkův přístup k Rusku, kdy je celkem jednoznačně zastávána proruská propagandistická linka vykreslující Rusko jako oběť zlého Západu a zároveň je otevřeně hájeno právo Ruska na šíření vlastní propagandy. V tomto bodě pak Valenčík uznává, že tato propaganda může na našem území existovat v přímé formě, kdy třeba web Sputnik je i dle jeho názoru řízen a placen z Ruska. Zároveň uznává, že činnost české alternativní mediální scény, kterou ovšem považuje za pracující samostatně, na základě vlastního ideologického přesvědčení, může být ruskou propagandou zneužita, v čemž ale prakticky nevidí problém. Toto pak opět zpochybňuje jeho sebe prezentaci jakožto nerevizionistické alternativy, neboť očividně nemá problém s tím, pokud má revizionistické sklony někdo jiný, přičemž taková dezinformační média podporuje tím, že jim umožňuje publikovat jeho texty.

Pokud bych to měl shrnout, tak Radim Valenčík není otevřený revizionista, ačkoliv k určitému revizionismu může tendovat, ale rozhodně je prorusky orientovaný jedinec, který napomáhá šíření proruské propagandy, kdy i v jeho textech lze najít manipulace a lži. Nejde sice o čistého dezinformátora srovnatelného s některými příklady uvedenými výše v této práci, neboť jeho činnost se zdá být sofistikovanější, ale zároveň nemá problém se spoluprací s některými čistými dezinformátory.

Co se týče motivací Radima Valenčíka, tak je dobré vyzdvihnout, že on sám považuje za největší motivaci české alternativní mediální scény ideologické přesvědčení, přičemž tato motivace by se dala nejspíše aplikovat i na něj, neboť z jeho přístupu k Rusku a ruské činnosti lze usuzovat, že skutečně věří propagandě, kterou šíří. Na druhou stranu je ale také nutné připomenout, že z jeho odpovědi o vlastních motivacích se lze celkem důvodně domnívat, že svou roli hraje i ego, tedy určitá snaha zajistit si postavení a seberealizaci i po odchodu do důchodu. Ačkoliv bych si dovolil tvrdit, že tento důvod není tak velký jako ideologické přesvědčení, tak rozhodně jsou zde prvky této individuální motivace patrné.

K tomu moje poznámky:

Jakub Merc zkresluje můj výrok, když říká: „*Valenčík zachází ještě dál, když říká, že rozšiřování ruské propagandy je v pořádku a že je to logický krok, přičemž tato činnost je zde marginalizována tvrzením, že my jako země děláme to samé. Rozšiřování ruské propagandy je krok logický z hlediska Ruska, ale je v přímém rozporu s českými bezpečnostními zájmy.*“ – Mluvil jsem o tom, že „*povinností každé země je šířit svoji propagandu*“. A také to **každá země** dělá. Každá země, ať je náš spojenec či protivník (v té či oné době a v té či oné míře konkurent či kooperující) se snaží před každou jinou zemí vytvářet svůj image. To je naprosto banální skutečnost. Pokud se z toho, že tuto banální skutečnost říkám, snaží Jakub Merc něco vyfabulovat, tak k tomu nemám co dodat. Formulace, která mě obviňuje z toho, že „*otevřeně hájím právo Ruska na šíření vlastní propagandy*“, je magořina nejtěžšího kalibru. Já jen uvedl, že každý stát šíří svoji vlastní propagandu, což je jedna z funkcí státu jako takového.

Hlavní problém toho, kam se vyvinul způsob Mercova uvažování je ovšem v něčem jiném. Je to on, kdo bagatelizuje naše současné problémy, včetně problémů toho, jak země NATO řeší světové problémy, jak se vyvíjejí vztahy mezi zeměmi EU či situace v jednotlivých zemích EU, včetně naší. Místo, aby tyto problémy vnímal, hledal jejich příčiny a cestu řešení, za vším vidí „*ruku Moskvy*“, případný všemocný časopis „*Sputnik*“, který je schopen ovlivnit něčí myšlení. To je opravdu uvažování svazáků 50. let, ale nikoli na tehdejší akademické půdě (to by ani tehdy tam neprošlo), ale na svazáckých schůzích. K tomu dokážu na

---

adresu těch, kteří uvažují jako on: VZPAMATUJTE SE!

---

3. Ohlasy na novou literaturu

3 x Z aneb knižní okénko 3.

Pavel Sirůček

Dnešní lidé, především zasílávání digitální domorodci, čtou – míněno opravdové, tedy tištěné knihy – zoufale málo. Přitom se na pultech povalují hromady titulů. Hodně proměnlivé kvality a za nemravný peníz. Mnohdy se nabízí otázka, kdo mohl něco takového vydat? A proč? Nezřídka je drzá neprofesionalita a tragikomická lidová tvořivost (zde v krajně pejorativním smyslu) až neuvěřitelná. Pachatel dílka však patří do správné partičky, která si přihrává granty, projekty. Na straně druhé jsou autoři nuceni shánět si těžce sponzory a uboze škemrat o milodary, aby mohli publikovat i bez nároků na honorář. Prostě liberalismus ... Pravidelně nepravidelná rubrika 3 x Z¹ telegraficky představuje pel-mel knížek, které z různých důvodů nejsou recenzovány podrobněji. Nicméně pozornost, samozřejmě i kritickou, si snad zaslouží.

Třetí pokračování² přináší anotace titulů:³

- Čvančara, J., Čvančara, M.: *Městská část Praha 3 v proměnách času*. Praha: Městská část Praha 3 2019. 364 s. ISBN 978-80-907308-2-3.
- Gelnarová, J., Součková, E. (eds.): *Vlastním hlasem. In her own voice*. Praha: Národní muzeum 2019. 144 s. ISBN 978-80-7036-592-2.
- Pikora, V., Šichtařová, M.: *S androidkou v posteli*. Praha: NF Distribuce 2019. 320 s. ISBN 978-80-88200-12-3.

Unikátní příběh zanikajícího Žižkova

Nejenom žižkovským vlastencům a hrdým patriotům je určena výpravná publikace věnovaná dějinám Žižkova, Vinohrad a Jarova od pravěku po současnost. Zakoupit tuto je možné v „ičku“ na náměstí Jiřího z Poděbrad (přesněji Milešovská 1) za zvýhodněnou cenu CZK 500 (v běžné distribuci stojí CZK 700). V sále Galerie Toyen, lokalizované tamtéž, proběhl 23. 10. 2019 slavnostní křest. Za přítomnosti porevolučních starostů a starostek Prahy 3.

¹ Zalistujme – Začtème se – Zapřemýšlejme.

² K anotovaným textům měla původně náležet i práce Jíra, P.: *Evropské hodnoty ve věku ekonomismu*. Studie Národohospodářského ústavu Josefa Hlávky 5/2019. 128 s. ISBN 978-80-88018-27-8. Opravdu ale nelze. Čtenář se nedozvídá ani to, co si autor vlastně představuje nejen pod evropskými hodnotami, ale ani pod ekonomismem. Nelze nesouhlasit s jedním z posudků, který kriticky poukazuje na bolestně nedostatečné autorovo odborné zázemí, které je nejmarkantnější v oblasti ekonomie. Připomenuta je i obtížnost a komplexnost tématu, což však „není žádnou omluvou pro neférový a akademicky nepřijatelný způsob argumentace ...“ (s. 113 odkaz. publ.). Méně diplomaticky řečeno jde o pseudointelektuální, a silně neumětelskou lidovou tvořivost. Čili autorovi těchto řádků stále zůstává utajeno, co vlastně jsou ony úžasné „evropské hodnoty“? Na kterými má dohlížet a bdít eurokomisařka Jourová. Má pravdu J. Keller připomínající, že o vysokých hodnotách se halasně mluví především tehdy, když se chce pomlčet o obyčejných zájmech? Mysterium tzv. evropských hodnot J. Keller trefně charakterizuje in *Právo*, 1. 11. 2019, s. 6. ISSN 1211-2119. V kontextu proměn a vývoje tzv. evropských hodnot připomíná opravdu silně těžkotonážní obraty názorů Mutti Merkel. Namátkou v roce 2000 prohlašovala, že multi-kulti není životaschopnou formou soužití, což v roce 2010 stvrdila výrokem, že multikulturalismus absolutně zkrachoval. Roku 2004 rozhořčeně tepe zneužívání azylových zákonů a staví se jednoznačně na stranu nutnosti přistěhovalectví řídit a rázně omezovat. Posléze ovšem názory pružně přizpůsobuje a vykřikuje svou korunní frázi „*Wir schaffen das*“. Rozhodně nechce akceptovat žádná omezení týkající se počtu imigrantů. Dá se toto nazvat ještě pragmatismem? V německém televizním kabaretu vše glosovali s tím, že se prý opravdu má jednat o osobu se stejnou DNA ... Ukázkovým ztělesněním evropských pornohodnot v našich kulisách tudíž zůstává spolek *Evropské hodnoty*. Údajně „*bezpečnostní centrum ... nevládní odborná instituce bránící svobodu a suverenitu*“. Suverenitu koho? Normálních českých chlapů a ženských rozhodně ne. Děkuji, opravdu nechci.

³ V plánu výhledově zůstává kritická anotace dílka Kolektiv autorů: *Česko na křižovatce*. Praha: Zeď 2019. 304 s. ISBN 978-80-907309-5-3. Nicméně pouze pokud knihu nebude nutné zakoupit. Do kavárenských mudrování převážně kavárenských autorů ohledně toho, jak duo Babiš & Zeman údajně ohrožuje českou demokracii ala Kavárna autor anotace investovat nehodlá (i když příspěvky V. Cílka či S. Komárka snad mohou být i zajímavé). Možná raději sáhne po titulu Hampl, M.: *Pro Čechy je nebe nízké: Pojďme chtít víc*. Praha: Grada 2019. 192 s. ISBN 978-80-271-2566-1. S mottem „*Česko je skvělá země, ale mohla by být ještě lepší*“. I když v pohledu na „*dobrošpatné*“ vlastnosti našinců (včetně jejich nejenom finanční konzervativnosti) i ohledně legendárního zápecnického MČČ (= malý český člověk) se od vidění M. Hampla asi bude (ne)mírně odlišovat. Proč chtít víc? Nám stačí hrdost na to, že někam opravdu patříme. Že, prý máme nedostatek sebedůvěry a často se propadáme do „*blbě nálady*“? My dobře víme, že samochvála smrdí. A pokrytecky nepředstíráme, že jsme pořád happy. A kdo nám ordinuje onu „*blbou náladu*“? Přišel s ní Havel a permanentně tuto vytvářejí a přizívají jeho pohrobci.

„„Praha 3 v proměnách času“ bratří Čvančarů je komplexním průvodcem po současném území naší městské části. Mapuje historii od dob osídlení Keltů až po dnešní dobu. Obsahuje bohatý materiál o nejvýznamnějších událostech a osobnostech, které svým dílem přesahují pomyslné hranice třetí městské části. Na 364 stranách přináší nesmírně podrobný obraz původně „proletářské“ čtvrti, takovou knižní mapu s mnoha dosud neznámými zajímavostmi. Knižka ukazuje mimo jiné vývoj naší čtvrti, která se z chudé periferie proměnila do hrdého města. Pozoruhodným mozaikovým způsobem sleduje, jak každá ulice, dům či blok tvoří dějiny Prahy 3, včetně bohatého obrazového materiálu, sesbíraného kolektivem žižkovských patriotů“

(<https://www.praha3.cz/radnicni-noviny/praha-3-v-promenach-casu-je-zatim-nejvetzi-knihou-o-nasi-ctvrti-n894364.htm>).

Nežli blížeji seznámíme s anotovanou publikací, připomeňme další tituly o Žižkově, některé představené taktéž v *Marathonu*. Odborník na fotosyntézu, rostlinný fyziolog, Z. Šesták má značnou zálibu v psaní a taktéž ve výtvarném umění. Vedle řady vědeckých pojednání, knížky o loutkářství, resp. o Kašpárkovi je autorem poučné-populární žižkovské trilogie. Čtenářsky úspěšné i atraktivní tituly *Jak žil Žižkov před sto lety* (Praha: Academia 2005, dotisk 2006. 344 s. ISBN 80-200-1305-9) a *Jak hřešil Žižkov před sto lety* (Praha: Academia 2006. 305 s. ISBN 80-200-1449-7) završuje knížka *Jak se ze Žižkova stalo velké město 1865-1914* (Praha: Academia 2008. 496 s. ISBN 978-80-200-1599-0). Celou trilogii, i další texty, přibližuje recenze Kapitolyky (nejenom hospodské) z historie žižkovské in *Marathon*, 2010/č. 6.

Genia loci starého Žižkova rozhodně neopomijí ani výpravná publikace Míka, Z.: *Zábava a slavnosti staré Prahy*. Praha: Ostrov 2008. 352 s. ISBN 978-80-86289-61-8, představená in *Marathon*, 2009/č. 4. K oblíbeným cílům výletů našich prapředků totiž náležely i lokality žižkovské (Vyšinka, Sklenářka) nebo vinohradské (Cikánka), resp. příslušné usedlosti a zahrady (Kanálka aj.). A především početné restaurace a hospody. S žižkovským prostředím je neodmyslitelně spojena právě kultura hospod. Nikoli cizorodých a cizáckých kaváren, jejichž brutální kosmopolitní invazi je vystaven postmoderní Žižkoff. Specifický a přirozený svět hostinců, hospod, hospůdek, pivnic a výčepů býval tradičně spojována s mužským dělnickým prostředím, samozřejmě nikoli pouze a jenom se žižkovským. Pro mnohé proletáře bývala hospoda druhým domovem a k rodině se mnohdy přicházeli vlastně jenom najíst a vyspat. Hospodám se rozhodně nevyhýbala ani dělnická mládež. Návštěvy nebyly učňům obvykle (na rozdíl od gymnazistů) zakazovány a pracující mládež mohla pivko a vínko popíjet již od patnácti. Hospoda tradičně sloužila coby komunikační médium a plnila též funkce zábavní. Dělnická hospoda byla stavěna do protikladu kaváren, navštěvovaných především středními vrstvami. A mezi nimi existovala velmi výrazná společenská přehrada.⁴

S čímž, mimo jiné, fundovaně seznamuje náhled do sociálních a kulturních dějin pražského dělnického prostředí období 1918-38 ve studii Holubec, S.: *Lidé periferie: Sociální postavení a každodennost pražského dělnictva v meziválečné době*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni 2009. 329 s. ISBN 978-80-7043-834-3. Práce přibližuje sociální existenci a každodennost pražského dělnictva v době, kdy se Praha rychle mění v moderní velkoměsto. A je místem s největší koncentrací dělníků. A právě Žižkov býval proletářským městem i čtvrtí.

K serióznějším knižním materiálům o Žižkovu náleží taktéž text *Praha 3, minulost a současnost* (Kolektiv autorů. Praha: Panorama 1988. 133 s. ISBN nemá). O 20 roků později vychází dílo *Praha 3 křížem krážem* (Kolektiv autorů. Praha: MILPO 2008. 175 s. ISBN 978-80-87040-12-6). V létě 2010 je žižkovskou radnicí distribuována brožurka *Praha 3 a její místa: Průvodce městskou částí* a v roce 2014 bedker *Průvodce Prahou 3 aneb Žižkov s kouskem Vinohrad*. Opomenout rozhodně nelze publikaci *Nová kniha o Praze 3* (Augusta, P. (ed.). Praha: MILPO 1998. 182 s. ISBN 80-86098-04-4), navazující na titul *Knihy o Praze 3* (Augusta, P. Praha: MILPO 1994. 138 s. ISBN 80-901749-0-6). Další typy na nejružnější literaturu o Žižkově a o Praze 3 nalézá zájemce na posledním dvoulistu knihy (kde jsou vyobrazeny titulní strany třiceti dvou tiskovin), resp. o pár listů dříve v seznamu pramenů a literatury v závěru anotované publikace bratří Čvančarů. Pánů Jaroslava a Miroslava.

Těmto rozeným (a kovaným i mnohými větry ošlehaným) Žižkovákům osud jejich Žižkova nikdy nebyl lhostejný. Stále na specifický Žižkov zůstávají hrdí. Sice bývá mnohdy tradováno, že „Žižkovákem se člověk nerodí, nýbrž stává ...“, nicméně domorodec je domorodec a náplava vždycky zůstane náplavou.⁵ Bratry celý

⁴ K dnešnímu rozštěpení na kosmopolitní liberální Kavárnu (pokrokářský svět nevolných bažin, resp. tzv. lepšolidí, kteří věří, že mají svaté poslání, a že vlastní patent na jediné Dobro) vs. českou hospodu (reprezentující konzervativní svět normálních chlapů a ženských) blíže viz *Marathon*, 2017/č. 2, 2018/č. 1 či např. 2019/č. 1, 6.

⁵ Autor anotace náleží k žižkovským patriotům. Na horním Žižkově bydlí od konce 60. let. Leč rodákem není, nýbrž pouhou náplavou. Cítí se též Suchdolákem, neboť na kdysi venkovském Suchdole úspěšně absolvoval ZDŠ. Také i drtinek Malostráňákem, kde krátce bydlíval před přesídlením na žižkaperk. Skalním Malostráňákem (a rodem hrdým Manětiňákem) zůstával po celý život otec autora – umělecký fotograf. Za více jak půlstoletí života na Žižkově lze srovnávat a hodnotit. Neveselé bilancování. Soudobý Žižkov pomalu, leč jistě, přestává být „dobrým místem pro život“. Pro normálního člověka. Žižkov zaniká, Žižkov umírá. Nejlépe se (nejenom) na Žižkově žilo v 70. a 80. letech. Divoké devadesátky byly divoké i tady, ale ještě to bylo snesitelné a skoro vždy i v mezích normalnosti. Ovšem posledních cca 10 let se Žižkoff proměnil tak, že žádným Žižkovem již ani není. Žižkováků tu mnoho nebydlí. Téměř žádní. Na žižkovské Pepiky s kostkovanou čepicí, mazané Fešáky Huberty, ani na bdělé pavlačové informatorky nenarazíte. Nenarazíte ani na početnější hospodské štamgasty. Na normální chlapíky a ženské, vychutnávající si pravidelně, v klídku a pohodě (bez chytrých telefonů a dalších digitálních

život provází film, neboť rodina podnikala v kinematografii. Jejich otec a strýc vlastnili po Praze několik biografů a půjčovnu filmů. Film prožíval zlaté období především ve 30. letech, kdy na Žižkově hrálo dvanáct kin. M. Čvančara následně pracoval u státního filmu nebo v Národním filmovém archivu. Je autorem článků z oblasti literatury faktu, dějin kinematografie nebo dějin českých a amerických. J. Čvančara vystřídal celou řadu profesí, např. působil na Střední škole technické a v poslední době v ÚSTRku. Jde o hudebníka country skupiny *Taxmeni*, badatele a publicistu, se zaměřením především na odboj v době nacistické okupace. Je autorem např. monumentální trilogie *Někomu život, někomu smrt: Československý odboj a nacistická okupační moc 1939-1941, 1941-1943, 1943-1945* (Praha: Laguna. I. díl 2002, 352 s., ISBN 978-80-86274-80-5. II. díl 2003, 252 s., ISBN 978-80-86274-81-2. III. díl 2007. 412 s., ISBN 978-80-86274-77-5). Bratři Čvančarové spolu vydali i knihu *Zaniklý svět stříbrných pláten: Po stopách pražských biografů* (Praha: Academia 2011. 650 s. ISBN 978-80-200-1969-1) aj.

Dodejme, že městskou část Praha 3 netvoří jen Žižkov, leč představovaná kniha je především o Žižkově. Žižkov je holt Žižkov. Vinohrady bývaly odlišné. Což dokumentují vzpomínky na kouzlo periferie a na proměny Žižkova např. J. Krampola.⁶ Třeba na to, jak se s kamarádem, ve 14 letech, zmazali desertním vínem jako psi. Krampolova máma druhý den potkala matku kamaráda a ihned ji za tepla referuje, jak přišel večer Jirka ožralej. Druhá máti způsobně odvětila, že z jejich synka byl též mírně cítit alkohol (a to kamarád Pavel usnul ve sklepě v bedně na papír). Rozdíl v mentalitě je patrný. Krampolovic bydleli v žižkovské Kubeličce, kdežto kamarád sice o pouhé tři ulice dále, ale již na noblesních Královských Vinohradech ...

Anotovaná publikace je sympatická a bezesporu unikátní. Nejde pouze o hodnotný dárek, na který bude jenom v knihovničce pozvolna usadat prach. Lze se k ní pořád vracet. Nostalgicky zalistovat a připomínat si dávno zmizelá místa, události, domy i lidi. Osoby slavné, známé i méně známé, ale i úplně obyčejné, zcela neznámé. A jejich „mikropříběhy“. Kniha umožňuje nejenom vzpomínat na „staré, dobré časy“, ale přitom stále i něco nového – a snad i inspirativního – objevovat. Pozorně sledovat proměny Žižkova, které vždy k lepšímu nebyly.

Titul ztělesňuje značné množství práce a času, ale v neposlední řadě i znalostí a zkušeností. Profesionálně zpracovaná publikace – věnovaná občanům městské části Praha 3 – překvapivě postrádá jakýkoli úvod a okamžitě čtenáře přitažlivým způsobem vtahuje do historie oddílem *Dávné časy*. S kapitolami *Prvopočátky osídlení, Období Karla IV. – zakládání vinic, Období husitství, Bitva na Vítkově, Třicetiletá válka, Vznik hřbitovů a církevních staveb, Vývoj usedlostí, Průmyslové stavby a Povýšení Žižkova na město*. Každý oddíl, resp. kapitolu otevírá stručný, nicméně výstižný a obvykle i informačně hodnotný, text. Těžiště tvoří stovky černobílých a posléze i barevných fotografií a reprodukcí. Nejenom staveb nebo lokalit, nýbrž i desítek osob spjatých se Žižkovem (včetně slavných návštěvníků), dokumentů, dalších reálií etc. Výstižně vybraných a vybavených srozumitelnými popiskami, které na většině stran publikace plní funkci vlastního textu. Výsledný celek je přitom poutavý i přehledný.

Další oddíl nese název *Žižkov městem* a přináší pasáže *Velký rozvoj, Rozvoj průmyslu a obchodu, Rozvoj dopravní infrastruktury, Vznik spolků a společenských organizací*, resp. *První kina a divadla*. Třetí se jmenuje *1914-1938* a zahrnuje kapitoly *První světová válka, Součástí Velké Prahy, Rozmach stavebnictví, Žižkovský sport a spolkový život, Umění a společenský život, Praha XI v 30. letech 20. století. Temné časy* připomíná oddíl s pasážemi *Žižkov v odboji 1938-1941, Žižkov v odboji 1942-1943, Žižkov v odboji 1944-1945* a *Poválečné naděje*. Následuje oddíl *Na cestě k reálnému socialismu s částmi Návraty, V režii KSČ, Společnost 50. a 60. let, Stavební proměny a Pražské jaro 1968*. Oddíl předposlední *Mezi totalitou a demokracií* obsahuje pasáže *Normalizace, Umělci v období normalizace, Asanace, Veřejné stavby a Tisíce všedních životů*. Poslední oddíl *Z nehybnosti do současnosti* pak části *1990-1999, 2000-2009, 2010-2019, Praha 3 domovem*, resp. *Praha 3 – dobré místo pro život*. Knihu završuje telegrafický *Závěr*, jmenný rejstřík, literatura a představení autorů.

Autoři nevynechali žádnou podstatnější etapu z naší české historie. Kterou komentují do roku 1948 relativně střizlivě a vcelku i vyváženě, bez kavářských výlevů a hysterických emocí. Neuchylují se přehnaně ani k prepisování a falšování dějin. Ani zcela nemístně neidealizují první republiku, ani nedávají úplné rovnítko mezi nacistickou okupací a léty reálného socialismu, i když přehnanými sympatiemi k tomuto rozhodně netrpí. A zprofanovanými termíny jako totalita nešetří. Taktéž uštěpačné glosy ohledně údajných „let temna“ 1948-89 si mohli odpustit. Autoři to snad nemají zapotřebí a jenom to zbytečně devaluje celé dílo.

Co říci namátkou na větu ze s. 230 ohledně doby před rokem 1989: „*Sehnat vyhovující byt byl nadlidský úkol*“⁷ Dnes to nadlidský úkol není, samozřejmě pro toho, kdo má pořádných pár milionů na jakýkoli prostor na Žižkově, kde ceny nemovitostí jsou astronomické. Přesněji nemravně šilené. Hodně trapně a přímo uboze působí

štěnic), na svém místě, ze svého štamgastského skla, své dobré čepované pívko a poklidně rozmlouvající o všem podstatném. Všude jen kosmopolitní cizinci, neutuchající záplava turistů a koloběžek, namísto hospod kebaby, pizzy, suši a snobské parodie na francouzská bistra. Z Jiřáku se stalo korzo pražské Kavárny. Čili na stará kolena emigrovat kam? Přelidněný (a přečpaný auty) Suchdol je také již k nežiti, o Malé Straně nemluvě. Centru Prahy se Pražané štítivě a důsledně dekády vyhýbají. Zbývají např. Milovice se slovanskou atmosférou (jako na dače) nebo Jižní Čechy se stále ještě homogenním obyvatelstvem, s normálními mužskými a normálními ženskými ...

⁶ Krátce vzpomenu též anotovanou publikaci na s. 317.

otřepaná klišé o každodenních frontách na ovoce nebo toaletní papír.⁸ Nechybí pravdoláskařská moralizování o svobodě myšlení či klišé o svobodě v srdíčku. Opakovaně je zdůrazňováno, kterak neboží a nesvobodní lidé museli žít dvojím životem. S názory na veřejnosti a jinými v soukromí. A dnes snad nemusí normální lidé své normální názory – neodpovídají-li nadiktované jediné „Pravdě“ v duchu pokrokářské tzv. liberální demokracie – mnohdy skrývat? Co následuje za pravdivá slova namátkou o EU, o migraci, o klimatické Gretě a tvrdém ekobyznysu za ní etc.? Z mnohých nepohodlných se stává MUKL (= muž určený ke kariérní likvidaci), mediálně lynčovaný a ...

Pochválit lze naopak autory za patrné soustředění na protiněmecký odboj, kdy se pozorný čtenář může seznámit s mnoha drobnými příhodami obyvatel Žižkova, kteří museli přežít pod nacistickým aparátem a tlakem. V tomto ohledu je anotovaná kniha opravdu silná a opravdu profesionální. Opomenuta samozřejmě není legendární operace Anthropoid, která se významně dotkla též Žižkova a na kterou se odborně specializuje jeden z autorů publikace.⁹

Knihy zachycuje i „*temnou normalizační asanaci*“, které podle řada pavlačových domů. Brutální bourání starých domů měla ukončit až VLSR (= Velká Listopadová Sametová). Taktéž autor anotace smutně nostalgicky nahlíží na starou pavlačovou žižkovskou zástavbu s neopakovatelnou sousedskou atmosférou i lidskou pospolitostí. V duchu legendárního seriálu *Byl jednou jeden dům*. Seriálová Bagounova ulice musela být na Žižkově (obdobně jako je právě Žižkov předobrazem působiště Rychlých Šípů). Ovšem přiznejme, že podmínky ve staré žižkovské zástavbě nebyly zrovna optimální a upřímně, kdo z halasných kritiků „*temné normalizační asanace*“ by takto chtěl sám bydlet? Nicméně citlivěji se přistupovat nejenom mohlo, ale v určitých aspektech jistě i mělo. Po válce však bývá každý generálem ...

Po roce 1989 mělo skončit období „*nehybnosti*“ a měla se začít psát nová etapa i Žižkova. Skvělá, úžasné báječná a samozřejmě voňavě tzv. svobodná. Poslední kapitoly líčí naprostou idylku po roce 1989. Všechno správné a krásné se sametově & pravdoláskařsky dokončilo, prosadilo, vybudovalo, zateplilo, privatizovalo, zkvalitnělo, zpřístupnělo, revitalizovalo, osvěžilo, ozelenilo (A přitom nenávratně zničilo, a především trestuhodně rozkradlo). Když se z pracoviště autor anotace již nemůže zahledět na krásný Pražský hrad (nýbrž musí civět na odcizené obludnosti s visačkou Deloitte, přičemž obdobná zrůdnost vyrůstá už i u Viktorky) anebo, když vidí poloprázdná, ohavně děsivá monstra na Olšanské (s vizáží strašidelné věznice), nostalgicky zavzpomíná na ona „*temná léta nehybnosti*“. Kdy žádná developerská mafie nemohla zastavět úplně každický kousek prázdného prostoru. A oni ještě drze papouškují, že Praha prý nezastavěla všechny proluky ani brownfieldy. Což ponechat i něco k životu? Třeba jako parčík, sad, louku nebo rybníček? Z toho ovšem tučné zisky nekoukají ... Hrůzostrašné a vyložené ošklivé má být také Centrum Nového Žižkova s věžemi kolem sta metrů. To si potrhli architekti a architektky svoje mindráky nemohou léčit jinak? Přitom vytěžování všech volných prostor ve stabilizované zástavbě je silně krátkozraké a hodně hloupé. Nenávratně ničí jedinečnou identitu Prahy, která je největší hodnotou i kapitálem.

Poslední pasáže připomínají předvolební agitky. Ovšem nedivme, titul vydává Městská část Praha 3 a tak jí trochu prchavě chválí nezávidíme a dopřejme. Vesměs se to v knize bez větší úhony přežít i dá a tuto lze jednoznačně doporučit. I výše kriticky zmíněné¹⁰ k dnešní době prostě patří a anotovanou publikaci by měl každý opravdový Žižkovák mít pěkně po ruce.

Nicméně autor anotace, bohužel, nesdílí optimismus vyjádřený v samotném závěru díla. Totiž víru „*v žižkovský patriotismus, v lidi, kteří jsou hrdí na to, že pocházejí z pozoruhodné čtvrti, spojené s nejstarším*

⁷ Opravdu půvabné bylo v kontextu listopadového masirování, kterak jsme nelidsky živořili před rokem 1989, převeliké – a snad možná i opravdové – rozhořčení jistě vinohradské tzv. celebrity, přesněji umělé celebritičky. Nepřiliš bystrá holčička – z multimilionářské, dobře známé rodiny – byla rozhořčením bez sebe kvůli tomu, že za komunistů se prý muselo dlouho čekat na byt! Známe to z historie, když nemají na chleba, ať tedy jedí koláče!

⁸ V. Průcha (Sto let od zrodu Československa (Mýty, falzifikace a zamlčování v soudobých sdělovacích prostředcích). In Kovanda, F. a kolektiv autorů: *Podotýkáni ve stínu století*. Praha: OREGO 2019, s. 79-94. 232 s. ISBN 978-80-87528-48-8) charakterizuje příznačné rysy typické pro „*přepisování dějin*“, zdaleka nejenom v sociální oblasti, částí historiků a antikomunistickou liberální propagandou v médiích. Sociální problematice je především věnována neúměrně malá pozornost. „*Místo snahy o objektivní souhrnnou charakteristiku sociálních poměrů nastupují účelově volené útržkovité detaily*“ (tamtéž, s. 85). Pozitivní stránky vývoje v období 1948-89 jsou zcela opomíjeny, marginalizovány či zkreslovány a negativa naopak bombasticky zveličována. Míchají se přitom specifika různých vývojových etap, kdy např. některé přechodné nedostatky (např. typu výpadku produkce hygienických potřeb) bývají interpretovány jako typické pro celé socialistické období. Zamlčují se podstatné mezinárodní vlivy a zamlčují se cíleně i „*ty stránky sociálního vývoje, u nichž nastalo po roce 1989 zhoršení*“ (dtto). Ke zmiňovanému titulu srov. recenzi in *Alternativy (časopis CSTS)*, prosinec 2019, č. 6. ISSN nemá (nabídnuto redakci). K přepisování dějin též srov. Števků, L., Mahút, M., Puchovský, M., Michelko, R.: *Přepisovači dějin*. Žilina: Žilinská prvá obchodná 2019. 160 s. ISBN 978-80-969651-3-7, resp. českou mutaci *Přepisovači historie: Západ falšuje historii, vzestup fašismu ho netrápí*. Žilina: Žilinská prvá obchodná 2019. 154 s. ISBN 978-80-969651-5-1.

⁹ Srov. např. Čvančara, J.: *Heydrich*. Praha: Gallery 2011. 336 s. ISBN 978-80-86990-97-2.

¹⁰ Autor anotace se považuje za znalce (nejen) žižkovských hospod, a proto je nespokojen s výběrem fotografií na s. 344-347 anot. publ. Žižkovským hospodám a jejich významu – namátkou coby sociálního tmelu a místa k setkávání i životu – mělo být věnováno mnohem více prostoru a prezentovány především podniky tradiční.

osídlením a se vším důležitým, co městskou část Praha 3 učinilo samostatnou a svébytnou“ (s. 350 anot. publ.). Češtinu na postmoderním Žižkově již mnohde prakticky vůbec neuslyšíte. Kdo tedy má být oním subjektem a nositelem zmíněné hrdosti?

Globální netáhla a potulní nomádi, neustále rotující nocležníci ve sdílených bytech nebo kvazimanažeři na pár týdnů? Afrožižkované a muslimové z desítek kebabáren, falafeláren, hummusáren? Pěšáci mafióvských struktur či jejich bossové? Anarcho-teroristické špindíry okupující Kliniku? Mají být hrdými žižkovskými patrioty aktéři chlastacích a rozlučkových zájezdů plenící jako v dobytém městě? Nebo (nejenom) digitálně dementní selfieturisté? Snad velkoměstští cool liberálové, ekofašisté a hysteričtí biopošuci uctívající nenávisný kult sv. Grety Posedlé, hipsterští snobové, kavárenští pozěři, autističtí ajťáci, pirátské smažky & fejsbukové kurvičky ze slevomatů? Tedy příslušníci nastupující kosmopolitní třídy? Digitalizovaní, otevření, liberální, prý disponující kulturním a sociálním kapitálem? V reálu unudění k smrti permanentními zážitky a všudypřítomnými aplikacemi. Jaký pevnější vztah si mohou k Žižkovu vypěstovat? Když nejsou schopni opravdového vztahu k ničemu a k nikomu? Kromě sebe a snad ještě ajfounu, síti a fetu. Tedy virtuální Žižkováci? Nejsympatičtějšími Žižkováky jsou dnes v řadě ohledů vlastně Vietnamci, provozující mnoho obchodů. Jsou pracovití, pilní, usedlí, rodinní, tišší, vesměs milí, umí (a hlavně chtějí umět) česky. Ovšem jsou velmi pevně semknuti, resp. uzavřeni do svých komunit a s ostatními příliš nekomunikují.

Na žižkaperku 21. věku místy dožívá naplň lidový a naplň intelektuální charakter, s prvky každodenní obyčejnosti, nádherné normalnosti, mile pohodlného zápecnictví a uklidňujících provincionálně-sousedských tradic. Již však pouze skomírá a těžce živoří, brutálně válcován kavárenskou snobárnou a globálním kosmopolitním (hyper)liberalismem. Stále zděšenější a stále zoufalejší zbytečky žižkovských starousedlíků jsou nedobrovolně permanentně vystavovány tzv. obohacování ze strany stále narůstajícího počtu expanťů a menšin nejrizičnějšího ražení. Což dramaticky umocňují nájezdy zdivočelých turistů. Jejich záplava sílí, valí se jako kobylky do historických míst, včetně Žižkova. Masový turismus drtí ducha měst, ze kterých se stává lunapark. Památky přitom slouží jako kaširované kulisy permanentní zábavy v duchu hesla „láska na jedno přespání“. Bez skutečných lidí, bez skutečného života památky smutně ztrácejí svůj vnitřní obsah. Tragickou situaci vyhrocojují narůstající krátkodobé pronájmy. V hotelech či penzionech si hlučné a agresivní hosty ještě nějak ohlížejí, ale v pronajatých bytech, připomínajících noclehárnu, kde probíhá permanentní mejdan? Opravdu každý může – kdykoli se mu zachce – vidět Prahu nebo Krumlov (anebo Barcelonu či Benátky etc.)? Děsivou masu turistů města už nejsou schopna pojmout. Ničí je to a zničí je to nenávratně. Přitom permanentní chaos, trvalá nenormalnost, karnevalová pestrost a okázalá jinakost za každou cenu, ani sebevražedná totální otevřenost a bezbřehá tolerance vůči tomu, co nás fatálně ohrožuje, i tomu, co je nám bytostně cizí a krajně odporé, pro normální chlapičky a normální ženské obohacující vždy být opravdu nemusí. Je na místě připomínat si slova téměř neznámé druhé sloky naší národní hymny, zřetelně deklarující, že nejenom „země česká domov můj“, ale současně i „mezi Čechy domov můj“.¹¹

Žižkaperk okupuje neúnosné množství expanťů (novotvar od expat jako emigrant či též dočasně usazený zahraniční odborník, expanť proto, že nekontrolovaně expandují), kteří se tu na čas usadili. V drtivé většině náleží k „Já“ generacím, uznávajícím pouze sama sebe a pak zase jen sama sebe. Zpovykaně rozmazlení narcisové, bez kořenů, extrémně individualističtí, postmoderně odcizení od přírody i společnosti, kteří kromě sebe veškeré lidstvo pohrdavě nenávidí. Nejedná se o utečence z nutnosti, které lze chápat. A kteří si pomoci i vstřícnosti zaslouží (Připomeňme genocidy křesťanů v Africe či na Blízkém Východě či bílé farmáře, terorizované a decimované na jihu Afriky. Anebo normální chlapi a normální ženské brutálně vytláčované ze svých domovů rozšiřujícími se no-go zónami západoevropských měst). U žižkovských expanťů však jde o globální kočovníky zcela dobrovolné. Žádní uprchlíci, nýbrž připrchlíci, neboť pořád někam přicházejí, aby – podle liberálních pokrokářů – domorodce tzv. obohacovali. Věří, že mají samozřejmě právo kočovat a přebývat i žít kdekoli. Jak dlouho se jim zachce a vegetovat všude tak, jak právě sami uznají za vhodné, a především za zábavné. Jsou bytostně přesvědčeni, že mají samozřejmý nárok na úplně všechno, bez povinností, bez všech ohledů i bez jakékoli odpovědnosti. Přitom tzv. právo žít kdekoli ani žádným skutečným právem není a ani s demokracií či svobodou přímo nesouvisí. Normální státy mají pečovat a chránit obyvatele především své, domorodce, a mají mít i možnost rozhodovat o tom, kdo na jejich území vstoupí, a kdo (a samozřejmě i jak), tam bude žít. Pokrokářská úderka nám nalhává, že národnost je prý věcí čistě osobní volby (prý jako pohlaví), a něco jako etnikum snad že ani neexistuje. A má prý být neslušné a nemravné o něm hovořit. Národnost či etnicita však nejsou věci nálady nebo pouze osobní volby. Národnost existuje objektivně, nezávisle na naší vůli a přání, ať se to zfanatizovaným pokrokářům líbí nebo nelíbí. Je to něco jiného nežli pouhé občanství. Čechem (obdobně jako Němcem nebo Francouzem) se nelze stát pouhým prohlášením či přestěhováním. Lhostejno přitom, zda dočasným nebo trvalým.

Žižkoff je rájem kosmopolitních flamendrů a globálních pobudů, ale peklem starousedlíků. Za strachem z cizinců a jinakých má údajně být pouhá neznalost. Prý pouze nemáme dost informací a tyto úžasně jiné blíže neznáme. Často je ovšem pravdou pravý opak. Čím blíže je známe, tím více si uvědomujeme, jak náš způsob

¹¹ „Kde domov můj, kde domov můj? V kraji znáš-li Bohu milém, duše útlé v těle cilem, mysl jasnou vznik a zdar, a tu sílu vzdoru zmar? To je Čechů slavné plémě, mezi Čechy domov můj, mezi Čechy domov můj!“.

života i nás samotné ohrožují a ničí. Zoufale posledních pár homogenních oáz, včetně sociálního kapitálu i předevida přátelsky sousedských vztahů a podniků klubového charakteru, ze Žižkova rychle a nenávratně mizí. Pročpak se početní expanti bez kořenů usídlili právě na Žižkově? Prý pražský Montmartre ...

V nezaměnitelné originalitě svérázného žižkaperku nepřehlédnutelnou roli sehrává specifický terén, značně kopcovitý, se strmými uličkami, přitom hustě zastavěný klasickými bloky činžáků. Jde o charakter terénního uspořádání i dřívější výstavby (hlavně díky staviteli a prvnímu žižkovskému starostovi K. Hartigovi), ale i o dríve převážně chudší a dělnické obyvatelstvo. Žižkov býval i specifickým centrem kulturním a duchovním. Ohledně celé Prahy lze jmenovat plusy v podobě ukázkově fungující MHD, kvalitní lékařské péče a relativní bezpečnosti i relativního klidu ve srovnání se západními metropolemi. Nicméně již i cizinci v Praze děle usazení si stěžují na přílišný počet cizáků a turistů. V dnešní Praze je totiž cizinců a všelijakých expantů již tolik, že jejich motivace přizpůsobovat se a integrovat rapidně klesá. Nemají žádný důvod zajímat se o zdejší kulturu ani jazyk. Nic je k tomu nenutí ani nevede. Takže již i naivní hatefree vítači z přesvědčení (ti v žoldu to nepřiznají nikdy) smutně konstatují, že drtivá většina expantů se nesnaží naučit česky. A naše země, naši lidé, náš národ, naše tradice, naše kultura, naše zvyky, ani naše mravy a naše obyčeje, ani náš způsob života je vůbec nezajímají. Často je nezajímají ani elementární pravidla slušnosti či základy osobní i lidské hygieny. Tímto nás mají obohacovat? Není nezbytné znovu převzít kontrolu nad vlastními hranicemi, aby k nám nepřicházeli ti, o které nestojíme? Navýsost aktuální jsou slova legendárního zpravodajce F. Moravce, který se po celý vojenský život řídil heslem: „O hranicích a svobodě se nediskutuje. Ty se musí bránit vždy a všemi prostředky“. A co inspirovat se např. Pekingem, kde v rámci bezpečnosti, byl stanoven limit cizinců, kteří mohou najednou hýřit v nočním baru? Konec konců nenastal zase čas pro Žižkov samostatný? Nestáčilo století pod Prahou? My jsme Žižkov! Vivat náš – český – Žižkov 2.0!

P.S. P.t. čtenáře jistě napadne, proč se ultrakonzervativní škarohlíd už dávno neodstěhoval pryč? Když je dnešní Žižkov tak nečeský, tak příšerný a tolik nesnesitelný? Nebyl by ostatně první a ani poslední. Tedy odejít či přesněji zbaběle utéct? Řešení to je, lokality s normálními chlapíky a normálními ženskými, i s naším normálním životem, stále ještě existují. Proč mám ale odcházet já? Já jsem tady doma. Je automatickou povinností domorodců se proti své vůli drasticky měnit a brutálně omezovat, a to jenom proto, aby u nás mohli karnevalově vegetovat a parazitovat všichni bytostně jináci? Kterí všechno tradiční a všechno normální fatálně ohrožují, drze pošlapávají, bezohledně likvidují a sprostě ničí? A ještě tomu máme pokrytecky tleskat a jásat, kterak jsme úžasně obohaceni a nevyřlovně šťastní? Neměli by se s pokorou přizpůsobovat spíše ti, co se u nás hodlají zastavit na svém globálním kočování? Pro nás totiž slova jako národ, vlast, domov, resp. zachování národní a kulturní identity nejsou starosvětsky nostalgickou přežitostí, ani salonně odsouzenihodnou „iracionální vlnou xenofobie“, jak nám vtlokají do hlavy (hyper)liberální progresivisté. Kategorie domov pro vykořeněné kosmopolitní nomády a globální pobudy opravdu důležitá není a ostatně ani nikdy nebyla. Nicméně pro normální chlapíky a normální ženské opodstatnění kategorie domov rozhodně neztratila. Právě naopak, naším domovem totiž není abstraktní „svět“ všeobjímajícího člověčenství. Normální lidé si uvědomují, že opodstatnění neztratila ani kategorie suverenity (kdy jedinou nadějí pro Evropu není federalizace, nýbrž návrat k dobrovolnému spolku suverénních národních států). Pokrokářskému zlu se nesmí pořad alibisticky ustupovat. Normální chlapi a normální ženské se musí konečně začít bránit! Jedinou nadějí je globální konzervativní přestavba, důsledné odliberalizování politiky i celé společnosti a nové národní obrození. Národní obrození 2.0, včetně normalizace 2.0. Resuscitujme normálnost, resuscitujme zdravý rozum a lidskou přirozenost, resuscitujme skutečné hodnoty, resuscitujme přirozené autority! Resuscitujme vlastenečtivá a jeho nenahraditelný sociální kapitál! Navraťme se ke kořenům, navraťme se k národní i kulturní identitě a integrálnímu patriotismu! Tento svět není pouze pro kavárenské liberály! Pravda a zdravý rozum zvítězí nad pokrokářskou lží a nenávisť ke všemu normálnímu!

Šestadvacítka emancipovaných žen U Halánků a proměny emancipismu i feminismu¹²

Pražské Národní muzeum v prostorách Náprstkova muzea pořádalo výstavu „Vlastním hlasem“ ke stoletému výročí volebního práva pro ženy. Výstava v termínu 26. 4. 2019 – 29. 12. 2019 byla doprovázena řadou akcí a v neposlední řadě i anotovanou – reprezentativní, dvojjazyčnou – publikací. Která byla za CZK 280 k zakoupení v pokladně Náprstkova muzea.

Boj za rovnoprávnost žen, dlouho reprezentovaný jejich volebním právem,¹³ se v moderních podobách datuje cca od poloviny 19. století. S čímž koresponduje především liberální feminismus vycházející z klasického

¹² S využitím textu České emancipistky a rané feministky. *Alternativy (časopis CSTS)*, prosinec 2019, č. 6. ISSN nemá (nabídnuto redakci). Odkazovaný příspěvek – vedle představení výstavy, resp. anotované publikace – telegraficky rekapituluje známější i méně známé předchůdkyně (a předchůdce) moderního feminismu, resp. postmoderního genderfeminismu ve specifickém českém prostředí cca do I. světové války. Včetně naznačení aktuálních inspirací a kritického zasazení do proudu vývoje, resp. transformací feministické ideologie. Připomíná taktéž některé charakteristiky feminismu marxistického, resp. socialistického a jejich historické peripetie.

liberalismu a usilující o stejná práva a příležitosti pro ženy. Navazuje na úvahy „posledního polyhistora“ J. S. Milla¹⁴ a staví na principu individualismu, podle kterého z mravního hlediska mají všichni jedinci být stejně významní bez ohledu na pohlaví, rasu, barvu pleti a politické nebo náboženské přesvědčení. Liberální feminismus spoléhá především na zákony a reformy. Hlavními cíli prosazovaných legislativních změn se stává rovné volební právo,¹⁵ liberalizace rozvodových zákonů, antikoncepce a interrupce a dostupnost vzdělání i pro ženy.

V obecnějším kontextu připomeňme, že první emancipační fáze, resp. první vlna feminismu se nese v rámci boje za rovnoprávnost žen a jejich volební právo a končí po II. světové válce. Stále přitom přetrvávají omezení plynoucí z biologických daností i nutné ochrany ženy (zákazy práce v podzemí, služby v armádě se zbraní, nošení těžkých břemen apod.). Panuje stále ještě i společenský konsensus, týkající se toho, které práce nebo profese jsou spíše mužské, a na druhé straně, které zase naopak ženské. Bezbřehá, anticivilizační a antilidská, (hyper)liberalizace nastupující v 60. letech 20. století přináší taktéž ideu tisíciletého útlaku ženy, který je nezbytné odčinit nastolením absolutní rovnosti obou pohlaví.¹⁶

V úsilí o volební právo žen se angažuje, mimo jiné, také R. Luxemburgová.¹⁷ Za pozornost stojí, že její boj za volební právo žen je možné chápat jako otázku taktiky. Důraz kladla zejména na podporu všeobecného volebního práva, jehož prostřednictvím může i ženské socialistické hnutí žen dále rozvíjet strategii boje za emancipaci žen a dělnické třídy vůbec. Volební právo pro ženy má, dle Luxemburgové, zohledňovat „politickou zralost“ proletářských žen. Luxemburgová se přitom skepticky staví proti univerzálnímu liberálnímu vymezení občanských práv, s poukazy na dialektiku vývoje. Luxemburgová zdůrazňuje třídní postavení především pracujících žen. Zmiňuje se taktéž např. o neproduktivním charakteru domácích prací nebo ostře kritizuje buržoazní feminismus, což zůstává poučné i z hlediska aktuálních podob genderfeminismu.¹⁸

¹³ Dnes genderfeminističtí pokrokaři zpochybňují volební právo u mužů. Především bílých a heterosexuálních. Neboť volí „špatně“ (s testosteronovou agresivitou) a především musí pykat za údajnou historickou vinu. Další návrhy (např. z okruhu pražské Kavárny) volají po odebrání volebního práva všem čtyřicátníkům a starším, protože soustavně „kazí volební výsledky“. Naopak za progresivistický bývá považován boj za volební právo pro děti, mnohem snáze zmanipulovatelné. Jde o návrhy levicové? Zmínit je nutné i plány globálních bažin-Kavárny ohledně zrušení voleb a nastolení „loterijní demokracie“. Výběr poslanců losem. Namísto všelidového hlasování všelidové losování. Aby se již nikdy nemohlo opakovat „populistické“ zvolení Trumpa či brexit. Shromáždění diletantů se lépe ovládá. Srov. Geiselberger, H. (ed.): *Velký regres: Mezinárodní rozprava o duchovní situaci dneška*. Praha: Rybka Publishers 2017. 312 s. ISBN 978-80-87950-34-0, resp. recenzi in *Marathon*, 2017/č. 5.

¹⁴ Označovaného i za prvního feministického ekonoma, především díky práci *Poddanství žen* (Mill, J. S.: *The Subjection of Women*. London: Longmans, Green, Reader, and Dyer 1869. ISBN nemá), kterou přispívá k posunům v emancipačním hnutí. J. S. Millrazil názor, že „rodové náhody“, jako pohlavní příslušnost, by neměly hrát podstatnou roli. Pro ženy prosazoval stejná práva. Millův spis se rozšířil ve druhé polovině 19. století po celé Evropě a „brojí proti do nebe volající nespravedlnosti, že stvoření tak dokonalá, jako jsou ženy, mají žít v ponižující závislosti na mužích“ (Horská, P.: *Náš prababičky feministky*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny 1999, s. 91. 124 s. ISBN 80-7106-380-0).

¹⁵ V roce 1867 je v britském parlamentu zamítnut první návrh na udělení volebního práva ženám, které předkládá J. S. Mill. K rozšíření všeobecného hlasovacího práva na ženy dochází ve Velké Británii roku 1918. Rovné hlasovací právo s muži je zde přijato v roce 1928.

¹⁶ Druhá emancipační fáze, korespondující především s druhou vlnou feminismu, již v sobě obsahuje i mocenský nárok na ženskou nadvládu. Feministky vyhlášují mužům válku a svého druhu třídní boj, přičemž neustále poukazují na příklady diskriminace žen v historii i současnosti, v duchu feministické interpretace dějin. Manželství začíná být považováno za ztělesnění ženského otroctví a každý pohlavní styk je pokrokařsky nahlížen jako de facto znásilnění trpící ženy. Feministické konstrukce, a to mnohdy i k překvapením feministek samotných, přitom nenarážejí na vážnější odpor mužů ani ostatních žen. Feministky své nároky tudíž stupňují a radikalizují. Podle soudobých feministických interpretací první a druhá feministická vlna představovaly agitaci ohledně rovnoprávnosti žen v muži definovaném světě. Ženy chtěly mít právo být jako muži. Ovšem teprve „postmoderní obrát“ přináší změnu a ženy začínají bojovat nikoli pouze o práva ve světě již definovaném, nýbrž bojují za právo podílet se na samotné definici světa. K vlnám a rozporným proměnám feminismu podrobněji viz monografii *J. V. Robinsonová a R. Luxemburgová – největší ženské osobnosti teoretické ekonomie. S předmluvou I. Švihlíkové*. 2. doplněné vydání. Praha: Fórum společenských věd Klubu společenských věd, ročník 2019 (VII.). 387 s. ISSN 2336-7679. http://forum.klubspoved.cz/JVR_a_RL_monografie_2ed.pdf.

¹⁷ Roku 1912 vystupuje s požadavkem na zavedení hlasovacího práva žen. Srov. (Luxemburgová, R.: *Frauenwahlrecht und Klassenkampf*. Propagandaschrift zum II. sozialdemokratischen Frauentag, Stuttgart, 12. 5. 1912. ISBN nemá) – propagační brožuru k II. sociálně demokratickému dni žen (Stuttgart, 12. 5. 1912). Srov. (Luxemburgová, R. (1951): *Ausgewählte Reden und Schriften*. 2 díly. Berlin: Karl Dietz Verlag 1951, česky *Dílo I, Dílo II*, Praha: SNPL 1955. ISBN nemá), česky in (*Dílo II*, 1955, s. 341-347).

¹⁸ Luxemburgová plamenně kritizuje buržoazní dámy, které bojují „jako lvice“ za volební právo a proti „mužským výsadám“, nicméně přitom zastávají reakční konzervativní a klerikální pozice a zcela ignorují třídní útlak žen. Podle Luxemburgové buržoazní žena nemá skutečný zájem o politická práva, neboť ve společnosti nemá žádnou ekonomickou funkci. Pouze „konzumuje ovoce plynoucí z třídní nadvlády“. Požadavky ohledně práv žen, jak je formulují buržoazní ženy, mají být „čistou ideologií“ – srov. (Luxemburgová, R.: *Frauenwahlrecht und Klassenkampf*. Propagandaschrift zum II. sozialdemokratischen Frauentag, Stuttgart, 12. 5. 1912. ISBN nemá či Dile Proletarierin. *Sozialdemokratische Korrespondenz*, č. 27, 5. 3. 1914. ISSN nemá). Luxemburgová nepřehlídí ani využití feministických cílů jako prostředku pro dosahování

V českých zemích získávají ženy volební právo v roce 1919 a roku 1920 je v československé ústavě zakotveno, že ženy jsou politicky, sociálně a kulturně postaveny na úroveň mužům a náleží jim volební právo. 31. 1. 1919 vstupuje v Čechách a na Moravě v platnost Řád volební v obcích republiky Československé. V červnu 2019 uplynulo sto let od doby, kdy ženy v českých zemích poprvé volily v obecních volbách.

Výročí iniciovalo uspořádání výstavy Národního muzea v objektu U Halánků¹⁹ – v Náprstkově muzeu na Betlémském náměstí. Náprstkovo muzeum má ve zmíněném kontextu symbolický význam. V domě se např. scházel Americký klub dam, především díky obrozenci a vlastenci V. Náprstkovi, vzpomenuť níže. Stěžejním cílem výstavy se stalo „připomenout více než sto padesát let úsilí o ženskou emancipaci v prostoru českých zemí“ (s. 2 přebalu anot. publ.), která nekončí získáním volebního práva pro ženy. Poutavě byly představeny životní peripetie, překážky, sny, přínos i odkaz dvaceti šesti originálních žen z českých zemí, které „ve výstavě společně „vyprávějí“ příběh ženské emancipace. Příběh o překonávání společenských bariér, které omezují lidský potenciál žen“ (dtto). V každém období mají mít emancipační procesy specifickou podobu reprezentovanou příslušnými ženskými hrdinkami.

Šestadvacítka žen měla ilustrovat složitý historický úděl a stále přetrvávající nelehké postavení žen. A to žen různých časů, různých národností i odlišného sociálního původu. Má je přitom spojovat to, co je vyjádřeno již samotným názvem celé akce – „*Vlastním hlasem*“ s podtitulem „*Cesty ženské emancipace*“. „*Dvacet šest žen. České země ... Dvacet šest žen, různé cesty ... Příběh ženské emancipace je příběhem o boji za právo na vlastní hlas, ale také příběhem umlčování tohoto hlasu ...*“ (s. 3, anot. publ.).

Představované ženy – některé obecněji dobře známé (jako B. Němcová, E. Krásnohorská, E. Junková, S. A. Nádherná, M. Jesenská nebo jedna ze tří dosud žijících J. Šiklová), jiné známé méně (cvičitelka K. Hanušová, designérka skla M. L. Kirschnerová, jedna z prvních lékařek A. Bayerová, sochařka M. Durasová či skladatelka V. Kaprálová) nebo dokonce pro mnohé zcela neznámé (jako např. mladá traktoristka z 50. let Z. Medunová, dělnická aktivistka F. Skaunicová, odvážná pošťačka L. Bozděchová aj.) – bojovaly za spravedlivější uplatnění žen ve společnosti. Dle genderfeministických korektně-pokrokařských konstruktů tedy v mužsky „*toxickém*“ světě, ve kterém se nebály hovořit „*vlastním hlasem*“ a dokázaly i prosadit.

Výběr ženských hrdinek je samozřejmě subjektivní a do jisté míry i překvapivý. Nicméně působí relativně vyváženě. Někdo ovšem může na výstavě postrádat rané (a moudré) emancipistky jakými byla M. D. Rettigová, V. Lužická nebo M. Riegrová, jiný zase aktivistické umělkyně Z. Braunerovou či O. Scheinflugovou, někomu může chybět švadlena a česká Coco Chanel H. Podolská, anebo další vědkyně, učitelky, političky, herečky, manekýny, zpěvačky, spisovatelky či známé sportovkyně (D. Zátopková, V. Časlavská, J. Kratochvílová, E. Ledecká aj.). Další by zase některé z představovaných žen raději spíše oželel anebo naopak i ocenil, že zde nevidí očekávané M. Albrigtovej, M. Horákovou ani H. Benešovou, O. Havlovou či další chartistky. Nicméně i ony se do české i světové historie svým způsobem zapsaly a „*vlastním hlasem*“ promlouvaly. Ze známějších stovek jmen lze dále jmenovat namátkou např. R. Budínovou, L. Klausovou, A. Hodinovou-Spurnou, B. Ekcsteinovou nebo významné a vlivné ženy současnosti, často i v pozadí (podle nejrůznějších žebříčků, s příkladem V. Jourové nebo L. Bradáčové). A nakonec vlastně i bájnou kněžnu Libuši. Někteří mohou být fascinováni třeba i bojovnou mužatkou Vlastou či zrádnou Šárkou.

Výstava byla koncipována poutavě a bezesporu nenudila. Převážně usilovala o relativně střízlivý náhled, kdy život ani přínos představovaných žen nebyl přehnaně ani nemístně heroizován. Prohlídku bez vážnějších následků mohli absolvovat i ti, jenž feminismu příliš nefandí, především díky zkušenostem z jeho soudobých militantních podob a aktivit. I oni se mohli cítit poučení a snad i obohaceni. Nicméně v krátkých portrétech řady žen nechyběly módní genderové obraty a standardní liberální klišé, které působily úsměvně a často šroubovaně a násilně. V některých případech nebyla ženská příjmení přechylována, což je další zlozvyk a kosmopolitní nešvar dneška. Autoři výstavy i doprovodné publikace si taktéž neodpustili trapná rýpání do období socialismu, kdy měla „*emancipace být normou*“.²⁰ Ženy sice neměly narážet na žádné překážky, ovšem jejich hlas (i hlas ženských organizací) „*byl vyvlastněn*“ a celá československá společnost měla být „*dominantně patriarchální*“. Přitom si návštěvník z celé expozice odnášel oprávněný pocit, že ženám se v dobách socialismu tak zle nežilo. A mnohým i daleko lépe nežli dnes, kdy jsou tzv. svobodně vykořisťované. I v tzv. svobodné současnosti však mají – podle výstavy – přetrvávat objektivní nerovnosti a předsudky. Nechybí ani povinné fňukání nad tím, že

zisku – srov. (Luxemburová, R.: *Frauenwahlrecht und Klassenkampf*. Propagandaschrift zum II. sozialdemokratischen Frauentag, Stuttgart, 12. 5. 1912. ISBN nemá). Text (Čakardičová, A.: *From Theory of Accumulation to Social-Reproduction Theory: A Case for Luxemburgian Feminism*. *Historical Materialism*, 2018, roč. 25, č. 4, s. 37-64. ISSN 1569-206X) připomíná, že kdykoli se ocitá kapitalismus v krizi nebo potřebuje „*spojence*“ pro svou obnovu nebo další akumulaci kapitálu, integruje marginalizované skupiny do své legální liberální politické podoby. Což se týkalo žen či dětí a později lidí jiné než bílé rasy nebo jiné sexuální orientace.

¹⁹ Dodnes dochované domovní znamení nad průjezdem – oválná kartuše s nápisem „*U Halánků, pivovar a vinopalna*“ (Betlémské náměstí č. 1, čp. 269) napovídá, že domu nebylo cizí ani pivovarnictví. Především jeho historii v tomto objektu podrobně rekapituluje (Musil, S.: *Sláva a zánik starých pražských pivovarů. 1. díl – Staré Město*. Praha: PLOT 2012. 304 s. ISBN 978-80-7428-142-6) nebo stručně připomíná (Polák, M.: *Pražské pivovárky a pivovary*. Praha: Libri 2003. 257 s. ISBN 80-7277-193-0).

²⁰ Srov. (s. 113 anot. publ.).

feminismus je stále značnou částí naší společnosti „*chápán velmi negativně*“.²¹ „*Proces emancipace ve smyslu sebedefinice ženství, hledání vlastního hlasu i dosažení plné rovnosti není dosud ukončen*“ (s. 135 anot. publ.).

Ženské osobnosti výstava přibližovala chronologicky. Včetně jejich krátkých portrétních CV (přetištěných anotovanou publikací) a v neposlední řadě nejrůznějších dobových předmětů či dokumentů, které ženy i jejich dobu výstižně charakterizují. Spisovatelku B. Němcovou symbolizuje kalamář, reprezentantku americké firmy na šicí stroje L. B. Šimáčkovou zase krásné staré šicí stroje. Emotivně silně působí drobné předměty z chlebového těsta vytvořené v pankrácké věznici M. Jesenskou. K vidění byla uniforma bojovnice od Dukly, plátěná čepice populární automobilové závodnice nebo např. rozšířená kuchyňská remoska či domácí mixér. Expozici vhodně oživovaly dobové plakáty k Mezinárodnímu dni žen či spartakiádě, plastika kolchoznice a dělníka i další díla nebo filmové záběry a úryvky z filmů o ženách.

Anotovaná doprovodná publikace – vedle portrétů ženských osobností a citátů – je plná fotografií a maleb z jejich života, včetně výše zmíněných dobových předmětů a reálií. I na stránkách knihy se tak lze setkat namátkou s pohorkami J. Náprstkové, skládacím globem Amerického klubu dam, rukopisnými poznámkami volební řeči K. Máchové, bustou S. Nádherné, senátorskou legitimací F. Plamínkové, výtvyry M. Durasové, battledressem a brašnou J. Somolové-Predmerské nebo např. Keplerovou medailí udělenou dr. Pajdušákové.

Představeny byly (v chronologickém pořadí)²² následující ženy hovořící „*vlastním hlasem*“:

1. Bohuslava Rajska (1817-1852), „*potlačený vlastní hlas*“ první kvalifikované české učitelky, která se své profese vzdala a následovala manžela F. L. Čelakovského;
2. Božena Němcová (1820-1862), „*spisovatelka s touhou po lásce a pravdě*“;
3. Ludmila Barbora Šimáčková (1844-1879), „*přednášející prodavačka*“, obchodní zástupkyně americké firmy na šicí stroje;
4. Klemeňa Hanušová (1845-1918), „*učitelka o volnosti pohybu*“, cvičitelka a propagátorka ženského tělocviku;
5. Ludmila Bozděchová (1848-1924), „*poštačka píše císaři*“, vydala se k císaři, aby vymohla pro ženy možnost pracovat na poště;
6. Marie Luisa Kirschnerová (1852-1931), „*umělkyně o nároku na vlastní tvorbu*“, malířka a sklářská designérka;
7. Eliška Krásnohorská (1847-1926), spisovatelka – „*hlas jako polnice vzdělání*“;
8. Anna Bayerová (1853-1924), jedna z prvních českých lékařek, která vystudovala ve Švýcarsku aneb „*vlastní hlas naráží na železné dveře*“;
9. Karla Máchová (1853-1920), vůdkyně ženské dělnického hnutí v Čechách, jejíž „*hlas hovoří k dělnickým ženám a za dělnické ženy*“;
10. Marie Tůmová (1867-1925), původně učitelka, hlavní duše – spolu s F. Plamínkovou – Výboru pro volební právo žen, „*volební právo jako vlastní hlas*“;²³
11. Sidonie Nádherná (1885-1950), celým jménem Sidonie Amalie svobodná paní Nádherná z Borotína, „*vlastní hlas ve stínu hlasu svobodných mužů*“, aristokratka překračující dobové normy i zvyklosti své společenské třídy;
12. Františka Skaunicová (1871-1923), soukenice, agitátorka, politička – „*dělnická aktivistka o ženách za války*“;
13. Františka Plamínková (1875-1942), „*žena na řečnické tribuně*“, před Velkou válkou angažovaná učitelka, po válce nepřehlédnutelná politička;
14. Marie Tumlířová (1889-1973), první doktorka technických věd v českých zemích – „*za ženy v domácnosti a za ženy na venkově*“;
15. Milena Jesenská (1896-1944), avantgardní novinářka aneb „*trest za odvahu mluvit vlastním hlasem*“;
16. Mary Durasová (1898-1982), německy hovořící sochařka z Prahy – „*hlas svobodné umělkyně*“;
17. Eliška Junková (1900-1994), jedna z prvních majitelek řidičského oprávnění a úspěšná závodnice – „*vzpouza proti skutečnosti*“;

²¹ Srov. (s. 135 anot. publ.). Ani zde editorky nepochybují, že je to vlivem údajné zaostalosti, primitivismu, neinformovanosti, sexismu, machismu atd. české společnosti, která není dostatečně liberální a pokroková. To, že by mohl být na vině i samotný genderfeminismus, jenž se zvrhl v cosi, s čím by celá řada ikon globálního ženského hnutí (typu R. Luxemburgové) bytostně nesouhlasila, zůstává tabu. I to, že emancipace žen a jejich plné zrovnoprávnění by neměly být zaměřovány s kontraproduktivním bojem za absolutní stejnost obou pohlaví.

²² Zde dle anot. publ. V uvozovkách jsou uváděny titulní názvy portrétních tabulek, představujících jednotlivé ženy na výstavě. „*Dlouhé 19. století. Boj za právo na vlastní hlas*“ reprezentují osoby 1-11, první světovou válku osobnost 12. „*První republika. Právo na vlastní hlas?*“ je zastoupena ženami 13-19. Druhá světová válka je prezentována osobností 20, „*Období státního socialismu. Vyvlastněný hlas*“ ženami 21-25 a současnost ženou poslední.

²³ „*Mně alespoň to praví srdce hlas, a všem nám českým ženám, které máme v krvi až dosud dědictví své kněžny Libuše: Totiž cit pro právo a spravedlnost, – nám ženám českým všem to jasně praví ten věčně neomylný vnitřní hlas, že stejné právo má být mezi bratry, rovnost v právu mezi bratry i mezi sestrami! ...*“ (koncept přednášky M. Tůmové, cit. dle s. 57 anot. publ.).

18. Markéta Podstatzká-Lichtensteinová (1912-1994), „hraběnka hokejistka“, aristokratka aktivně podporující i hrající hokej;

19. Vítězslava Kaprálová (1915-1940), hudební skladatelka a dirigentka – „hlas, který zazněl a utichl předčasně“;

20. Jiřina Somolová-Predmerská (1920-2005), spojařka či zdravotnice Svobodovy československé jednotky – „nárok na službu vlasti“;

21. Ludmila Jankovcová (1897-1990), první žena – členka vlády aneb „vzývající hlas“;

22. Zlata Medunová (narozena 1934), nejmladší traktoristka v Československu – „hlas, který musí dokazovat“;

23. L'udmila Pajdušáková (1916-1979), první astronomka v Československu aneb „hlas vědecké autority a ředitelky veřejné instituce“;

24. Ludmila Javorová (narozena 1932), pravděpodobně první žena vysvěcená na římskokatolického kněze – „povolána ke službě potřebným“;

25. Ester Krumbachová (1923-1996), scénářistka, režisérka, výtvarnice etc. aneb „ironizující hlas“;

26. Jiřina Šiklová (narozena 1935), „hlas veřejné intelektuálky“.²⁴

I mnohé z výše uvedených žen se dokázaly prosadit i bez všech povinných kvót a dalších pozitivních diskriminací, neboť šlo o pracovité a skutečné osobnosti, které dobře věděly, že ničeho nelze dosáhnout bez namáhavého úsilí, a že je nutné vždy také i leccos obětovat.²⁵

Dnes k tragickým problémům liberálního Západu náleží fatální krize mužství i krize přirozeného ženství. Vývoj feminizmu dospěl do fáze pokrokářského genderfeminizmu, který lze vnímat i jako nebezpečné protispolečenské hnutí, které cíleně šíří polopravdy, často přímo lži (mnohdy korektně tolerované jako „pozitivní lži s lidskou tváří“), káže nevědecké bludy a vyděračsky zneužívá emoce. Přitom je v duchu černobílé optiky založeno pouze na premise, že „muži jsou hrozni“. Včetně predátorského feministického narativu drsně útočícího na „toxickou bílou maskulinitu“. Silící militantnost a agresivní netolerance genderových apod. progresivistických aktivistů vede k nekonečným spirálám obviňování, demotivuje a blokuje spolupráci i vzájemný dialog ohledně toho, jak skutečné problémy pojmenovat i řešit. Samotný feminizmu, který odsuzuje genderové předsudky a stereotypy, naprosto zřetelně uvízl v bludném kruhu předsudků, netolerance,²⁶ pokryteckosti a vlastního šovinizmu.

Dogmata „feministické teologie“ palčivé rozpory turbulentního světa „na rozcestí“ nevyřeší. Ani transformace údajně mužského světa ve svět ženský – všichni totiž žijeme v jednom, společném světě. Klíč k systémové změně se určitě nenachází jenom v překonání mužského šovinizmu a nastolení absolutní rovnosti mužů a žen v duchu korektních genderfeministických fantasmagorií. Včetně konstruování nového tzv. muže, který má být schopný sebereflexe svého genderu, a který se vzdal všeho ze své „temné“ minulosti.²⁷ A přestal být mužem.

²⁴ Pokrokářská genderfeministka Šiklová karikuje i slavný výrok R. Luxemburgové o socialismu nebo barbarství do podoby: „Jsou jen dvě možnosti vývoje civilizované společnosti: buď zanikne, anebo se stane feminní ...“.

²⁵ S odkazy na text J. V. Robinsonová a R. Luxemburgová – největší ženské osobnosti teoretické ekonomie. S předmlouvou I. Švihlíkové (2. doplněné vydání. Praha: Fórum společenských věd Klubu společenských věd, ročník 2019 (VII.). 387 s. ISSN 2336-7679. http://forum.klubspolved.cz/JVR_a_RL_monografie_2ed.pdf) připomeňme, že R. Luxemburgová, a ani J. V. Robinsonová, se tím, že byla ženou, nikdy přehnaně, ani hašteřivě, neoháněla, ani z toho nedělala bůhvíjaké politikum. Přičemž obě ekonomky nerezignovaly ani na své přirozené ženství. Luxemburgová usilovala o emancipaci pracujícího člověka, a to i žen, ve smyslu sociálně spravedlivější společnosti. Odvážně bojovala se skutečnými problémy, nikoli s vykonstruovanými bizarnostmi.

²⁶ S příkladem námátkou v podobě nenávisné atmosféry na pokrokářských amerických univerzitách. Což je záležitost netýkající se ale zdaleka jen genderfeminizmu, nýbrž i dalších nátlakových ideologií. Samotný jazyk je zfanatizovanými aktivisty vnímán coby nástroj utlačovatelské moci, kdy tzv. zraňující vůči nejruznějším menšinám může být dnes již vlastně úplně cokoli. Tudíž jiné – nežli liberálně progresivistické – názory nejenže nejsou tolerovány, ale je jim agresivně (včetně využívání fyzického násilí) bráněno i v tom, aby byly vůbec vyslovovány. Pouhá představa, že by tzv. zraňující slova či konzervativní názory mohly veřejně zaznít, způsobuje afektovaným jedincům traumatický syndrom. Prý má být ohrožováno jejich bezpečí i zdraví. Mezi bizarní výstrelky (např. typu boje proti tzv. sexistické klimatizaci) patří maskování odporu k učení pod rouškou uslechtilé „dekolonizace vlastního myšlení“ či antirasistického „vybělování věd“. Kdy názory a teorie „bílých vousatých mužů“ jsou z výuky vytěšňovány, což představuje jeden ze způsobů „dekonstrukce bílého muže“. S čímž ruku v ruce kráčí nenávisť a odpor k autoritám i nulová úcta. ke starším, moudřejším a vzdělanějším. Fundamentálním problémem zůstává neuvěřitelné kapitulantství akademiků, ustrašeně ustupujících fanatickým bojůvkám připomínajícím inkvizici. Proti nové „korektní ortodoxii“ se bojí vystoupit vědci i politici. Ohledně „konceptuálního plížení“, bizarní kategorie „mikroagrese“ nebo „trigger warning“ (kdy vyučující jsou přinucováni vydávat výstražná znamení u témat či textů, které mohou u liberálních posluchačů spustit úzkostné stavy), resp. toho, že přehnaně rozmazlování studenti nejsou vystavováni odlišným názorům ani perspektivám – srov. Lukianoff, G., Haidt, J.: *The Coddling of the American Mind: How Good Intentions and Bad Ideas Are Setting Up a Generation for Failure*. New York: Penguin Press 2018. 352 s. ISBN 978-0735224896.

²⁷ Srov. *Marathon*, 2019/č. 5.

V kontextu agresivních a militantních fantasmagorií pokrokařského genderfeminismu se stále naléhavěji vynořuje fundamentální otázka, k čemu vlastně vedla válka vyhlášená mužům radikálními západními feministkami v 60. letech 20. století? Pod fanglemi tzv. nové levice, která žádnou levicí není. Prospěla ženám samotným?²⁸ A lze takovou válku vůbec vyhrát?

S čímž úzce souvisí otázka, zda je soudobý genderfeminismus levicový a snad dokonce marxistický? Se skutečnou levicí a levicovostí společného mnoho nemá, ba právě naopak. A už vůbec s marxismem. Nicméně ženskou otázku a problematiku nemůže ani skutečná – tedy neliberální – levice 21. století ignorovat. Na místě jsou však připomínání moudrosti „*Všeho s mírou a vždy se zdravým rozumem*“.²⁹ A právě zdravý rozum a elementární soudnost mnohým soudobým feministkám (a feministům) evidentně schází. Na rozdíl od mnohých ženských osobností, připomínaných anotovanou knihou i inspirativní a vkusnou výstavou.

Trikolórová androidka na konci tunelu

Manželsko-autorské duo Šichtařová & Pikora je známé, hravé i psavé. Jeden z předchozích jejich výtvorů *Robot na konci tunelu aneb Zpráva o podivném stavu světa a co s tím* (Praha: NF Distribuce 2017. 300 s. ISBN 978-80-88200-04-8) obsadil druhou příčku antižebříčku in Průvodce literaturou 4.0 (aneb kritické otazníky nad frázemi a mýty 4.0).³⁰ Nicméně je hned zkraje potřeba zdůraznit, že mainstreamové manažerské 4.0 agitky (jmenované Průvodcem literaturou 4.0) s přehledem přesahuje nadhledem, čtivostí i vtipem. Přičemž nejde jen o plky.

Značně kritické resumé tehdy znělo: O procesech 4.0 se „*nepolíbený*“ čtenář něco málo snad i dozvídá. Nicméně jde o informace matně-útržkovité a zkratkovité, o postřehy, pouhé náznaky, ironické glosy. Systém ani řád opravdu nehledejte. Pro někoho snad i zábavné na prolisování a letmé nahlédnutí i jako mírně poučné čtení do vlaku. Uznejme, že náměty k přemýšlení si může odnést též čtenář mírně poučenější. O úplně zbytečně vyhozené peníze tak nejde.³¹ Což platí též pro anotovaný text z roku 2019. Ovšem namísto dvou, by asi stačila kniha jedna jediná. P.t. čtenář, necht' promine, že se autor anotace tedy bude opakovat a využije i anotace minulé. Vlastně téměř vše vyřčené ohledně textu z roku 2017 lze vztáhnout i na anotovanou publikaci z roku 2019. Ovšem dnešní resumé by přesto mělo vyznít kriticky o něco méně.

Zopakujme, že anotace na knihu z roku 2017 končila postesknutím: „*Manželské autorské duo populární i popularizující bezesporu je. Nicméně položme si tuto otázku: Nepřispívají i oni k dehonestaci ekonomické teorie, resp. šířejí politické ekonomie i ekonomické profese jako takové? Co si má normální člověk o ekonomii a ekonomech myslet, když je médií permanentně bombardován nehoráznými „moudry“ tzv. nezávislých analytiků a tzv. expertů? Nezřídka dětsky vypadajících i dětinsky, a především amatérsky blábolících, což tragikomicky vyvažují hypertrofovaným sebevědomím s údajným nárokem vyjadřovat se úplně ke všemu. Namísto ekonomie jako vědy (bez ohledu na to, co si myslíme např. o neoklasickém mainstreamu) média drze okupují pop-ekonomičtí tajrdlíci a laciní kašpaři. Uznejme, že snad i kavárenský kabaretně-kejklířský bavič T. Sedláček mnohé z nich převyšuje o pár levelů ... Poctivé je ovšem znovu zopakovat, že Šichtařová & Pikora alespoň tuší, o čem vlastně žertují*“.

V současnosti je situace ještě horší nežli před dvěma roky. Profesionality (a zdaleka nejenom v médiích a zdaleka nejenom ohledně ekonomie) opět viditelně ubylo a zoufalé povrchnosti a laciného neumětelství stále

²⁸ Opravdu jsou emancipované „genderové“ postmoderní ženy spokojenější, vyrovnanější a šťastnější? Proč tak pořád sílí a sílí dramatická afektovanost, agresivita, hysterie a posedlost soudobých feministek? Prý kvůli stále přetrvávající systematické diskriminaci žen, které mají být vystaveny údajně neustále, po celíčkový život. Hysterie tudíž nemá být důsledkem psychické poruchy, nýbrž genderové nerovnosti. Za všechno přece vždy mohou muži! Jak káže např. feministická psychoterapie. Feministické neofreudovství zase „objevilo“, že neexistuje ženská žárlivost na mužský penis. Existuje prý pouze mužská žárlivost na dělohu coby orgán, schopný zplodit život. A právě touha kompenzovat tento nedostatek nutí muže k aktivní účasti na ekonomice, kultuře, sportu či politice aj.

²⁹ K obraně normálního života normálních chlapů a normálních ženských srov. *Marathon*, 2019/č. 1.

³⁰ *Fórum společenských věd Klubu společenských věd*, ročník 2018 (VI.), s. 1-66. ISSN 2336-7679. <http://forum.klubspoved.cz/Sirucek180917-ch.htm> – subkapitola *Raději, místo čtení, vyjděte do přírody (která 4.0 ani smart, naštěstí, není)*.

³¹ Sympatie ubírá „povinné“ karikování a trapné blábolení ohledně minulého režimu. Zbytečné a primitivně ubohé (v době nesvobody byly na výběr boty černé nebo černé ...). Kladné body sráží také popovídání se Šichtařovou (Stoniš, M.: Šrouby se utahují. *Reflex*, 2018, č. 6, s. 20-25. ISSN 0862-6634) v rámci kavárensky zoufalého hledání antiZemana. Samotná Šichtařová by do prezidentování šla, „pokud dojde k dějinnému zvratu“. Z odpovědi však není jasné, zda si ještě dělá legraci a udržuje potřebný nadhled nebo už naplno podléhá tomu, kterak je úžasně „vzdělaná, krásná a chytrá“. Jde o ekonomku, poradkyni, bloggerku, glosátorku, spisovatelku, manželku a zasloužilou matku (zatím) pěti kousků dětí. A tak trochu (dost) hranou rebelku. Přitom není žádnou alternativní buditelkou, ani revolucionářkou, nýbrž ekonomkou „pravicově-liberální“ (podle vlastních slov). I když místy provokativně zvidavější, snad i zdravě drzejší a občas mainstreamové hranice velmi opatrně (vždy v mezích zákona a salonní přijatelnosti) překračující. Tolik poznámka ohledně textu z roku 2017. Dnes doplníme, že jde o zasloužilou matku dětí již šesti, která spolupracuje a sympatizuje s novou politickou stranou Trikolóra.

přibývá. Nebezpečně sílí ideologická předpojatost, hysterická zaslepenost a bigotní netolerantnost v tom nejhorším smyslu. Zfanatizovaní pokrokáři se zcela vymkli zdravému rozumu. Což platí i pro liberální média, které se již ani neobtěžují zakrývat to, že nestydatě lžou, ohlupují polopravdami a soustavnými manipulacemi. Zdegenerovaný (hyper)liberalismus se nachází v posledním tažení a jak známo, umírající kobyly nejvíce kope.

Šichtařová & Pikora přitom zůstávají pořád sví a ze své laťky příliš neslevují. Pochvalu a ocenění zaslouží v neposlední řadě to, že se nebojácně hlásí k normálnímu životu i normálním chlapům a normálním ženským a vysmívají se pokrokařským fantasmagoriím. Nenechávají se přehnaně svazovat diktaturou politické (hyper)korektností a věci i rozpory, včetně nepříliš utěšeného stavu současné společnosti, mnohdy pojmenovávají jejich pravými jmény. Také anotovaná kniha naznačuje, jak a proč používat vlastní selský rozum, abychom nesedli na lep aktivistickým bludům a šílenostem. Nikoli každý ale musí rezonovat s až příliš optimistickým vyzněním publikace jak z roku 2017 (ohledně „světla na konci tunelu“), tak i představované knihy z roku 2019. I tady problémy autoři nazírají skrze ekonomickou optiku a docházejí vesměs k optimistickým závěrům. Nic vlastně nemá být tak zlé, jak se to může na počátku jevit ... Pro lidstvo má všechno nakonec vždy dopadnout dobře.³² Pesimističtější laděný čtenář může namítnout, že oním světlem na konci tunelu může být příjizdějící vlak, který nás smete.

Připomeňme, že v případě knihy z roku 2017 se mělo jednat o „fakty podložený spis o fungování ekonomiky našeho světa“, o „výbušnou zprávu o stavu dnešního světa“ z pera mediálně frekventovaných ekonomů, autorů řady prodejných knih³³ a popularizátorů světa peněz. Z bombastické anotace namátkou vyberme: „Stojí lidstvo na prahu ráje, anebo naopak pomalu degeneruje a rítí se vstříc svému konci? A jsme odsouzeni do role pouhých diváků, anebo můžeme o svém osudu rozhodnout sami? Dá se vůbec v okamžiku těchto dějinných změn najít něco jako svatý grál štěstí? Odpověď na tuhle otázku vás hodně překvapí ...“.

Text z roku 2017 se pokouší hledat odpovědi na fundamentální výzvy typu: Kam ten dnešní svět spěje? Vyřešily se ekonomické krize, které se na nás valí v 21. století? Nahradí lidskou práci roboti? Budou za pár let ještě potřeba papírové peníze? Jak by se mělo změnit školství, aby šlo s dobou? Na co být připraven a jaké povolání bude hitem příštích let? Jaké změny přinese 4IR v ekonomice a celé společnosti? A taktéž „... jak to ustát s nohama na zemi?“. S opakujícími se deklamacemi o tom, kterak nejdůležitější nebude, že roboti brzy převezmou lidskou práci, nýbrž má jít daleko více o důsledky společenské a psychologické. Především všichni musíme „změnit myšlení“. Radostně a ihned má přitom být již vlastně pozdě. Douška z roku 2019: Kam se poděla hysterie 4.0? Již rok 2018 přináší její viditelný útlum. A co nám velkohubí PR experti fanaticky vnucují na rok 2020? Skládací telefony a digitální asistenty i v troubě. Opravdu fantastické a nedozírné změny, když již vůbec nic nemá být, jako předtím ... Anebo, že by klimatické běsnění, včetně elektromobilního šílenství, bylo další etapou 4.0? Hyperglobalizátoři se snaží neoliberální globalizaci udržet stůj, co stůj. Jde jim o všechno.

Ucelenější odpovědi text z roku 2017 ovšem (nepřekvapivě) nenabízí. Vědecké pojednání to není a ostatně si na toto ani nijak nehraje.³⁴ Určitě ale nejde o – jednou z nadšených recenzí nadšeně oslavovanou – „učebnici o stavu dneška nebo přímo příručku pro 21. století“. Pouze útržkovité výkřiky a stručné glosy. Přiznejme však, že čtivě i obvykle chytře sepsané, logicky vyargumentované a umně (i když místy až přehnaně okatě) vypointované. Přiznat autorům je přitom nutné nemalou dávku drzosti (i značné sebevědomí), ale též jistou schopnost psát i o složitých (a to nejen) hospodářských záležitostech jednoduše a srozumitelně. I když té nekomplikovanosti a zjednodušování je možná až přespříliš. Obratně napsané, ovšem značně povrchní. Na straně druhých autorů nechybí profesionální nadhled, resp. nezbytný odstup. Šichtařová s Pikorou jsou veselí šprýmaři,³⁵ piší svižně, piší vtípně a text nepůsobí tolik utahaně, a především tak tragikomicky směšně jako

³² „... pro lidstvo jako celek to nakonec dopadne dobře. Evoluce si totiž vždy najde svou cestičku ...“ (zadní strana obálky anot. publ.). Tamtéž je přibalena i diskutabilní glosa: „... Fakt, že historie se neustále točí v kruhu, je obrovskou nadějí. Nebylo v historii tyranie, nebylo centrálně plánované ekonomiky, která by se sama časem nerozsykala. Jenom to občas trvá protivně dlouho ...“. S příkladem komunistické Číny (srov. s. 305 anot. publ.).

³³ Včetně třeba i netradiční kuchařky Šichtařová, M.: *Citlivá kuchyně: Aneb štihle, zdravě, bez alergie, bezlepkově, bez mléka, bez chemie, i pro začátečníky, a úžasně chutně!* Praha: NF Distribuce 2013. 250 s. ISBN 978-80-9055-64-0-9. S mottem „Aby zdraví byli ještě zdravější“, kdy citlivá kuchyně nemá být žádnou protivnou dietou. Nýbrž návratem „k potravinám a jejich úpravě z dob, kdy ještě potravinářský průmysl v honbě za zisky tolik nezvlčil“. Pilní manželé sepisují i pohádky na nejrůznější finanční témata s cílem zvýšení finanční gramotnosti dětí základních škol – srov. Pikora, V., Šichtařová, M.: *Zlatý poklad*. Praha: NF Distribuce 2015. 312 s. ISBN 978-80-905564-3-0.

³⁴ Zdrojů je na konci publikace z roku 2017 uváděno 271 – stylově jsou veškeré internetové. V anot. publ. 2019 je zdrojů uváděno 474 – opět všechny internetové.

³⁵ Šichtařová s Pikorou si nepochybně umí dělat legraci sami ze sebe a samozřejmě i ze čtenáře-hejla, který si jejich další komerčně úspěšný titul (přiměřeně draze) pořídil. A pravděpodobně se při psaní i sami královsky bavili. Rádi využívají ironického nádechu, což ovšem nemusí každému čtenáři vždy úplně sedět. Stejně jako jejich osobitý styl psaní, včetně značně osobitého humoru. V textu se oba pravidelně střídají a krátká vyprávění pravidelně špikují pikantními postřehy a klípky ze svého manželství a rodinného života. Přitom se zásadně titulují příjmením a vytahují na sebe rádi i nelichotivé historky. Pro někoho autentické, oživující a zábavné (i když po chvíli již značně nudné a místy i dosti trapné), včetně toho, že ekonomickým problémům dávají lidský rozměr a spojují tyto se snadno zapamatovatelnými příběhy. Jiný čtenář může ovšem oprávněně namítat, že se z knihy dozvídá i věci, na které opravdu není zvědavý. Nehledě na fakt, že takováto popularizace

cimrmanovské slogany naprosto vážně servírované rádoby pseudoodbornými slátaninami manažerských příruček o bublině 4.0.

Publikaci z roku 2017 tvoří velmi pestrý kaleidoskop více jak sto sedmdesáti, samostatných a uzavřených, krátkých (nejen ryze ekonomických) příběhů zasazených do devíti bloků s těmito názvy: *Historické kulisy pro novou revoluci, Regulace versus přirozený řád, Degenerující společnost, Čtvrtá průmyslová revoluce, Digitální ekonomika, Tak trochu jiná doprava, Zemědělství 4.0, Společnost 4.0 a Jsme na to připraveni?*³⁶ Autoři věští počátek nové éry, kdy se „vyspělý svět vydal na cestu multikulturalismu, genderové korektnosti, rozpadu tradičních rodin a hodnot. Přestože procházíme obdobím historicky největšího blahobytu, neužíváme si to, naopak. Spotřeba antidepressiv je rekordní, některé země již vymírají a úbytek původního obyvatelstva kompenzují jen díky imigraci. Regulace se neustále zvětšuje a svoboda drasticky ubývá. A jako by dnešní společnost neměla dost problémů sama se sebou, přichází do toho ještě další rána: Čtvrtá průmyslová revoluce. Šíří se strach, že rostoucí robotizace připraví lidstvo o práci a že umělá inteligence je pro lidstvo větší hrozbou než války či epidemie ...“ (z jedné anotace). Jásavý optimismus a sci-fi zaujetí obou manželů (zřetelně patrné i z titulního foto) umocňují slova samotného závěru knihy: „*My dva vidíme světlo na konci tunelu. I když počkat – možná to není slunce, možná tam svítí robot ...*“ (s. 294 publ. 2017).

Představovaný titul z roku 2019 opět není suchým vědeckým spisem. Přesněji není žádným vědeckým pojednáním. Jedná se opět o relativně čtivou, a místy i vtipnou a s nadhledem koncipovanou, pestrou – nicméně velmi útržkovitou a velmi zkratkovitou – pel-mel koláž nejenom čistě ekonomických příběhů-glos. Někdy méně, někdy více chytrých, poučných, resp. inspirativních. Příběhů krátkých, často skoro až telegraficky stručných, v počtu kolem dvě stě patnácti. V jejich autorství se manželské opět poctivě pravidelně střídají. Přítomny jsou samozřejmě jejich osobní prožitky, křivdy, frustrace, stesky i zkušenosti, se vzájemným titulováním jako Pikora a Šichtařová (což je sice pro někoho nejslabší místo knihy, nicméně k autorům to neodmyslitelně patří). Jednotlivé příběhy jsou rozčleněny do pěti tematických bloků: *Srdce versus rozum, Umělá inteligence, Auto, co už není autem, Fintech, Svoboda a demokracie v ohrožení*. K tomu Úvod, Důležité upozornění (ohledně možného zastarávání některých reálií uvedených v této práci s uzávěrkou v dubnu 2019), Závěr a Zdroje informací.

V úvodu je připomínáno, že „*čím rychleji se náš svět mění, tím víc jako by další a další lidé prahli po nějaké kotvě, která by je spojila s minulostí*“ (s. 11 anot. publ.). Naznačena je současně i zřetelná degenerace současných společností, které namísto opravdových problémů řeší zbytečnosti. K čemuž „*vymýšlí zbytečné nauky a zbytečné „vědní obory*““ (tamtéž). Což autory vede k otázce: „*Znamená to, že pokrok a technologie jsou vlastně metlou lidstva? Že snad lidstvo ze všeho toho pokroku a blahobytu zdegeneruje a samo sebe zničí ...?*“ (dtto).

Autoři si však toto nemyslí. Optimisticky připomínají chod ději „*stále vpřed v jakési spirále*“ (s. 11 anot. publ.). „*Když si lidstvo vymýšlí už příliš mnoho skopičin, dostane po nose a vrátí se ve vývoji o nějaký ten rok či desetiletí zpět, jen s vyšší úrovní znalostí než tehdy. Pokrok či technologie nejsou hrozbou; jsou katalyzátorem dějinných změn. A je na každé společnosti a případně i na každém jednotlivci, zda pokrok a technologie použije ve svůj neprospěch nebo prospěch*“ (tamtéž). No, něco na uvedeném obecně je, ale ... Dnes si „*skopičiny*“ nevymýšlí univerzální lidstvo, nýbrž relativně velmi malá hrstka samozvaných pokrokářských mesiášů. Hrstka, které normální lidé neuvěřitelně ustupují. Ony „*skopičiny*“ často vedou k nevratným změnám a mohou zničit celé civilizace anebo rovnou celou planetu. Pokrok hrozbou není, leč úchylné pahodnoty, které jsou dnes tzv. liberálními demokraty vydávány za nezpochybnitelný pokrok, nemají s tímto nic společného. Ba právě přímo naopak. Jde o pokrokářské tmářství.

Stručný úvod knihy zakončuje konstatování rychlosti změn, kdy se rychle mění také chování a myšlení lidí. A dnes se rychlé změny týkají celého globu. „*A o to je nápor na psychiku větší ... Přežít při plném psychickém zdraví to mohou jen dvě kategorie lidí: naprostí ignorantí, nebo ti, kdo se včas připraví*“ (s. 12 anot. publ.). A dodejme, připraví se i na to nejhorší.³⁷

Publikace nastoluje nemálo otázek, ovšem s poskytnutím odpovědi je to mnohem, mnohem složitější. Resp. s tím co autoři jako odpovědi sebevědomě nabízejí.³⁸ Leckoho možná silně nadzvedne již příběh první, resp. druhý nebo třetí. Jakási „*socialistická mentalita ...*“, která vlastně – dle autorů – může (skoro) za všechno. Dneska se má socialismus „*Evropou šířit jako mor*“ (s. 16 anot. publ.). Něco se opravdu jako morová pohroma šíří i po Evropě, ale nazývat zmagořený, pokrokářský (hyper)liberalismus právě termínem socialismem? Na zmatení pojmů typu liberalismus. konzervatismus etc. autoři zcela správně upozorňují, ovšem mnohým přítom sami k dalším zmatkům, nejasnostem i pochybám přispívají. A házet všechno na kolektivistickou ideologii, resp.

---

ekonomie, v duchu módní pop-ekonomie, ekonomickou vědu – a v neposlední řadě adekvátní ekonomické vzdělání – devaluje. Tolik k práci z roku 2017. Ohledně anotované knihy z roku 2019 konstatujeme, že lze zopakovat totéž.

³⁶ Motto zní: „*Je to jen otázka volby. My se rozhodli být #free4ever. Vaši #pikosichta*“ (s. 10 publ. 2017).

³⁷ Srov. třetí anotaci ve druhém pokračování 3 x Z in *Marathon*, 2019/č. 6.

³⁸ „*Co můžeme udělat, aby nás stát neobral o úspory? Co dělat, aby nás technologie nepřipravily o práci? Jak nenechat zmanipulovat? Jak využít změny světa ve svůj prospěch? Na všechny tyto otázky v knize naleznete odpověď. Nic vlastně není tak zlé, jak se to může na počátku jevit ... Autoři docházejí k optimistickému rozuzlení*“ (zadní strana obálky anot. publ.).

na socialistickou mentalitu? Podívejme se na nejuživější a nejnenávislnější pokrokáře u nás. Piráti, TOP 09, tragikomické karikatury Zelených ...³⁹ Jsou snad Piráti kolektivisté? Bytostnější sobecké individualisty, sociopaty, s absencí sociálního citění i sociální inteligence nalezneme těžko. Jejich (nejen) sociální autismus je učebnicový.

Pikora se Šichtařovou jsou pravicoví liberálové, především ve sféře ekonomické. Nicméně i jim se těžce zajídají fantasmagorické šílenosti páchané dnešními tzv. liberálními demokraty. Těž u nich – obdobně jako u řady dalších původně klasických liberálů⁴⁰ – stále nepřičetnější, a stále zřetelněji anticivilizační a přímo ďábelsky antilidské, běsnění pokrokářských fanatiků (pod fanglemi zdegenerovaného (hyper)liberalismu) probudilo „konzervativní reflexy“.

Poznámka pro nedočkavce (na s. 36 anot. publ.) uvozuje tematický blok věnovaný tomu, kterak se nesmírně mocně „mění věci kolem nás v důsledku umělé inteligence ...“ (tamtéž). Celá budoucnost má prý být o umělé inteligenci. Bla, bla, bla. Poctivě však přiznejme, že se autoři o relativní střízlivost alespoň místy docela snad i snaží. I to, že nepřehlížejí nesporné problémy, vážná rizika a globální ohrožení s AI spojená. Součástí bloku je Pikorův příběh *Sex s robotem*, který pravděpodobně inspiroval název celé knihy. No, laskaví čtenář zřejmě očekával větší pikantnosti (včetně osobních zkušeností nejenom s androidkami ...). Matrix má prý dostávat nový rozměr. Autor anotace filmový hit *Matrix* opakovaně vzdal vždy po pár minutách coby naprostou, a hlavně naprosto nedívatelnou sci-fi pitominu. Nicméně několikrát shlédl divácky úspěšný snímek *Sexmise*. A plně souhlasí s Pikorovým mrazivým varováním, že nemusí vždy jít jen o sci-fi a pouhou „psinu“: „Když si vzpomenete na polský film *Sexmise*, který byl hitem v polovině osmdesátých let, tehdy také vypadal jako lechtivá komedie. Když se na stejný film podíváte dnes, slyšíte fráze, které zcela vážně omílají mnohé extrémní aktivistky. To, co se původně zdálo jako legrační nesmysl, je dnes realitou“ (s. 131 anot. publ.).

Převratným technologiím jsou věnovány taktéž pasáže následující. Nejprve o automobilech. Právě na autech text demonstruje viditelnost změn za poslední půlstoletí.⁴¹ Opomenuty nejsou proměny, které čekají v příštích letech automobilky. Několik příběhů je zaměřeno především na válku pro dieselům. Autoři realisticky přemítají o protěžovaných elektroautech, včetně „falešné hry na ekologii“,⁴² a také o vozidlech na vodík. Se závěrem: „Rozhodnutí nás tedy žene do elektrických aut, o kterých však stále nikdo neví, zda nejsou jen slepou vývojovou uličkou? Nejsou skutečnou budoucností třeba až auta vodíková ...?“ (s. 187 anot. publ.).

Další příběhy se točí kolem fintech, tedy okolo finančních technologií (přesněji „inovací ve finančních službách“). Kdy za hybnou sílu těchto odvětví – zažívajících ohromný boom – je označována nikoli Amerika, nýbrž Čína. „Dosavadní americký hegemon plíživě vyklízí pole i ve finančnictví“ (s. 204 anot. publ.).⁴³ V centru pozornosti se přitom nalézají problematika nebezpečných proměn peněz, které nemají v budoucnu již být fyzické. „Technologický nadšenec z toho může zajásat. Pokud ale jásá, patrně mu uniká jedna náramně důležitá věc. Fyzické peníze jsou totiž až dosud (pro mnohé netušeně) silnou bariérou proti ztrátě svobody“ (s. 189 anot. publ.). A dodejme, že zdaleka nejenom svobody v liberální klasickém pojetí.

Knihou varovně zmiňuje mizení hotovosti, které dospělo nejdál ve Švédsku. Což má prý být úžasné a pro všechny jen prospěšné. Velké bankovky a vysoké částky v hotovosti údajně mají nahrávat kriminalitě a terorismu. Leč: „Argument o prání hotovostních špinavých peněz je z velké části jen záminkou. Skutečným motivem zrušení hotovosti je totiž nepřekonatelná touha státu ovládat a kontrolovat vše“ (s. 190 anot. publ.). Autoři opomíjejí, že na mizení hotovosti vydělávají především subjekty soukromé, které tlačí nejvíce. Nikoli národní státy. Mesiášští liberální pokrokáři chtějí totálně vymýtit to, co se jim samotným nelíbí. Hotovostní peníze, střelné zbraně, kouření tabáku, pití piva či požívání masa. A jejich sponzoři a loutkovodíči si mnou ruce, neboť bezhotovostní společnost bude snáze ovladatelná i lépe kontrolovatelná. Zmiňovány jsou další oblíbené kvaziargumenty proti fyzickým penězům. Včetně trapných absurdností typu, že tyto peníze mají být nehygienické a neekologické!⁴⁴ Přitom hodnota reálných aktiv roste přímo úměrně digitalizaci ekonomiky a celé společnosti. Text připomíná, že hotovostní peníze „dávají svobodu a demokracii“ (s. 196 anot. publ.). Zabývá se

³⁹ A samozřejmě progresivistické křídlo ČSSD pražské a brněnské Kavárny. V tomto případě může na pseudokolektivismu a mentalitě (ovšem nikoli socialistické, nýbrž spíše papalášsko-svazácké) snad i něco být.

⁴⁰ Srov. první anotaci – věnovanou L. Jaklovi – ve druhém pokračování 3 x Z in *Marathon*, 2019/č. 6.

⁴¹ „... auta, to je něco, co se bude ve dvou filmech s padesátiletým rozestupem lišit jako nebe a dudy. Dokonce nejspíš na zběžný pohled tahle změna bude ještě o něco viditelnější než rozšíření mobilů a počítačů“ (s. 143 anot. publ.). A jsou to opravdu – vždy a automaticky – změny k lepšímu? Nebo nám kdosi kvůli svým profitům nutí, co vlastně ani nejenže nepotřebujeme, ale mnohdy ani sami vůbec nechceme? Jenže není možnost volby.

⁴² „Představa, že elektroauto je ekologické, je ... naivní. Jde o to, na jakou elektřinu jezdí. Aby bylo opravdu ekologické, musí být nabíjeno doma ze slunce. Nikoli v erární rychlonabíječce z elektřiny z uhelných elektráren ... A pak je tu další problém, a ten má jméno dotace. Proč ...? Protože zkušenost ze světa ukazuje, že bez státní podpory se trh s elektrovozy nerozjede. Jenže státní podpora ... přinese řadu problémů ...“ (s. 187 anot. publ.).

⁴³ „I tady je ... vidět, jak moc Čína utekla Americe a že Trumpovo heslo „America First!“ je jen zoufalé burcování Ameriky, aby s tím něco udělala“ (s. 204 anot. publ.). Autoři sice trochu přehánějí (\$ a letadlové lodě zatím zůstávají oním globálně klíčovým), nicméně za kritické zamyšlení uvedené jistě stojí. Každá velmoc jednou skončí. DJT se tomu alespoň snaží čelit a zabránit. Na rozdíl od Gorbačova, který naopak cíleně destrukci supervelmoci aktivně napomáhal a tuto připravoval i uskutečnil. Konec konců daroval Západu i nás. A nejen nás.

těž rolí centrálních bank, včetně snah o vydávání vlastních kryptoměn. Kryptoměnám a technologiím blockchainu je věnováno nemálo příběhů. Opět obvykle s nemístně optimistickým vyzněním.

Poslední oddíl, obdobně jako první, má být určen především těm čtenářům, kteří – namísto technologií – spíše a více holdují „subtilnějším společenským jevům“ (s. 36 anot. publ.). Blok je odstartován konstatováním, že: „Demokracie coby vláda majority už nefrčí. Teď frčí liberální demokracie, údajně lepší podmnožina demokracie. Tedy vlastně vláda menšin“ (s. 237 anot. publ.). Předkládané příběhy neopomíjí fenomén sociálních sítí, dezinformace a manipulace ze strany médií, aktuální podoby drsné cenzury, tažení proti tzv. fake news nebo v neposlední řadě krizi západních elit. Autoři si přitom neodpustí opakovaná zdůrazňování, jak velikánskou a nebezpečnou hrozbou v současnosti má být Rusko. Přičemž svá vyprávění zakončují opět – v souladu s 4.0 knihou z roku 2017 – zdůrazněním významu Průmyslu 4.0. Což však působí již poněkud „vyčichle“ ... Bublina 4.0 dnes již zdaleka tak nafouklá není.

Stručný Závěr se znovu navrácí k výchozí premise, že za současným vzdalováním se svobodě stojí socialismus. Dnešní socialisté mají přitom pomalu začít chápat technologie jako řešení všeho a vidět lidskou bytost coby problém. Což má dramaticky umocňovat existence umělé inteligence. Nezdolný optimismus autorů⁴⁵ však pramení z toho, že se dějiny točí v kruhu (jak bylo výše specifikováno) a, že: „Socialismus má v sobě zakódovanou sebedestrukci. Nakonec vždy spolehlivě zničí sám sebe. I ten socialismus, který dnes obchází Evropu, se jednou rozsype, o tom nepochybujeme. Je to totiž ekonomická zákonitost ...“ (s. 305 anot. publ.). Háček je v tom, že nejenom Evropou neobchází žádné strašidlo socialismu, nýbrž liberalismu.

P.S. (1) V poznámce pod čarou je výše zopakována kritika M. Šichtařové za to, že se zřetelně nedistancovala od toho, že by eventuálně někdy mohla pomýšlet na prezidentskou kandidaturu. Tímto se autor anotace M. Šichtařové omlouvá, že jí možná podsouval něco, co ani sama nezamýšlela. A propos: Kdo bude příštím prezidentem ČR? Kavárenská média nám servírují řadu jmen, jedno děsivější než druhé. Vážný kandidát z levicového spektra? I sci-fi fantazírování je mnohem reálnější ... Tady není na obzoru ani náznak skutečné osobnosti a průchodného kandidáta. Takže, kdo zbývá? Samozřejmě vedle obou pánů Klausů. A vlastně i pana premiéra. Žena? Příklad od našich východních bratrů a sester si ale opravdu neberme. Nicméně MŠ by sorošovskou barbinu vyvažovala hezky.⁴⁶ A což teprve taková J. Bobošíková.

P.S. (2) Šťourat se v zoufale vyprázdněných obsesích okolo VLSR (přesněji VLSP = velkého listopadového sametového podvodu) mohou jen profesionální masochisté. Kdyby kýčovitá trapnost nadnášela, nad (S)letnou by zakroužilo holubiček ... Ve směšně absurdní elitářské nadutosti se opět k slzám dojímalí vlastní slušností, ušlechtilostí a morálkou. Antizemanovství & anibabišství se stalo lékařskou diagnózou a u mnohých silně zavání i autoerotikou. Debakl davokracie na (S)letné aneb frustrovaným poraženým došla munice. Měkký ani tvrdý Majdan se (zatím) nekoná. Rozdmýchávání studené občanské války v listopadu drhne. V prosinci ale následují další kola ... Dojde na eskalaci napětí a násilí? Nikým nevolený uliční výbor TOP 09 drze úkoluje a dává ultimáta. Opět se potvrzuje, že nejvíce lži a nenávisti v sobě nosí pouliční bojůvky sekty Pravda & Lásky. Zatím jde většinou o nenávistné psychopaty, zbaběle schované za zfanatizovaným davem, který každý jiný názor považuje za kremelské Zlo. Nicméně na scéně se objevují nejenom řeporyjské výhružky rozkopání dr., ale již i reálné facky a pěsti coby kavárenské argumenty. Sluníčkářské násilí má totiž být cool. Myšlenkoví vůdci Kavárny dokonce fyzické útoky na své odpůrce označují za „součást slušného chování“. Snad nebude nutné čelit i ozbrojeným liberál-fašistickým milicím a jejich pouličnímu teroru ... Leč, jak známo, kdo seje vítr, sklízí bouři. Absurdní paradoxy pana Vaňka – Letná 89 skandovala požadavek svobodných voleb, Letná 19 výhružně huláká ultimáta ohledně zrušení svobodných voleb. Nedopadají totiž, jak si tzv. lepšolidé přejí! Nelze se přitom nepodělit o opravdové listopadové klenoty. Vedle vyzývání ke státnímu převratu a zneplatněním rádných voleb (k

⁴⁴ K obraně hotovostní ekonomiky srov. Lipovská, H.: *Kdo chce naše peníze? Ekonomie bez politické korektnosti*. Praha: Grada 2018. 208 s. ISBN 978-80-271-0679-0. „Největším rizikem bezhotovostní ekonomiky není jen samotný dohled „Velkého bratra“ nad každou jednou naší transakcí. Skutečným rizikem je účel, za kterým „Velký bratr“ toto voyeurství provádí. Je zajímavé, že si to daleko lépe uvědomují děti: když dostanou kapesné v hotovosti, rodič nemusí mít úplný přehled o tom, za čí utrácení. Pokud mají kapesné pouze bezhotovostní pak rodič snadno zjistí, kde a kdy nakupovaly ...“ (s. 61 odkaz. publ.). Nenechme si vzít peníze!

⁴⁵ Víru v budoucnost ostatně manifestují i počtem svých dětí, což neopomenou zdůraznit na s. 305 anot. publ.

⁴⁶ M. Šichtařová varuje, že blouznivé šílenství liberálních pokrokářů zdaleka ještě nedosáhlo vrcholu. Klade přitom otázku, proč se např. pravdoláskařští vyvolávači Havlova ducha, nenávistní uctívači kultu Sv. Greta nebo namátkou stoupenci indoktrinace již i u batolat a malých děcek militantními ideologiemi typu feminismu, genderismu apod. rekrutují stále ze stejného okruhu lidí? Proč jsou to vlastně pořád titíž a titíž, kteří škodí, otravují a prudí normální chlápky a normální ženské a chtějí je neustále převychovávat proti jejich vůli? Jejich nejnovější mantrou, ze kterou vyrukovali v listopadu 2019 je požadavek zrušení V4 (což by umělohmotná prezidentka našich bratrů a sester – coby trojský kůň V4 – jistě nadšeně odkývala). Šichtařová připomíná, že umanutí progresivisté jsou v životě velmi nešťastní a své pocity zmaru, nespokojenosti a zklamání chtějí přenášet i na všechny ostatní. Jejich činy jsou motivovány frustrací a zapšklostí. Pravou radost ze života nikdy nepoznali ani nepoznají, a tak tuto alespoň chtějí kazit a brát i ostatním. Připomeňme, že existuje nádherné – a trefně výstižné – české slovo kazišuk, čímž nemusí být míněna zdaleka pouze a jen sféra sexuální ... Srov. <https://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/-Vymyvani-mozku-uz-batolatum-Ekonomka-Sichtarova-se-vazne-nastvala-598379>.

čemuž se soustavně připojuje tzv. veřejnoprávní TV), jde, za prvé, o vrchol sluníčkářského bizáru v podobě skandování jména M. Kalouska („Míra na Hrad!“ Na Mírov?) při pravdoláskařském odpudivém lustrování kladečů věnců na Národní. Druhá, o chvilkařský videoklip Pýcha předchází pád. Něco tak šmirácky ubohého by neprošlo ani do okresního kola festivalu politické písně před rokem 1989.⁴⁷ Za třetí, za pozornost stojí výlev jisté komediantnice – dozajista bytostné (liberální) demokratky – požadující „řidičák pro voliče“. Polovina populace totiž, podle ní, neví, jak se má správně rozhodnout. Tyto má být nutné podrobit náležité osvětě, otevřít jim oči a nadiktovat jedinou správnou sluníčkářskou Pravdu (A pokud to pořád nepochopí, zakázat jim volit úplně). A za poslední, převelikou perlu vyblil kavárenský Respekt. Jakýsi svérázný cizí spisovatel a prý technolog čehosi na otázku, v čem se ČR i po třiceti letech liší od Západu, který neúpěl pod tzv. komunismem, odpověděl také následující: „Prase v Česku je zkrátka méně svobodné než prase v Rakousku“ (s. 6, č. 46/2019). Výstižněji to snad ani vyjádřit nešlo. A může za to kdo? Samozřejmě komunisti, Putin, Trump, Zeman a Babiš. Už je to tady ...! Svobodu prasatům! Chrocht, chrocht.

---

⁴⁷ Dokonce i některé transparenty na (S)letné prokázaly více invence. Třebas „Babišova mast, na svobodu past“. Alespoň bodrý vtíp nechybí ani fotomontáží karikující p. prezidenta, s využitím hitu *Highway to Hell* (resp. stejnojmenné desky, považované za nejlepší rockové album vůbec) skupiny AC blesk DC. Kytarista A. Young v typickém školním oblečku s krátkými kalhotami má obličej p. prezidenta a vše korunuje nápis *Huawei to Hell*.

4. Pracovní materiály

Marketing u zrodu ekonomiky produktivních služeb

Pavel Sedláček

Poznámka editora:

Jeden ze studentských příspěvků na 22. ročníku naší konference Lidský kapitál a investice do vzdělání. Líbí se mně. Velmi přesně vystihl, o co jde v ekonomii produktivní spotřeby.

Celosvětová ekonomika prochází v posledních dekadách řadou turbulentních otřesů, jejichž vlivy dopadají na ekonomickou situaci všech dotčených entit a působí deformačně i na politickou stabilitu jednotlivých regionů. Řadu těchto jevů lze přičíst na vrub cyklickým výkyvům, které ekonomové různých teoretických směrů vysvětlují po svém. Jindy se jedná spíše o výkyvy fluktuální povahy způsobené krátkodobým či dlouhodobějším porušením rovnovážného stavu změnou, kterou individuální flexibilita té či oné ekonomiky nebyla schopna v adekvátním časovém horizontu absorbovat. **Přestože jsou současné vyspělé ekosystémy proti podobným výkyvům již mnohem odolnější, mimo jiné i díky flexibilitě posílené aktuálními digitalizačními výdobytky koncepce informační společnosti a ambiciózními průmyslovými inovacemi, stále zůstávají ve hře faktory, které lze takto technokraticky inovovat jen stěží a jejich dlouhodobé pomíjení může mít následky mnohem hlubší a trvalejší. Mezi nejvýznamnější takové hybatele patří sám jedinec a veškeré jeho akce a reakce, kterých se v rámci svých ekonomicky signifikantních projevů dopouští.**

Nezbývá tedy, než zabývat se i behaviorální a sociopsychologickou rovinou řešení ekonomických problémů a **hledat v otázce ekonomické stability odpovědi i v oblasti lidských potřeb, schopností, aktivit a celkového potenciálu, který člověk do této sofistikované rovnice přináší, dát šanci rozvoji lidského kapitálu, který pevně stojí na pilířích vzdělání jedince, jeho schopnostech a managementu.** Hovoříme tak aktuálně o myšlence **vybudování základů nového ekonomického růstu na inovativních principech vzdělanostní společnosti.** Společnosti, v jejíž ekonomice převezme rozhodující úlohu sektor produktivních služeb, tedy služeb, které umožňují zmíněný lidský kapitál nabývat, uchovávat a uplatňovat. Tento **nový koncept zavádí reformy v oblasti podpory vzdělávání, péče o zdraví, penzijního systému a sociálních investic a jeho realizace by měla být odpovědí na současné ekonomicko-sociální paradigma, které je již dlouhodobě neudržitelné.**

Teoretickou oporou role produktivních služeb je ekonomie produktivní spotřeby, jako alternativa neoklasického spotřebitele orientujícího svou spotřebu převážně na maximalizaci svého užítku optikou subjektivního prožitku, kde jedinec v dlouhodobém výhledu za pomoci spotřeby s výrazně produktivním charakterem maximalizuje současnou hodnotu svého budoucího příjmu.

Tento teoretický základ však zatím v praxi naráží na řadu bariér různé povahy a významnosti.

Pokud jedinec dosahuje nadprůměrných příjmů, které neumí sám produktivně využít, reaguje na tuto situaci na základě svých potřeb, vlastního intelektu, schopností a dovedností a také na základě vlastní socioekonomické situace. **Existuje menší procento těch, kteří uchopí danou situaci jako příležitost pro produktivní využití nadbytečného kapitálu formou investice do dalších budoucích příjmů.** Často ale takového jedince souhrnný sestup zmíněných osobnostních a dalších faktorů motivuje k fenoménu výrazně neproduktivní spotřeby. Tento druh spotřeby nepůsobí jen kontraproduktivně ve smyslu rozvoje budoucích příjmů daného jedince, ale její vnější projevy způsobují mimo určitého produktivního efektu u dotčených poskytovatelů jím konzumovaných zbytných statků i významné sociopatologické vlivy a signály okolním jedincům.

Mezi významné původce spotřebních deformací ale nepatří jen faktory spojené s nadbytkem a nadprůměrnými příjmy. Významnou úlohu zde hraje i všudypřítomný marketing, komunikace a související práce s daty a informacemi v různých podobách.

Patří sem například **manipulativní marketingové strategie** a marketingové aktivity významných poskytovatelů hmotných a nehmotných statků, vlivových skupin a politických subjektů.

Dále je to **nedostatečná informovanost** a nedostatek faktických ekonomicko-sociálních informací a dat pro pochopení podstaty situace a základních zákonitostí spotřebitelem.

Závažným deformačním elementem je i manipulativní zkreslování informací přijímaných spotřebitelem. Teorie omezené racionality sice jasně poukazuje na omezené kognitivní limity lidského mozku a lidé jsou často racionální svými záměry, ne však nutně svým jednáním. Pokud jsou ale spotřebiteli ještě navíc **záměrně systematicky podsouvána zkreslená data, jakákoliv racionalita rozhodování a související spotřeby je pak ještě hůře udržitelná** (o této ekonomii manipulace a klamu velmi zajímavě pojednává např. titul *Phishing for Phools* z pera laureátů Nobelovy ceny za ekonomii, Akerlofa a Shillera).

Sledujeme i profesionální PR strategie skutečných společenských, politických i ekonomických hybatelů a systematickou manipulativní práci najatých specialistů v prostředí sociálních sítí.

Všimněme si i **narůstající tendence osobního brandbuildingu v mladších komunitách. Je pozoruhodné, jak si dnešní generace snadno osvojují přirozený smysl pro self-marketing a vlastní osobní brandbuilding, jak spontánně a často nevědomky rozvíjejí strategii své osobní značky, jak rychle a přirozeně právě v jejím zájmu adoptují digitální komunikační platformy, virtuální komunity a sociální sítě i rychle se rozvíjející digitální technologie a nové komunikační nástroje.**

I tyto specifické deformační faktory marketingově-informační povahy působící na spotřební chování jedince je třeba vnímat jako **možné bariéry výše zmíněného reformního přerodu ke společnosti vzkvétající pod vlajkou ekonomie produktivních služeb.**

Vraťme se ale ještě ke zmíněnému osobnímu brandbuildingu a pestré paletě vnějších projevů jedince, které tuto aktivitu naplňují. Součástí tohoto pomyslného self-marketingového mixu je i fenomén tzv. **pozičního investování, tedy investic jednotlivce nikoliv do jeho schopností a vlastního rozvoje, ale poněkud divergentním směrem do jeho společenské pozice a jejího budování.**

Jedinec dle této úvahy systematicky vyvíjí úsilí směřující k rozvoji své společenské pozice, tedy zejména k rozvoji vnějšího obrazu, který tato pozice reprezentuje. Investuje tímto směrem své zdroje a jeho kvaziproduktivní spotřeba se pak stává jedním ze signifikantních vnějších projevů v rámci tohoto úsilí a vnějším okolím je takto vnímána. Hovoříme tak o Veblenově efektu tzv. demonstrativní spotřeby. Demonstrativní spotřeba je zde okolím vnímána jako signál, či dokonce důkaz, že jedinec je úspěšný a stává se touto optikou i potenciálně atraktivním partnerem pro nové obchodní příležitosti, které reprezentují možný nový užitek v budoucnosti. Tento užitek je ale neproduktivní, nemá žádnou reálnou protihodnotu a je realizován na úkor přerozdělení zisků v neprospěch těch, kteří mají společenskou pozici nižší.

Zmíněná úspěšnost však nemusí být postavena pouze na materiálních základech, respektive na přímo kvantifikovatelném nárůstu materiálních statků jedince. Ve hře je i společenský vliv, vztahový potenciál a politická moc. V tomto kontextu úspěšnosti **lze nabídnout i pohled prizmatem Shopenhauerova metafyzického vhledu do základních potřeb jedince o zachování sebe sama a k lidské afinitě ke všemu úspěšnějšímu a dokonalejšímu.** I z těchto principů dosavadní marketing velmi často těží.

Jistou přirozenou míru individuálních tendencí k demonstrativní spotřebě je třeba vzhledem k psychologickým a sociologickým zákonitostem lidské povahy akceptovat, ale společensko-ekonomické prostředí, které je deformováno výraznějšími a četnějšími vlivy pozičního investování a často i síťovou soudržností jeho protagonistů má pak zhoubný vliv na zdravé vnímání a rozvoj skutečných růstových příležitostí a vytváří atmosféru falešné potřeby konfrontací a socioekonomické segregace. Imitační efekty takto vyvolané u méně disponovaných sociálních skupin pak vyvolávají další nové investice do budování společenské pozice a nikoliv schopností a lidského potenciálu.

Jak ale ven z tohoto kruhu marketingem akcelerované neproduktivní spotřeby?

Jednoduchý a zaručeně účinný recept lze jistě hledat jen stěží. Pokud se ale vrátíme zpět do oblasti marketingových a informačně-komunikačních faktorů, lze v tomto nelehkém úkolu nabídnout alespoň dílčí inovace.

Je nezbytné intenzivně pracovat na rozvoji vlastní metakognice, tedy **zlepšovat své kognitivní schopnosti prostřednictvím schopnosti přemýšlet a uvažovat o vlastních myšlenkových procesech.** V rámci osobního brandbuildingu je třeba spíše inspirovat a motivovat komunitu prezentací vlastního osobního rozvoje, než demonstrativní spotřebou a vydobytými hmotnými a nehmotnými statky. Je nutné ostražitě vnímat a rozeznat i účelová marketingová sdělení, rostoucí fenomén tzv. fake news a dezinformačních zdrojů.

Ale věrme i v pozitivní aspekty marketingu a jeho komunikačních poddisciplín a věrme, že **lze marketing pojmut i bez manipulací spotřebitele jako užitečné vodítko mezi rozumnou potřebou jedince a skutečnými vlastnostmi produktu, který ji naplní.** Rozumný spotřebitel by měl takový pokrok ocenit svou loajalitou.

Až se jednoho dne podaří reformní snaze ekonomiky produktivních služeb vykročit z teoretických hlubin, mohlo by mít právě přirozené sdílení a komunikace principů nového paradigmatu v digitálních médiích a komunitních sítích výrazně akcelerační efekt.

Ke kritice "doby polistopadové". - Co nestačí?

Radim Valenčík

Před několika dny jsem dostal upozornění na text M. Pořízka *"Malá inventura doby polistopadové"*, který se pokouší o hodnocení výsledků uplynulých 30 let. Tomu, kdo má kritický vztah k současnosti, se tento text čte dobře. *"Taký to tak vidím"* – řekne si. Zde je odkaz:

<http://www.czechfreepress.cz/dalsi-blogy/mala-inventura-doby-polistopadove.html>

Protože tento odkaz při stahování trochu zlobí, přebírám tento text zde a podtrhuji vybrané pasáže. Pak se k němu vyjádřím, protože si myslím, že trpí jednou **podstatnou** metodologickou vadou, ke které se vyjádřím následně:

Malá inventura doby polistopadové

Bc. Miroslav Pořízek

Když před 30 lety padl starý režim, který postupně ztratil podporu velké části veřejnosti, noví držitelé moci slibovali, že jejich cílem je republika spravedlivá, bez ponižujících rozdílů mezi lidmi, založená na efektivním hospodaření, pravdě a poctivosti, na správě věcí veřejných kvalifikovanými odborníky a všestranný rozvoj všech oblastí společnosti. Hovořilo se o tom, že naše země se nesmí již nikdy stát přívažkem jakékoliv jiné mocnosti a hlas občanů musí být vždy na prvním místě plně respektován. Sliby však většinou ve víru převratných událostí doby vzaly rychle za své a nastoupila tvrdá realita budování kapitalismu bez řádného právního rámce. Nemluvě pak o morálce či spravedlnosti.

Nastolené poměry se v mnoha ohledech ukázaly jako propastně odlišné od proklamovaných vizí a předvolebních slibů těch, kteří se po listopadu 1989 prodrali k moci díky lákavým vizím hlásajícím brzkou prosperitu a profesionální řešení nahromaděných problémů.

I

Bezprostředně po převratu bylo třeba rychle a uměle vytvořit privilegovanou vrstvu společnosti, jak nás moudře poučily osoby podílející se na devastaci našeho hospodářství a zemědělství. Jeden z hlavních aktérů ekonomické reformy po listopadu 1989 před lety bez obalu přiznal, že nešlo o nic jiného, než o aplikaci příručkových poznatků do praxe. Výsledek tomu zcela odpovídal. Majetkový převrat provedla nová moc skutečně důsledně. Tak důsledně, že jsme se stali cizinci ve vlastní zemi. Privatizace se staly nástroji k vytvoření majetné vrstvy, která za všech okolností bude patřit mezi oporu režimu. Právě jemu totiž vděčí za své postavení. Dříve byla měřítkem vytvořených hodnot a úspěchu především skutečně vykonaná práce, dnes ji vystřídala spekulace, lichva, vyděračské praktiky a schopnost okrádat jiné. Diktaturu proletariátu nahradila diktatura kapitálu nemilosrdně postihující většinu neprivilegovaných občanů naší země. V malé a velké privatizaci, lidově nazvané příznačně jako rozkrádání státního majetku ve velkém, náš stát nevratně ztratil vinou chybných rozhodnutí politiků obrovské prostředky. Kuponová privatizace se ukázala jako velmi falešná idea pod libivým heslem Co Čech, to hrdý akcionář. Mnohým však zůstaly v rukou jen bezcenné papíry a oči pro pláč. V době minulého režimu by nebylo možné, aby se člověk ocitl vyhozen bezohledným majitelem domu přímo na ulici nebo aby skončil bez práce a neměl na jídlo a nájem či ztratil nárok na ošetření v nemocnici. Někteří lidé přitom soudobé poměry nazývají prosperitou a pokrokem. Zřejmě ztratili zbytky soudnosti. Jestliže dlužíte pár stovek, přijde na vás exekutor, pokud dlužíte miliardy, zaplatí je daňoví poplatníci. Rychle se začal uplatňovat dvojitý metr, dvojitá morálka. Kvalitní a dostupnou kulturu zavalil nános bulvárního braku, amerických krváků, dialogy plné vulgarit jsou vydávány za zábavu a kýchče všeho druhu považovány za umění. O kvalitě mezilidských vztahů bylo publikováno mnoho a jsou jen věrným obrazem zvlčilé doby. Na ulicích našich měst se poprvé za několik desetiletí, a to hned zkraje 90. let, objevili žebráci a bezdomovci, podobně jako nezaměstnaní. Tedy stav odpovídající období první republiky.

Náš skvělý demokratický režim není schopen občany ochránit ani před různými podvodnými šmejdý, zločinnými praktikami exekutorů, nemluvě o zajištění podmínek dostupného bydlení. Kolik jen lidí se od roku 1990 ocitlo v ponižující roli nezaměstnaných doslova žebrajících o práci často za velmi nedůstojných podmínek? Mnozí navíc opakovaně. Kolik osob musí dělat načerno a v různých nedůstojných a nebezpečných formách práce, aby zajistili svou rodinu? Kolik lidí si v posledních třiceti letech vzalo život z existenčních důvodů? Kolik osob bylo poškozeno chybnými rozhodnutími našich vážených soudů,

nemluvě o byrokratické šikaně. Jak moc je těch, kteří berou drogy, proto, aby dostali požadavků na stále stupňující se pracovní tempo v řadě profesí, a to i takových jako jsou pedagogové, řidiči, bezpečnostní složky? Kolik je těchto pracovníků ničících si nedobrovolně zdraví, aby si udrželi v dnešním nejistém světě obživu a lidskou důstojnost? Tímto se raději nikdo nezabývá, přitom jde o časovanou bombu s nedozírnými důsledky. Zabývá se skutečně seriózně někdo tím, kolik za poslední tři desetiletí přibylo psychických onemocnění? Čím dál víc lidí trpí depresemi, jelikož žijeme v nezdravé atmosféře mizerných mezilidských a pracovních vztahů. A aby toho nebylo málo, všichni kolektivně jsme navíc byli okradeni o ohromné hodnoty díky špatně provedené privatizaci státního majetku a jako třešnička na dortu nám byl ještě dodatečně předložen ničím nepodložený dar katolické církvi skrytý pod vznešeným názvem majetkového vyrovnání státu s církvemi. Jde o další velkou zlodějnou, kterou navíc posvětili i ctihodní ústavní soudci. Kdo ještě po tomto všem bude mít tu drzost tvrdit, že žijeme v demokratickém a právním státě? Je na čase zřídit muzeum zločinů kapitalismu a jeho obětí. Máme u nás udatné bojovníky, kteří s nehasnoucí intenzitou vedou z účelově zřízených a státem placených institucí minulé bitvy proti údajným zločinům komunismu (který navíc dosud nikde neexistoval), zatímco skuteční zločinci si užívají nakradeného majetku.

II

Chybně nastavený kurz koruny vůči západním měnám byl další těžkou ranou nejen pro naši životní úroveň a ekonomický rozvoj, ale i budoucnost. Republika vinou neumětů na významných místech získala namísto

slibované suverenity a prosperity spíše koloniální postavení než cokoliv jiného. Jsou u nás ekonomové, kteří na to už dlouhá léta upozorňují. Jenže jejich naléhavý mnoha průkaznými fakty podložený apel nechtějí na rozhodujících místech slyšet. Jak již bylo dříve řečeno – z České republiky se stal krmelce Evropy. Vznikla zde vrstva arogantních zbohatlíků, kteří řídí tento stát prostřednictvím svých lidí v politice, justici a médiích. A naši zákonodárci jim poslušně plní jejich přání, bez ohledu na přirozené zájmy země, tedy většiny občanů, v neposlední řadě také příštích generací. Stačí si přečíst trilogii Aleny Vitáskové o solárních baronech a máme ukázkový příklad o tom, jak dnes u nás funguje tzv. parlamentní demokracie, justice a tržní hospodářství v praxi. Mafiánské praktiky, obří korupce, mizerná vymahatelnost práva. Prodejní politici na straně jedné požívají beztrestnost a ti kteří na novodobé zlořády upozorňují či s nimi chtějí přímo bojovat, se ocitají v roli obžalovaných naší vážené a milé justice.

Polistopadové vlády nás zbavily kromě jiného i obranyschopnosti, potravinové soběstačnosti a kontroly nad cenou pitné vody, elektřiny a zemního plynu. Takovými záležitostmi jako jsou zdravá populační politika, kvalita potravin, ochrana zemědělské půdy či důstojné životní podmínky pro důchodce a invalidy se v celém období od převratu žádá z vlád skutečně vážně a s plným nasazením nezabývala. V civilizované zemi by se toto všechno rovnalo vlastizradě. U nás je to prezentováno jako vítězství liberální demokracie nad totalitní minulostí. V posledních třiceti letech se u nás kvůli sociální nejistotě a nedostupnému bydlení pro mladé dle odborných údajů nenarodilo přibližně 400 tisíc dětí, možná i víc. Mladí odkládají z pochopitelných důvodů založení rodiny, řada z nich ji založit ani nestáčí. Ženy rodí svého prvního potomka ve stále vyšším věku. Přibývá dětí se závažnými onemocněními. Náš národ páchá, za tiché asistence humanistů všech barev a vyznání tichou sebevraždou. Nejrůznější pseudohumanisté nás vyzývají s odporlivou vytrvalostí k ochraně menšin (ty se skutečně hlasitě dožadují svých údajných práv, když se ale má hovořit také o povinnostech, tak cudně mlčí) a přijímání nelegálních imigrantů (mají prý zachránit náš nejen náš národ, ale údajně celou Evropu před vymřením). Tyto výzvy však většina naší společnosti rázně odmítá a má pro tento svůj postoj skutečně mnoho pádných důvodů.

Hlavním cílem vrcholných politiků není zdravý rozvoj naší společnosti, ale v prvé řadě zajištění dotací pro miliardáře a zisků pro akcionáře žijící mimo naši zemi. A tyto úkoly plní vskutku svědomitě. Stejně jako zaujímat nepřátelský postoj vůči Rusku a Číně. Co na tom, že dobré obchodní příležitosti nám v těchto zemích už před mnoha lety přebrala konkurence. Na vlivných místech stále sedí dost lidí, kteří jsou ochotni za plný měsíc zrazovat svoji zemi a sloužit cizím zájmům. Říkalo se dříve, že mráz přichází z Kremli, dnes přichází z Bruselu a Washingtonu a je mnohem krutější, ale o tom naši připsorani novináři raději mlčí.

III

Respekt, kterému se země těšila dlouhá desetiletí ve světě, postupně uvadal. Záhy zanikla i velmi solidní a známá značka našich výrobků Made in Czechoslovakia. Ano, dva menší státy se lépe ovládají zvenku, jak ukázal další vývoj po nezákonném rozdělení Československa. Po roce 1989 se tedy jednak rozpadlo Československo, v krvavé etnické a náboženské válce se rozpadla rovněž Jugoslávie, rozpadl se také Sovětský svaz. Zato Německo se sjednotilo. Člověk nemusí být expertem na mezinárodní vztahy, aby již z těchto dost zásadních skutečností vyčetl, kdo tyto změny asi řídil a co vše tím sledoval. Sjednocené a spolupracující slovanské národy jsou, jak se v minulosti opakovaně ukázalo, prakticky neporazitelné. Ten kdo mezi ně vrazil a stále vráží klín, tak činí ze zcela zistných důvodů. Ano, tak jako v minulosti i nyní jde o ovládnutí území, obyvatel a jejich pracovní síly, přírodního bohatství a získání strategické výhody v měnícím se světě, kde roste význam Asie. Ve světě náš hlas dnes nejen že nikdo nebere vážně, ale on ho vlastně skoro nikdo ani neposlouchá.

Mezi prvními, kteří pochopili falešnost polistopadových držitelů moci, byl Karel Kryl. Nesmírně respektovaná osobnost. Muž vysokých morálních kvalit se silným sociálním citěním. Dokud kritizoval zlořády minulého režimu, bylo vše v pořádku. Jakmile však namířil svůj osten kritiky na polistopadovou moc, ihned byl označen za věčného kverulanta a nespokojence. Však se také brzy stal terčem tvrdých osudků a musel čelit systematickému umlčování. To vše vedlo až k jeho předčasné smrti. Podobně byli a jsou umlčováni i jiní, co se odmítli smířit s nastolenými poměry plnými pokrytectví a arogance mocných. Krylův klasický výrok o rytí drčkou v zemi nabral v nových poměrech až hrozivě reálnou podobu. Ostatně přímo v centru našeho hlavního města se krátce po převratu opakovaně objevil nápis - Karle Kryle už zase ryjeme drčkou v zemi!

IV

Brzy po listopadu 1989 byli z mnoha míst vyhozeni vzdělání a poctiví lidé, jen proto, že odmítli poplivat vlastní minulost a vyměnit starou stranickou knížku za novou, moderní, neopotřebovanou. Ten, kdo odmítl převléct kabát dle dobového zadání, byl společensky znemožněn. Ten kdo byl a zůstal komunistou, protože členství v partaji považoval za věc poctivosti vlastního přesvědčení, byl záhy po převratu nazván starou strukturou a nebezpečím pro demokracii. Naopak ten kdo byl u komunistů vždy jen ze zistných a kariérních důvodů a včas přehodil výhybku, je považován za vzorného občana a demokrata. Absurdní, že ano. Nový režim dokonce přijal hanebné a mezinárodnímu právu odporující zákonné normy kádrující minulost. Jde o zákon lustrační a zákon o protiprávnosti komunistického režimu a odporu proti němu. Jsou to zákony, které dělí občany na lepší a horší. Zákon hází všechny komunisty do jednoho pytle, aniž by rozlišoval, kdo se skutečně provinil a kdo nikoliv.

Navíc jde o kádrování minulosti nemající nikde v civilizovaném světě obdoby. Jde o mimořádné svinstvo, které řadu osob společensky dlouhodobě či trvale znemožnilo a útok na vše pozitivní co je spojeno s poválečným vývojem v socialistickém Československu. Někteří bývalí straníci a svazáci však včas pochopili výzvy nové doby, velmi čile zorientovali v nových poměrech a stali se z nich vážení politici či vážení podnikatelé. Ještě dnes k nám promlouvají ze stránek tisku a televizních obrazovek a ujišťují nás vytrvale, že žijeme v nejlepším z možných světů a měli bychom si vážit svobody, demokracie, Evropské unie, NATO. Dříve ti samí hovořili úplně stejně. S podobným západem. Jen místo o svobodě, demokracii, EU a NATO hovořili o budování rozvinuté socialistické společnosti, vedoucí úloze dělnické třídy, Varšavské smlouvě jako záštitě míru a RVHP jako jediné cestě k prosperitě.

Ano, jak pravil klasik, historie se skutečně jednou opakuje jako tragédie a podruhé jako fraška. Smířit se s mizernými poměry, kdy nám vládnou zkorumpovaní politici, úplatní soudci a prolhaní novináři, by však představovalo totální porážku. Můžeme je měnit postupnými kroky či spíše krůčky. To, že budeme nazývat věci jejich pravými jmény a začneme se chovat jako skuteční sebevědomí občané, může být právě ten první důležitý krok k tolik potřebné změně. Lze se přitom opřít o výrazné osobnosti veřejného života. Na lidi, kteří neztratili kritické myšlení a svým životem opakovaně prokázali, že se nenechají koupit od žádného režimu, jelikož čest a svědomí je u nich na hodnotovém žebříčku vždy výše než pozlátka moci, slávy a peněz. Jde samozřejmě o osobnosti, které téměř bez výjimky nevidíme na obrazovkách veřejnoprávní televize a ani je neuslyšíme z veřejnoprávního rozhlasu. Ale to nás jistě nijak nepřekvapí. Reálný obraz stavu světa a společnosti je popisován a zobrazován jinde.

K tomu několik mých stručných poznámek (RV):

Napsáno vtípně a úderně. S detaily by se dalo polemizovat, něco by se dalo ještě vylepšit, konkretizovat či některé body zvýraznit uvedením do vzájemných souvislostí. Přesto text dle mého názoru strádá jedním velkým nedostatkem. Není dostatečným základem pro odpověď na otázku "Co dělat?" "Čím začít?".

Všimněte si, že M. Pořízek hned v úvodu kritizuje viníky stavu za následující: "Nastolené poměry se v mnoha ohledech ukázaly jako propastně odlišné od proklamovaných vizí a předvolebních slibů těch, kteří se po listopadu 1989 prodrali k moci díky lákavým vizím hlásajícím brzkou prosperitu a profesionální řešení nahromaděných problémů."

Má pravdu. Ale jeho – nepochybně užitečný – příspěvek:

1. Nedává dostatečné zdůvodnění toho, proč došlo k "propastnému" odklonu "proklamovaných vizí" od reality. Jaké to má příčiny a jak se opakování něčeho podobného do budoucna vyhnout.

2. Obsahujeme minimum východisek pro rozpracování **srozumitelné** (ve smyslu zaujetí pro tuto vizi široké veřejnosti a dostupnosti jejího obsahu), **perspektivní** (ve smyslu toho, že nabízí řešení hlavních problémů současnosti, to, že překročíme bariéry současného rozvoje, že vyjdeme ze slepé uličky) a **realistické** (v tom smyslu, že ji lze prosadit, krok za krokem) **vize**.

To tam hodně chybí. Z tohoto hlediska lze ocenit poukázání na význam lidí, kteří "neztratili kritické myšlení a svým životem opakovaně prokázali, že se nenechají koupit od žádného režimu", ale to je málo. Ani kdybychom měli jejich seznam, nestačí to k tomu, aby mezi sebou dokázali vzájemně a účinně spolupracovat. Absence **základu srozumitelné, perspektivní a realistické vize**, neřešení některých **základních výchozích otázek a neshoda na tom, o co jde**, povede jen k tomu, že i ti nejpoctivější a chováním v nejrůznějších režimech prověření lidé s kritickým myšlením nedokážou jen tak táhnout za jeden provaz.

Závěr? – Nestačí se kochat tím, co napsal M. Pořízek, ale je nutné jít dál. Už při "*malé inventuře*" hledat cestu ke shodě, pokud jde o postupné vykrystalizování společně sdílené vize, odlišné od té, která sloužila k oklamání lidí, do jejíhož základu byl tehdy (a pamatuji si to velmi dobře) dodán **jed diletantismu a pokrytectví**.